

[EXPOSITIO IN PSALMOS POENITENTIALES.]

DE OPERE SUBSEQUENTI CENSURA.

463 Utrum S. Gregorii papae primi sit hic in septem Psalmos Poenitentiales Commentarius, an alterius, non levis aut facilis est quaestio. Illum quidem sancto Doctori tribuit, qui primus e tenebris eruit, et publica luce donavit an. 1512, et iterum an. 1518, Berth. Remboldus; cujus sententiam secuti sunt quotquot deinceps Gregoriana opera ediderunt, excepto duntaxat uno Petro Gussanvillaeo. Qua autem potissimum ratione adductus sit vir doctissimus, ut tritam ab caeteris viam desereret, ipse proponat.

Argumentum, inquit, aliud jam volo adjungere, et quidem quod, ni fallor, esse debeat hac in causa decretorium. Ducitur autem ex tribus ejusdem Commentarii locis, in quibus multa sunt, quae cum historia, et cum sancti Gregorii doctrina pietateque pugnant.

Primus est psalmi V, versu 9, ubi auctor in Simoniae vitium invehens ita loquitur: «Cujus erroris vesania licet ex tunc damnata fuerit, postea tamen in Ecclesia germine pestifero pullulavit. Nostris vero maxime temporibus malitiae suae virus exercuit, et totius Ecclesiae pacem schismatica infestatione turbavit. Concitavit enim adversus Ecclesiam Dei non solum innumerabilem populi multitudinem, verum etiam regiam, si fas est dici, potestatem. Nulla enim ratio sinit ut inter reges habeatur, qui destruit potius quam regat imperium, et quoscumque habere potest perversitatis suae socios, eos a consortio Christi efficit alienos. Qui turpissimi lucri cupiditate illectus, sponsam Christi captivam cupit abducere, et passionis Dominicae sacramentum ausu temerario contendit evacuare. Ecclesiam quippe, quam sui sanguinis pretio redemptam Salvator noster voluit esse liberam, hanc iste potestatis jura transcendens, facere conatur ancillam. Quanto melius foret sibi dominam suam esse agnoscere, eique religiosorum principum exemplo, devotionis obsequium exhibere, nec contra Deum fastum extendere dominationis a quo suae dominium accepit potestatis. Ipse enim ait: Per me reges regnant. Sed immensae caecatus cupiditatis caligine, et divino, ut patet, ingratus beneficio, et contra Deum fastuosus, terminos quos posuerunt Patres nostri, contempto divino timore, transgreditur, et contra catholicam veritatem suae furore tyrannidis efferatur. In tantum autem suae temeritatem extendit vesaniae, ut caput omnium Ecclesiarum Romanam Ecclesiam sibi vindicet, et in domina gentium terrenae jus potestatis usurpet, etc.»

Secundus in eodem psalmo vers. 26, in quo imperatoris impietatem sic exaggerat: «Sunt etiam portae inferi quaedam potestates hujus mundi. Quid enim Nero, quid Diocletianus, quid denique iste qui hoc tempore Ecclesiam persequitur? etc.»

Tertius in prooemio psalmi VII, ubi in imperatorem tunc regnantem ita invehitur: «Persequitur etiam hoc tempore schismaticus corpus Christi: impugnat haereticus Ecclesiam; unitatem infidelis perturbat.»

Quis porro imperator tempore Gregorii Magni Ecclesiam persequebatur? Quis contra catholicam veritatem efferebatur? Quis Ecclesiae unitatem turbabat? Certe tempore S. Gregorii duo tantum principes Romanum imperium administrarunt, Mauricius et Phocas. De Mauricio haec dici non possunt, quem historici omnes catholicum imperatorem, religiosissimum, liberalissimum, et in pauperes effusissimum appellant. Gregorius ipsemet piissimum et clementissimum passim nuncupat, et ut ipse diu imperium pro Dei gloria et Ecclesiae utilitate administret, litteras ad quosvis dirigit. Legantur epistolae 62 lib. II, ind. X; epist. 48 lib. II, ind. XI; ep. 40 lib. IX, et plures aliae, in quibus de pietate et bonitate Mauricii multa congerit.

*Sed neque tria illa loca, quae retulimus, ad Phocam pertinere videntur, qui uno tantum anno Gregorii tempore imperavit. Quomodo autem invehetur in Phocam, cui de adepto imperio ita gratulatus est: «Gloria in excelsis Deo, etc. De qua exultationis abundantia roborati nos citius credimus, qui benignitatem vestrae pietatis ad imperiale fastigium pervenisse gaudemus? Tota epistola similiter in laudes pietatis et benignitatis Phocae excurrit, sicut et epist. 45 ejusdem libri, quam ita concludit: In omnipotente Domino confidimus, **464** qui quae caepit consolationis suae nobis bona perficiet; et qui suscitavit in republica pios Dominos, etiam exstinguet crudeles inimicos.»*

Ex his liquido apparet relata Commentarii loca nec Mauricium nec Phocam attingere. Si quem vero imperatorum spectant, revera Henricum IV, Gregorio VII aequalem, immo et ipsi infensissimum, utpote qui cum eo graves inimicitias exercuit, ut videre est apud scriptores hujus temporis. Unde et non abs re Gregorio VII Commentarium istum quidam adjudicant.

In tribus his locis id solum negotium facessit, quod agatur hic de quodam imperatore, qui Ecclesiae fuit infensissimus, et Simoniae ubique grassanti patrocinator; quod Gregorium nostrum dixisse vel de Mauricio piissimo principe, vel de Phoca quem ultra modum laudavit, suspicari non licet. Responderi potest primo asperas illas nescio cujus principis insectationes, assutas fuisse Gregoriano Commentario; ut sane plurima sunt hujusmodi assumpta, quae ex quibilibet fere S. Gregorii operibus, manuscriptorum codicum ope revulsimus. At desunt hic nobis veteres scripti codices.

Secundo quid vetat hic dicta, intelligere de Langobardorum regibus Arianis Ecclesiae Romanae hostibus atrocissimis, Ecclesiarum omnium depopulatoribus, et Simoniae patronis; qualis fuit *nefandissimus* Autharis; sic enim appellatur ab ipso Gregorio epist. 17 libri primi? De rege aliquo sane non minus quam de imperatore, interpretari licet: *Concitavit adversus Ecclesiam Dei non solum innumerabilem populi multitudinem, verum etiam regiam, si fas est dici, potestatem. Nulla enim ratio sinit ut inter reges habeatur, qui destruit potius quam regat imperium.* In his tamen verbis unicus est difficultatis nodus.

Tertio non omnino absurdum nobis videtur ista de Mauricio imperatore accipere, cujus temporibus passim in Ecclesiis illi subditis invaluerat Simonia, ut ex multis Gregorii epistolis liquet. Videsis lib. V epistolam 57, Joanni Corinthiorum episcopo, et 58, universis episcopis

per Helladium provinciam constitutis. In utraque videlicet epistola haec leguntur: *Pervenit ad nos quod in illis partibus, nullus ad sacrum ordinem, sine commodi datione perveniat.* Consule quoque lib. IV ep. 27, lib. XI ep. 46, lib. XII ep. 28, lib. XIII ep. 41. Praeterea qui Gregorii vitam scripsit Joannes Diaconus, Mauricium appellat *avarissimum et rapacissimum*, lib. III, cap. 50, ubi de *funestissima* lege ab eo lata loquitur. De ejusdem *tyrannide* in Gregorium pergīt agere Joannes lib. IV, capp. 16 et 17.

De eodem imperatore Gregorius ipse licet modestius ita scribit, lib. XIII, ep. 31: *Cum injustorum multorum peccata ferienda sunt, unus imperitus erigitur per cujus duritiam tribulationis iugo subjectorum colla deprimantur. Quod in nostra diutius afflictione probavimus.* Et exponens, quomodo sub Mauricio respublica praedae patuisset, subdit: *Cessent testamentorum insidiae, donationum gratiae violenter exactae. Redeat cunctis, in rebus propriis secunda possessio.* Et ep. 38 pergīt conqueri *de iugo tristitiae asperisque temporibus*, quae regnante Mauricio perpessus fuerat. Denique ep. 39 easdem iterat quaerelas, gratulaturque, *tam dura longi temporis pondera cervicibus tandem amota esse.* Quis igitur adeo miretur Gregorium toties a Mauricio pulsatum, imo graviter vexatum, illa de ipso scripsisse aut dixisse, quae ex Septem Psalmorum Commentario excerptis Gussanvillaeus; non eo tamen animo ut vivente imperatore publica luce Commentarius hic donaretur.

At qua ratione, *inquies*, Mauricius fidei catholicae addictissimus, et hoc nomine laudatus a sancto Pontifice, potuit ab eodem infamari ut haereticus, schismaticus, infidelis? Verum respondeo, ea quae leguntur in prooemio septimi et ultimi psalmi: *Persequitur etiam hoc tempore schismaticus*, etc., ad quoslibet schismaticos, haereticos et infideles referri posse. Ecclesiam autem multis schismatibus tempore Gregorii laborasse, multaque ab haereticis et ab fidei hostibus passam esse, quis nesciat?

Ultro tamen concedimus a Gussanvillaeo prolata melius convenire Henrico IV quam Mauricio; quae consideratio persuasit doctissimo viro Commentarium hunc Gregorii papae septimi fetum esse. At vero lucubrationem hanc laudato Pontifici prorsus abjudicat stylus omnino diversus. Decem epistolarum a Gregorio VII scriptarem libros habemus, quae si conferantur cum Commentario in Septem Psalmos, non eundem esse scriptorem palam fiet. Contra vero hoc in Commentario phrasis tota est Gregoriana; unde sancto Doctori potius quam alteri cuiquam tribuendus videtur. De hac tamen controversia judicet prudens lector. Unum tantummodo hic asserimus opus hoc dignum esse quod sanctissimo Patri vindicetur. Ad tuendam conjecturam nostram non usurpavimus quod lib. XII epist. 24 scribit ipse Joanni subdiacono: *Dic ei* (Mariniano Ravennae episcopo) *ut commenta Psalmorum legi ad vigilias faciat*; etsi nonnulli hoc utantur testimonio, ut probent Gregorium 465 Commentarii in Septem Psalmos poenitentiales parentem se prodidisse. Nam quae sequuntur: *Neque enim volo dum in hac carne sum, si qua me dixisse contigit, ea facile hominibus innotesci*; satis ostendunt sanctum Doctorem non de suo in Psalmos Commentario locutum esse, sed de alio quopiam sive Hieronymi, sive Augustini, sive Ambrosii, etc.

Verum praetereundum non est, quaedam videri a Paterio, S. Gregorii discipulo, ex hoc Commentario excerpta. Nam quae ad exponendum versum primum psalmi XXXI ille adhibet, partim sunt desumpta ex primi versus hujus psalmi expositione. Id etiam agnoscit

Gussanvillaeus, qui in edendo Paterio, ad hunc locum indicat in margine Commentarium in Psalmos tanquam fontem ex quo deprompta Paterii sententia.

Idem observare licet ad cap. 68 Paterii in Psalm., ubi monet Guss. locum inveniri in explanatione psal. IV Poenit. Id sane probare videtur virum doctum sibi non constitisse, et agnovisse tandem Commentarium in Septem Psalmos poenitentiales, Gregorio tribuendum. De Commentario quoque in lib. Regum quem Gregorio abjudicavit, melius postea sensisse credendus est. Nam ad cap. 39 Paterii in Psalm. monet in nota margin. illud haberi lib. I in cap. I Reg.

Hac in editione omissos in aliis omnibus psalmorum titulos prooemiis praefiximus, quod ad eorum explicationem prooemia haec praemissa fuisse observaverimus: ita ut nisi prius lectis titulis vix intelligi possit mens auctoris qui praefatur. Caetera in aliis Gregorianis operibus edendis observata praestitimus.

SANCTI GREGORII MAGNI ROMANI PONTIFICIS IN SEPTEM PSALMOS POENITENTIALES, EXPOSITIO. (C,G,S)*

466 PROEMIUM IN PRIMUM PSALMUM POENITENTIALEM.

In finem in Carminibus, Psalmus David pro octava.

Si ille rex et propheta convenienter David, manu fortis vocatus est, quia ursum interfecit, leonem suffocavit, Goliath fortissimum lapidis unius ictu prostravit, et Gentes innumeras imperii sui ditioni subegit (**I Reg. XVII**); non incongrue eodem nomine sanctam animam accipimus, quae illum, qui quasi leo rugiens circuit quaerens quem devoret, in se ipsa interfecit (**I Petr. V**). Et si quando eam sicut fortis armatus aperto certamine aggreditur, lapidis, quem reprobaverunt aedificantes, illum ictu prosternit, corporis nihilominus passiones subigit, atque ad virtutum officia convertit (**Luc. XI, I Petr. II**). Psalterium quoque eandem animam spiritalibus exercitiis assuetam non inconvenienter nominamus. Sicut enim musicum illud instrumentum triangulum decem chordarum inferius quidem percutitur, superius vero sonare videtur; ita anima sanctae Trinitatis fide formata, decem Legis praeceptis instructa, inferius percutitur et superius auditur; quia cum carnem aliquis perfecte affligerit, tunc suavissimum Deo in dulcedine melos reddit. Per psalmum ergo, meditationes

et laudes et gaudia de Deo in animo concepta accipimus, sicut cantum illius musici instrumenti psalmum vocamus. Psalmus ergo iste, id est haec meditatio, David, id est fidei animae virtutibus exercitatae attribuitur; animae scilicet tendenti in finem, id est in Christum, qui est initium et finis (**Apoc. XXI**). Christus finis dicitur, vel quia est consummatio Legis et Prophetarum, sicut ipse pendens in cruce testatus est, cum aceto et felle potatus dixit: **467 Consummatum est (Joan. XIX, 30)**. Vel quia bonorum omnium perfectio est, quia nullum bonum perficitur, nisi quod in summo bono solidatur. Sicut enim nobis non sufficit alios bonos quaerere, nisi ad ejus studeamus agnitionem pervenire: ita eo invento nullus jam melior quaeritur, quia omnis creatura eo, sub cujus pedibus a Patre omnia sunt subjecta, inferior invenitur. Pro octava vero psalmus iste factus asseritur, quia pro consideratione futurae resurrectionis Domino decantatur. Omne praesentis vitae tempus septem diebus evolvitur; et ideo aeterna dies, quae expleta horum dierum vicissitudine futura est, octava vocatur. Et quia pro consideratione extremi judicii psalmus iste concinitur, recte pro octava intitulatur. Vel quia sequitur finem carnalis et spiritalis generationis, ideo octava dicitur resurrectionis. Caro enim ex quatuor constat elementis, anima tribus vegetatur naturis. Est enim rationalis ad discernendum, concupiscibilis ad virtutes appetendum, irascibilis ad vitia aversandum. De hac enim ira per eundem prophetam dicitur: *Irascimini, et nolite peccare (Psal. IV, 5)*. Quod enim se contra seipsum erexerit, et zelo rectitudinis inflammatus, contra vitiorum se importunitates viriliter commoverit, in conspectu interni judicis nequaquam deliquit. Vel secundum quosdam octava dicitur, quia sequitur sex aetates in hoc saeculo viventium, et septimam dormientium justorum. Hunc autem psalmum in hymnis habendum titulus adstruit; quia qui tactus dolore cordis intrinsecus peccata sua confitens cor in poenitentia conterit, suavem ad aures misericordis Dei vocem exsultationis reddit. Majus est enim angelis Dei super uno peccatore poenitente gaudium, quam de nonagintanovem perseverantia justorum (**Luc. XV**). Et qui pro indulgentiae desiderio iniquitates suas annuntiat, in tabernaculis justorum dulciter hymnizat. **468** Loquitur ergo in hoc psalmo fidelis anima, octavam illam, id est diem judicii tremendam considerans, terroremque distractionis divinae et reproborum damnationem perpetuam prudentiae intuitu contemplanis. Et quia de suis meritis diffidens, in se qualiter in illo tremendo examine iram ultionis divinae effugere possit, non invenit; audacter quidem, sed confidenter ad fontem misericordiae, faciem ejus praeoccupans accedit, malens in hac vita per poenitentiam et flagella conteri, quam in futuro horrendis suppliciorum cruciatibus affligi. Quid ergo dicat audiamus, et illius exemplo cum fiducia ad thronum gloriae Dei adeamus.

EXPLANATIO PSALMI PRIMI POENITENTIALIS.

(**Psal. VI.---Vers. 1.**) *Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me.*

1. Vides quam bonum principium, quam affectuosum, quam gratiae plenum. In eo enim quod Dominum eum vocavit, quod sui jure misereri deberet ostendit. Dominorum enim est, servos alere, non negligere; delinquentes corrigere, non necare; fugientes requirere, non

abdicare. *Domine, ne in furore tuo.* Solet fieri, ut qui dominorum iram incurrunt, si eis reconciliari appetunt, patronos quaerant, interventores adhibeant, advocatos adsciscant. Sed haec anima illius terribilis iudicii terrore perculsa, amoris Dei desiderio accensa, moras non patitur, dilationem aversatur; et si ad horam Deum convenire distulerit, damnationem se evadere non posse arbitratur. Desiderium enim non sustinet, et in patientia modum non habet. Vires ergo colligit, de misericordia Conditoris confidit, et quasi eum praesentem videat, loqui praesumit. Ac si dicat: Scio quidem quia ab oculis tuis, meis excludor meritis; sed tamen minor sum cunctis miserationibus tuis. Tu igitur, Domine, cujus me servum esse non abnego, cujus imperiis obtemperare desidero, cujus suave jugum ferre nequaquam recuso, *ne arguas me in furore tuo.* Hic me potius argue; dum tempus est misericordiae, corripe; dum dies salutis est, exerce. Quisquis in hac vita flagellis atteritur, in mansuetudine corripitur; quia correptionibus emendatur. In illo autem tremendo examine iniquus omnis in furore arguitur; quia poenam interminabilem venia nulla comitatur. Absit ut in Deo furorem credamus. Non enim esset incommutabilis, si eum commovere posset alicujus necessitas passionis. Sed quia aliter de Deo, nisi secundum humanum morem loqui non possumus, infinitae damnationis sententiam, furorem vocamus. Non ut in illa justitiae severitate, aliqua omnino perturbatione Deus moveatur, sed quia in eos qui duplici sunt contritione conterendi, irremediabiliter vindicantur. *Ne arguas me in furore tuo:* non humano, non transitorio. Furor humanus sicut cito praeterit, ita suae vigorem potestatis nonnisi in corporibus extendit; divinae vero ultionis animadversio, non solum poenas in corpore et anima multiplicat, verumetiam in damnatis immobiliter perseverat. *Neque in ira tua corripias me.* Sicut major est furor quam ira, ita arguere majus est quam corripere. Eos corripimus, quos amantes emendamus. Et quia post mortem carnis alii aeternis deputantur suppliciis, et alii ad vitam per ignem transeunt purgationis; **469** fidelis anima non solum furorem timet, sed etiam iram abhorret, teste beato Augustino: Hi omnes qui non posuerunt sibi fundamentum Christum, in furore arguuntur, quia aeterno igne cruciantur. Qui autem eidem fundamento superposuerunt lignum, fenum, stipulam, in ira corripuntur; quia igne purgati, ad beatitudinis requiem deducuntur (**I Cor. III**). Dicat ergo fidelis anima, quid fecit considerans, et quid sit receptura contemplans: *Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.* Ac si aperte dicat: Hoc solum tota cordis intentione efflagito, hoc indesinenter votis omnibus concupisco, ne me in illo tremendo examine vel cum reprobis ferias, vel cum purgandis, flammis ulticibus affligas. Et ut hoc fiat:

(**Vers. 2.**) *Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum: sana me, Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea.*

2. In eo quod nomen venerandum repetit, piae precis affectum se habere ostendit. Quasi dicat: Tu Domine, quem suave videtur mihi saepius invocare, miserere mei dum tempus est misericordiae. Hic me misericorditer corripe; hic per flagella contere; hic igne tribulationis exure. Et ne quid in me post hujus vitae terminum vindicandum invenias, oro ut per ignem tui amoris omnem in me vitiorum rubiginem consumas. Et hoc opus est ut facias, *quoniam infirmus sum.* Ex peccato primi parentis poenam contraxi magnae infirmitatis (**Rom. VII**): non enim quod volo, ago; sed quod odi malum, illud facio. *Infirmus sum*, quia ad malum pronus sum. Sed tu, Domine, animarum debilium velox medice, *sana me*, scilicet interius omni vitiorum labe emunda: *quoniam conturbata sunt omnia ossa mea*, id est, virtutes animae obscuratae sunt, et extenuatae virtutes simul conturbatae sunt. Charitas enim confunditur, humilitas impingitur, fortitudo dejicitur, castitas impugnatur. Per ossa virtutes

accipimus, per quas nimirum animam sustentamus. Sicut enim in ossibus est fortitudo corporum, ita in virtutibus robur invenitur animarum. Et plane debilis omnis comprehenditur anima, nisi quae fuerit virtutum fortitudine fulta. Postquam enim in ordine culpam incurrit primus humani generis parens, ab illa in qua positus fuerat mentis celsitudine decedit, claritatem visionis divinae perdidit, suavissimas verborum Dei epulas, quibus interius reficiebatur, amisit; oculos carnis ad obscena et turpia videnda aperuit, qui prius aciem mentis, qua lucis summae fulgor intuebatur, obscuravit.

(Vers. 3.) *Et anima mea turbata est valde: sed tu, Domine, usquequo?*

3. Et quia me infirmum sentio, quia ossa mea conturbata agnosco, *anima mea*, scilicet eo quod mea est, quod per me corrupta est, quod per me debilis et aegra facta est, turbata est ad gemitum, commota est ad compunctionem et lamenta, valde magna scilicet et multimoda turbatione. Turbatur enim, quia peccavit quia bonum Dominum offendit, quia vitam perdidit, mortem incurrit. *Sed tu, Domine, usquequo* turbaris contra me, quia peccavi, quia te ad iracundiam delinquendo provocavi? Vel, *tu Domine*. Daemones quidem invasores, non domini, naturaliter malunt meam perditionem quam salutem; sed tu, Domine, *qui non vis mortem peccatoris (Ezech. XXXIII)*: singulariter *Domine*, non abusive, sed proprie: *usquequo*, id est quandiu differs sanare? Ecce in conspectu boni medici et curare valentis **470** assisto, vulnera detego, preces emitto, dolores augeo, lacrymas effundo. Cur ergo dissimulas, cum non sit tibi minor potentia, quam voluntas? Licet hoc celes in corde tuo; tamen scio, quia universorum memineris. Omnis curatio quanto difficilius acquiritur, tanto acquisita cautius custoditur.

(Vers. 4.) *Convertere, Domine, et eripe animam meam: salvum me fac propter misericordiam tuam.*

4. Ne magis turberis, supplico; ne ultra misereri peto; immo *convertere, Domine*. Sicut anima mea conversa est ad te per turbationem poenitudinis, ita tu convertere ad eam per serenitatem miserationis. Et conversus, *eripe animam meam*. Impediunt eam vepres carnalium delectationum, detinent illam saecularium illecebrae cupiditatum; sed tu, qui potens es omnia facere superabundanter quam petimus aut intelligimus (**Ephes. III**), eam eripe; igne tui amoris, terrenarum dumeta voluptatum, quibus irretitur, adure; extra omnem peccati appetitum illam tuae manu fortitudinis trahe. *Salvum me fac propter misericordiam tuam*. Parum est ut animam meam a mundi voluptatibus liberes, nisi me ab hostium tentationibus virtutis tuae protectione conserves. Boni medici officium est, non solum salutem restituere, sed etiam restitutam custodiae sedulitate servare. Sic ergo et tu cum animam meam a carnalibus desideriis eripueris, da mihi in bono perseverantiam, ne mihi demissos laqueos iterum tentationum incurram. Et hoc *propter misericordiam tuam*: non de meis meritis confidens, me ut salvum facias supplico, sed de sola misericordia tua praesumens impetrare, quod non de meis meritis spero.

(Vers. 5.) *Quoniam non est in morte qui memor sit tui: in inferno autem quis confitebitur tibi?*

5. Peccata consummata generant mortem (**Jac. I**) Nisi enim conversus fueris, nisi animam meam eripueris, nisi me salvum feceris, in peccatorum me caligine, id est in morte dimittis;

quod si in morte fuero, tui procul dubio memoriam perdo. Et inde hoc scio, quod in morte penitus tui memor esse nequibo: *quoniam non est in morte qui memor sit tui*. Quomodo namque mihi conceditur, quod omnibus denegatur? *In inferno autem quis confitebitur tibi?* Sicut de morte ad infernum peccator pervenit, ita de peccatorum multitudine in desperationis foveam cadit. Unde et scriptum est: *Peccator cum venerit in profundum malorum, contemnit (Prov. XVIII, 3)*. Fidelis anima non exaudiri metuens, miseras quas perlatura est si non exauditur, enumerat; ut se maximo timore concutiat, et Deum citius ad misericordiam flectat. Ait ergo: *In inferno autem quis confitebitur tibi?* Quasi dicat: Dico, si non eripueris me, in morte futuram me praevideo. Et non solum in morte futuram me praevideo, sed etiam in inferno, id est in desperatione me sepeliendam cognosco. Quod si in inferno fuero, tibi me confiteri non posse perpendo. Nullus enim in inferno confitebitur tibi. Et hoc est quod ait sub specie interrogantis: *In inferno autem quis confitebitur tibi?* Scilicet nullus. *Non enim est speciosa laus in ore peccatoris (Eccle. XV, 9)*. Aliter: *Quoniam non est in morte qui memor sit tui*, precor ut animam meam liberes a carnalibus desideriis, quae militant adversus eam (**I Petr. II**). Si enim hoc non feceris, interficient me; quia a te, qui es vita mea, separabunt me. Cum enim tu sis illud idem animae, quod est anima corpori; si tibi inseparabiliter non inhaesero, **471** necessario mortem incurro. Et si in morte fuero, tui memor non ero: *quoniam non est in morte qui memor sit tui*. Sicut nullius rei meminit caro mortua, ita nec te sentire praevalet a te Deo anima divisa. Nulla societas luci ad tenebras. Ubi autem tui ingreditur memoria, ibi est lux veritatis immensa. Quod tamen intelligi et aliter potest, quasi dicat: Immedicabile corpus est recidendum ense, et membri in corpore mortui abscissio potius est necessaria, quam medicina. Sed ego non sum ut membrum mortuum, cui medicina non proficiat, sedulitas nihil conferat. Nam sum memor tui, scilicet misericordiae. Te enim medicum scio, misericordem non ambigo, longanimum agnosco, quod non facerem si in morte essem. Et hoc apparet a toto, quoniam non est in morte.

(Vers. 6.) *Laboravi in gemitu meo: lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo.*

6. Dixerat superius, *Salvum me fac*, et tempus est ut facias; nam ego *laboravi in gemitu meo*. Adest miser, adsit et misericordia. Miseriam meam ego cognosco, vulnus non dissimulo, peccatum non celo. Nisi enim miserum me agnoscerem, in gemendo non laborarem. Sed ego laboravi, id est studiose egi, ut essem in gemitu, scilicet ut quousque viverem, gemendum mihi putarem. Et *laboravi in gemitu*, id est, modo mihi proprio. Nemini enim sicut mihi ingemiscendum aestimo, quia prae omnibus me peccasse perpendo. Et quia non sufficit bene incipere, nisi studeat quis in bono opere perseverare, adjungit: *Lavi per singulas noctes*, id est per singulas tenebrosas cogitationes, *lectum meum*. Per lectum, conscientiam accipimus; quia sicut in lecto jacentes quiescimus, ita in ea vel legi Dei, vel legi peccati consentimus. Et sicut laboribus pressi in lecto quiescentes reficimur, ita dum mundi hujus adversitatibus preminur, in bona conscientia interius delectamur, Paulo attestante qui ait: *Gloria nostra haec est, testimonium conscientiae nostrae (II Cor. I, 12)*. Lectum ergo per singulas noctes lavat, qui conscientiam a cogitationibus tenebrosis, lacrymis compunctionis emundat. Et non solum conscientiam purificabo, sed etiam *lacrymis meis stratum meum rigabo*. Quia vilis lectus est stratum, per ipsum carnem accipimus. Et quoniam sicut stratum facile concutitur, ita caro ab infirmo animo varie versatur, sicut per eundem prophetam dicitur, *Universum stratum ejus versasti in infirmitate ejus (Psal. XLII, 2)*. Rigat ergo lacrymis stratum suum, quia continuo luctu et dolore, carnis maculas diluit, et cordis

duritiam imbre compunctionis emollit; ut sicut hortus recepta suavi pluvia evidenter germinat, ita caro lacrymarum fluentis rigata, bonorum operum et justitiae germen emittit. Cur autem laboraverit, causam subdit, ac si dicat: Ideo laboravi, ideo ingemui, quia,

(Vers. 7.) *Turbatus est a furore oculus meus: inveteravi inter omnes inimicos meos.*

7. Humana natura ad imaginem primitus et similitudinem Dei condita (**Gen. I**), per praevaricationis culpam a contemplationis divinae claritate expulsa, sicut immortalitatis aeternae beatitudinem perdidit, ita interiorem oculum animae, scilicet rationabilem obscuravit. Et quia postea bonum a malo discernere noluit, volens postmodum quid sibi sequendum, quidve fugiendum esset, scire nequivit (**I Joan. III**). Et quia illum qui lux est, et in quo non sunt ullae tenebrae, **472** non tenuit, sicut in nocte, sic postea in meridie palpavit. Dicat ergo fidelis anima: *Turbatus est a furore oculus meus*: quia discernendi recte voluntatem non habui, per furorem, id est damnationis sententiam, ipsam eligendi potentiam amisi Vel etiam illius a furore oculus turbatur, quia tremendi diem iudicii, damnari metuens, intuetur. Cum enim quod quisque gesserit, quia ibi sit receptus, considerat, mentem quae hoc praevidet, malorum suorum consciam, ipse iudicii terror perturbat. Et quia ad illud iudicium venire non trepidat, nisi quem conscientia de peccatis accusat, ideo adjungit: *Inveteravi inter omnes inimicos meos*. Ac si diceret: Ideo ad illud terribile examen deduci metuo, quia per consuetudinem et perseverantiam pravorum operum, non novum, sed veterem me peccatorem agnosco. Cum enim sim inter inimicos meos, spiritus videlicet malignos; quia eorum a me suggestiones non repuli illis consentiens in tenebrarum operibus inveteravi Id est in veteris hominis inobedientiam redii. Factus sum comparabilis veteri vesti. Sicut enim vetus vestis nec ornatum adjicit, nec frigus repellit; ita ego nec frigus tentationis expellere valeo, nec proximorum animas per doctrinae verbum adorno. Vel, inveteravi habitans inter inimicos meos, inimicos scilicet catholicae fidei et Christianae religionis.

(Vers. 8.) *Discedite a me omnes, qui operamini iniquitatem: quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei.*

8. *Quae societas luci ad tenebras? Quae conventio Christi ad Belial? Aut quae pars fidelis cum infideli?* (**II Cor. VI, 15**). Sicut enim qui diabolum sequitur, Sanctorum collegium affectu et opere aspernatur; ita qui Deo perfecte adhaeserit, impiorum consortium nequaquam admittit. Quia ergo inveteravi conversatus inter inimicos meos, ne amplius aliquid vetustatis in me appareat, ne inimicorum conversatio notam mihi praevaricationis infigat; vos qui operamini iniquitatem, qui culpas vestras confiteri negligitis, qui in malis operibus impenitentes perseveratis, hic a me affectu discedite, hic vos a me operum dissimilitudine elongate; ut quia a Deo receditis hic animo, et in futuro etiam corpore a me discedatis. Discedite, ut amplius non communicem operibus vestris iniquis: *Quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei*. Lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos? (**Cant. V**.) Vocem flebilem Dominus exaudivit; quia ab omni inquinamento carnis et spiritus me mundavit. Quomodo autem exauditus sit, ostendit:

(Vers. 9.) *Exaudivit Dominus deprecationem meam: Dominus orationem meam suscepit.*

9. *Exaudivit Dominus deprecationem meam*, peccata dimittendo. *Dominus orationem meam suscepit*, perseverantiam dando; quasi dicat: Non solum pro peccatis meis flenti delictorum

mihi indulgentiam contulit, sed etiam ne eadem ulterius committerem, gratiae suae ubertatem concessit. Dixerat superius: *Discedite a me omnes qui operamini iniquitatem*. Sed quia charitas non quaerit quae sua sunt (**I Cor. XIII**); et hinc vera esse ostenditur, cum ille diligitur qui adversatur, ideo subjungit:

(Vers. 10.) *Erubescant et conturbentur vehementer omnes inimici mei: convertantur et erubescant valde velociter.*

10. Ille veraciter charitatem habet, qui et amicum diligit in Deo, et inimicum diligit propter Deum. Hinc namque per semetipsam Veritas dicit: *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos* (**Luc. VI, 27**). Ne ergo surda aure praecepta transeat **473** Dominica, pro inimicis orat anima exaudita: *Erubescant et conturbentur*. Ergo quia propter peccata quae perpetraveram, erubui; erubescens vero ut ea diluerem, in gemitu meo laboravi, exaudita veniam impetravi. Et utinam meo exemplo erubescat quicumque quod ad imaginem et similitudinem Dei sit factus (**Gen. I**) intelligit, et qualiter illam peccando foedavit, agnoscit. Si se circumspiciens, consideret et decorem quem perdidit, et obscenitatem qua se velut quodam teterrimo colore perfudit, de operum suorum qualitate, nisi sit lapis, erubescit. Nobilis anima si quas aliquando peccati notas admisit, verecundiam tamen a se funditus non repellit. Nam et illud verum est apertae desperationis indicium, si verecundia non sequitur peccatum. Unde sub Judaeae specie contemnenti animae dicitur: *Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere* (**Jerem. III, 3**). Qui enim neglecto Dei timore peccata peccatis accumulat, profecto ut meretrix frontem obdurat.

11. Sed quia minus est de anteacta vita erubescere, nisi quis etiam studeat ea quae admisit, poenitendo corrigere, subjungit: *Et conturbentur vehementer*. Quisquis peccati sui modum considerans, sibi iratus, contra seipsum graviter, quod egit puniendo, invehitur, per compunctionis lacrymas vehementer conturbatur. Quia vero per dolorem poenitentiae pervenitur ad conversionem vitae, protinus additur: *Convertantur*. Ille nimirum ad Deum convertitur, qui tam cogitatus suos, quam etiam operationes ad Deum semper dirigere conatur. Et quoniam tempus breve est, et finis peccatorum mors est; ne quis putaret in hominis esse potestate quando vias suas velit corrigere, repetit: *Erubescant*, se peccasse, erubescant conversionem distulisse. Et hoc faciant *valde velociter*. *DIES enim Domini sicut fur in nocte ita veniet* (**II Petr. III, 10**). Unde et Salomon; *Ne tardes, inquit, converti ad Dominum, neque differas de die in diem* (**Eccli. V, 8**).

PROOEMIUM IN SECUNDUM PSALMUM POENITENTIALEM.

Ipsi David intellectus.

Sicut supra jam diximus, per David, fidelis anima accipitur, cui et nominis interpretatio, et operum magnificentia convenienter aptantur. Fidelis ergo anima, ea quae in hoc Psalmo dicuntur, intelligat, et ab isto nunquam intellectu recedat. Intellectus vero David in hoc psalmo est, ut nemo se ante fidem de meritis suis, quae nulla sunt, efferat; nemo fide per gratiam accepta, de peccati impunitate praesumat; nemo bonum quod facit, sibi, sed gratiae Dei attribuat; nemo per desidia torporem in bona operatione pigrescat. Videamus nunc quid dicat.

EXPOSITIO PSALMI SECUNDI POENITENTIALIS.

(Psal. XXXI.---Vers. 1.) *Beati, quorum remissae sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata.*

1. Quasi dicat: Cum omnes velint esse beati, diversi de beatitudine diversa sentiunt; et desideriorum suorum errorem sectantes, ad beatitudinis portum per devia venire proponunt. Sed quidquid illi aestiment, istud est ratum, istud est catholicum, **474** quod illi solum sunt beati, quorum remissae sunt iniquitates originales per baptismum: *et quorum tecta sunt peccata* actualia post baptismum commissa. Si tegit infirmus vulnera, quomodo illi a medico adhibetur medicina? Nonne si celare vulnus coeperit latius extensum introrsum putrescit? Sic et peccatum, nisi per confessionem detegatur, lethaliter in intimis dilatatur. Et sicut vulnus non ostensum etiam sanam carnem putredine inficit, ita peccatum nisi confitendo reveletur, etiam si qua ibi sunt bona corrumpit. Non enim accepta sunt Deo bona, quae malorum admistione maculantur. Sed aliud est quod a peccatore homine per obstinationem tegitur, aliud quod miserante Deo per remissionem operitur. Tegit medicus vulnus sanandum medicamine, tegit Deus peccatum ea, quae multitudinem peccatorum operit (**I Petr. IV, 8**), charitate. Si quis ergo peccata sua tecta esse desiderat, Deo ea per vocem confessionis ostendat. Sunt tamen quaedam peccata, quae quamdiu in hac vita vivitur, etiam a perfectis viris aut vix, aut nullatenus declinantur. Habent enim sancti viri aliquid quod in hac vita operire debeant; quia omnino est impossibile ut in locutione, aut etiam in cogitatione nunquam delinquant. Student igitur viri Dei oculorum linguaeque culpas tegere meritis vitae, student pondere bonorum operum premere immoderata verborum. Verum quomodo in electis est possibile eorum transgressionem contegi, cum ab illo, cuius oculis nuda et aperta sunt omnia, non possunt abscondi? (**Hebr. IV, 13**). Sed quia hoc quod tegitur, inferius ponitur, et aliquid aliud superducitur, ut quod est subter positum, tegatur; tegere peccata dicimus, quae quasi subter ponentes abdicamus. Quibus nimirum quasi tegmen superducimus, dum bonorum operum nos indumento vestimus. Peccata itaque tegimus, si bona facta malis actibus superponamus.

(Vers. 2.) *Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum, nec est in spiritu ejus dolus.*

2. Si nosmetipsos judicemus, non utique judicemur. Si nobis peccata nostra imputaverimus, non ea nobis imputat Deus (**I Cor. XI, 31**). Si ea satisfaciendo puniremus, nullum qui nos in futuro puniat, inveniremus. Imputare sibi Adam peccatum suum noluit, quando culpam suam in Creatorem refudit, dicens: *Mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, et comedi* (**Gen. III, 12**). Unde quia se confiteri culpabilem renuit, mortiferae damnationis sententiam ad posterum misit. Judicare autem seipsum nemo poterit, nisi qui virilem animum ad vitia persequendum assumit, sicut per eundem prophetam dicitur: *Persequar inimicos meos, et comprehendam illos, et non convertar donec deficiant* (**Psal. XVII, 38**). Qui enim mollis est, et dissolutus in opere suo, frater est opera sua dissipantis (**Prov. XIII, 9**). Ideo dixit: *Beatus vir*. Quasi dicat: Ad hoc opus nemo assurgere praevallet, nisi qui sanctae fortitudinis vires habet. Quid enim fortius, quam omnes animi sui motus rationi subigere, omnia carnis desideria spiritus virtute frenare, proprias voluntates abjicere, contemptis visibilibus ea quae non videntur amare? Unde et Salomon ait: *Melior est patiens, viro forti; et qui dominatur animo suo, expugnatore urbium* (**Prov. XVI, 32**).---*Nec est in spiritu ejus dolus*. Illi quidem peccatum non imputabitur, in cujus spiritu dolus mendacii non invenitur: qui se justum esse non simulat, qui ea etiam quae occulte deliquit, non celat. In spiritu publicani ad templum ascendentis, **475** dolus non fuit: quia dum illum quem occulta non transeunt, placare voluit judicem, confiteri se non erubuit peccatorem. Ait namque: *Deus propitius esto mihi peccatori* (**Luc. XVIII, 13**). Magis ergo justificatus descendit, quam qui se de meritorum enumeratione jactabat. Denique et justus in principio sermonis accusator est sui (**Prov. XVIII, 17**). In Pharisei vero spiritu dolus fuit, qui magis videri, quam esse justus optavit. Dum ergo ea quae clamare debuerat, tacuit, miser quod sibi tacendum esset, clamavit. Et per superbiam, si qua in eo fuerant, minuit merita, qui humiliari contemnens, adauxit peccata. Et nos ergo exemplo hujus publicani, praeoccupemus faciem hujus judicis in confessione, et effundamus coram illo corda nostra, levantes puras manus sine ira et disceptatione, in habitu ordinato, cum verecundia et sobrietate: ut qui omni tentationi patentes, manum effugere non possumus judicis, per confessionem mundati, clementiam experiamur misericordis (**I Tim. II, 8, 9**).

(**Vers. 3.**) *Quoniam tacui, inveteraverunt ossa mea, dum clamarem tota die.*

3. Ille, in cujus spiritu dolus non est, beatus est: e contrario ille, in cujus spiritu dolus est, infelix est. Et hoc mihi experto credendum est: nam *inveteraverunt ossa mea, quoniam tacui, dum clamarem*. Per ossa nimirum virtutes accipimus, quia per eas animam, sicut corpus per ossa, sustentamus. Quae profecto inveterantur, quando a statu suae fortitudinis infirmantur. Sicut enim morborum infestationes corporis ossa debilitant, vitiorum importunae turbationes animae virtutes infirmant. Ait ergo: *Inveteraverunt ossa mea*. Ac si dicat: Virtutes et justitia, vel ratio et intelligentia, ita in me debilitatae sunt, ut nec per me quidem vitiis resistere, nec animam aegram, et ad ima ruentem, virtutum valeam fortitudine sustentare. Et quia per humilitatem confessionis ad novum hominem pervenire nolui, per arrogantiae jactantiam in veteris infirmitate permansi. Quare antem inveteraverunt, causam aperit, cum ait: *Quoniam tacui, dum clamarem tota die*. Gum clamare et tacere inter se repugnent, quomodo potest fieri ut aliquis taceat, et clamet? Sed ille tacet nimirum, et clamat, qui peccata quidem sua silentio contegit, merita vero per vocem magnificationis extollit. Aut certe ille tacet, et clamat, qui peccata quidem praeterita per confessionem non annuntiat, et per cor impenitens alia committere, accepta peccandi libertate, non cessat. Nam quod peccatum clamor sit, testatur Scriptura quae dicit: *Clamor Sodomorum et Gomorrhaeorum ascendit ad*

me (**Gen. XVIII, 20**). Et iterum: *Descendam videre utrum clamorem qui venit ad me, opere compleverint* (**Ibid., 21**). Peccatum quippe cum voce, culpa est in actione: peccatum cum clamore, est culpa cum libertate. *Dum clamarem tota die*. Tota die clamat, qui pro omni bono opere quod agit, laudari affectat; vel etiam tota die clamat, qui publice peccare non trepidat.

(**Vers. 4.**) *Quoniam die ac nocte gravata est super me manus tua: conversus sum in aerumna mea, dum configitur spina.*

4. Sicut per noctem opera tenebrarum, ita per diem, bonorum intelligimus lucem actionum. Qui ergo peccare non desinit, et caeteris se praeferens, per bona opera superbit, die ac nocte divinae potentiae iram incurrit. Vel *die ac nocte*, id est in prosperitate et adversitate. *Gravata est super me manus tua.* 476 Quia enim et in adversis succubui, et in prosperis me nimis erexi, iram tuae potentiae super me provocavi. *Conversus sum in aerumna mea, dum configitur spina*: quoniam manus tua, quae superbos humiliat, humiles exaltat, gravata est super me. Me enim superbum depressit; quia non solum peccatum mihi dominari permisit, sed etiam de qua nimis gloriabar, iustitiam mihi difficilem fecit. Ideo *conversus sum in aerumna mea*. Qui enim de me praesumens, quasi divitem me prius et nullius egentem credidi, postea ad me rediens, quam sim miser et infelix agnovi. Et hoc feci, *dum configitur spina*. Per spinam, omne peccatum ideo accipitur, quia dum confert delectationem, quasi pungendo lacerat mentem. Tunc autem poenitentis anima ad lamentum ducitur, cum perpetrata nequitia in memoria fixe retinetur. In alia translatione non configi, sed confringi spina dicitur: quia nimirum mens ad luctum vertitur, ut peccati compunctio poenitendo frangatur. Quomodo autem sit conversus, ostendit, dum subdit:

(**Vers. 5.**) *Delictum meum cognitum tibi feci, et injustitiam meam non abscondi.*

5. Quamvis omnia sint nuda et aperta oculis tuis (**Hebr. IV, 13**), tamen quia ore confessio fit ad salutem (**Rom. X, 10**), feci tibi cognitum delictum, dicens illud esse meum. Mihi enim, quia deliqui imputo, me solum in operum meorum pravitate culpabilem clamo. Plus est delictum cognitum facere, quam delictum manifestare. Ille enim delictum cognitum facit, qui non solum quod fecit annuntiat, sed etiam omnem peccati causam et originem narrat. Qui non superficie tenus peccatum loquitur, sed et quando, et ubi, et quomodo; et si vel ignorantia, vel casu, vel studio deliquerit, confitetur. *Et injustitiam meam non abscondi*. Nullum in corde meo dolositatis scrupulum retinui: injustum esse quidquid a me habeo intimavi. Omne enim datum optimum, et omne donum perfectum desursum est. *Delictum meum cognitum tibi feci, et injustitiam meam non abscondi* (**Jac. I, 17**). Non solum quod deliqui, quae mihi facienda fuerant bona praetereundo aperui; sed quidquid commisi, quae praetereunda fuerant mala faciendo narraui.

(**Vers. 6.**) *Dixi, Confitebor adversum me injustitiam meam Domino; et tu remisisti impietatem peccati mei.*

6. Quod delictum meum cognitum tibi feci, quod injustitias meas non abscondi, non fuit ex necessitate, vel alicujus levitatis occasione, sed ex poenitendi et confitendi praemeditatione. Nam *Dixi*, id est in corde meo statui: *Confitebor adversum me injustitiam meam Domino*. Adversum se confitetur, qui omnino confitetur quod aperit. Qui in peccati confessione sibi non parcat; quidquid peccavit, non Deo imputat, non Deo annotat, non

fortuna attribuit, non diabolo, non constellationi ascribit. In eo autem evasurum se credit, si sibi iratus se sine moderatione accusat. *Et tu remisisti impietatem peccati mei.* Attende quantae sit indulgentiae vitalis velocitas, quanta misericordiae Dei commendatio, ut confitentis desiderium comitetur venia, antequam ad cruciatum perveniat poenitentia; ante remissio ad cor perveniat, quam confessio in vocem erumpat. *Tu remisisti impietatem peccati mei.* Tu qui solus parcis, qui solus peccata dimittis: quis enim potest dimittere peccata, nisi solus Deus? (**Luc. IV, 21.**) *remisisti impietatem peccati mei;* projecisti post tergum tuum omnia peccata mea (**Is. XXXVIII, 17.**) **477** Non solum peccatum remisisti, sed etiam ipsam impietatem, pravae scilicet operationis intentionem; ut jam nulla in corde meo malitiae radix remaneat, ex qua pestiferae actionis de caetero germen succrescat.

(**Vers. 7.**) *Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno.*

7. Scriptum est, quia *nemo sine peccato, neque infans cujus est unius diei vita super terram* (**Job. XIV, 41, sec. LXX**). Et iterum Job testatur, quia *coeli non sunt mundi in conspectu ejus, et in angelis suis reperit pravitatem* (**Job. XV, 15; IV, 18**). Quanto ergo electus quisque majori sanctitate praeeminet, tanto magis de his, sine quibus haec vita non ducitur, venialibus peccatis dolet. Quis autem sanctior Paulo, qui cum delectaretur Lege Dei secundum interiorem hominem, et aliam Legem in membris suis, Legi mentis suae videret repugnantem, miserum se exclamans commemorat, et de se diffidens, de corpore mortis illius per Dei gratiam liberari exspectat? (**Rom. VII.**) Idem nihil sibi conscius fuerat, sed nequaquam in hoc se justificatum credebat (**I Cor. IV, 4**). Sancti etenim viri licet magnis jam virtutibus polleant, habent tamen adhuc de culpa obscuritate quod feriant. Et licet magna jam vitae claritate luceant, aliquas tamen peccati nebulas, velut quasdam noctis reliquias, nolentes trahunt. Quod divinae profecto pietatis dispensatione agitur, ut qui ascensiones in corde suo disposuit, ad humilitatis celsitudinem sua melius infirmitate sublevetur (**Psal. LXXXIII, 6**): quatenus unde parva reprehensibilia humiliter patitur, inde verius in justitiae virtute roboretur; et eo se in virtutis culmine erectus minimum sentiat, quo suis viribus etiam parva quae eum impediunt, non expugnat. Orat ergo pro remissione peccati omnis sanctus: quia sine peccati macula solus invenitur homo Jesus Christus. Denique de ipso solo legimus, quod non haberet quotidie necessitatem, quemadmodum sacerdotes, prius pro suis delictis hostiam offerre, deinde pro populi (**Heb. VII, 27**).

8. Verum ne aliquid intelligas transitorium appeti in oratione sanctorum, adjungitur, *Ad te*. Electi etenim Dei orantes ut ad Deum perveniant, infirmitatis suae incessanter excessus deplorant: quia et inde refectionis intimae dulcedinem sentiunt, unde vim suavissimi amoris per lacrymas emittunt. *In tempore opportuno.* Ecce *nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis*, dicit apostolus (**II Cor. VI, 22**). Tempus opportunum, tempus gratiae, dies remissionis, plenitudo temporis (**Ephes. II, 4**): in quo *propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos Deus, misit filium suum factum ex muliere, factum sub Lege: ut eos qui sub Lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus* (**Gal. IV, 5**). Sed quid est, quod dicit: *In tempore opportuno*? Nunquid et ante adventum Christi non exstiterunt Sancti, qui orarent pro hac sua et populi ignorantia? Fuerunt plane; sed quia ipsum in carne venturum exspectabant, eumque solum Salvatorem suum esse sciebant, per ejus nimirum fidem salvati sunt. Jamque illud tempus opportunum in corde susceperant; quia ad ipsum toto cordis desiderio nihil haesitantes suspirabant.

(Vers. 8.) *Verum tamen in diluvio aquarum multarum, ad eum non approximabunt.*

9. *Aqua profunda, verba ex ore viri (Prov. XVIII, 4).* Et de haereticorum adinventionibus scriptum est: *Aquae furtivae dulciores sunt (Prov. IX, 17).* Per aquarum ergo diluvium, multiplicitatem intelligimus doctrinarum. A quibus nimirum Paulus non prohibet, dicens: *Doctrinis variis 478 et peregrinis nolite abduci (Hebr. XIII, 9).* Quisquis enim haereticas et profanas novitates susceperit, longe a veritate abducitur. Et eo ad littus misericordiae Dei non approximatur, quo inanium garrulitatum fluctibus raptus, in procellosam se disputationum caliginem omnes recipiens ineptias jactat. Illis ergo tempus opportunum non est, qui de sua stulta sapientia inflati, unde Deum placare debuerant, inde eum magis per vanarum assertionum blasphemiam irritant. Et excusando excusationes in peccatis, ut ad Deum veniant non inveniunt remedium, quem per compendium confessionis possent habere placatam.

(Vers. 9.) *Tu es refugium meum a tribulatione quae circumdedit me: exsultatio mea, erue me a circumdantibus me.*

10. Quasi dicat: Illi in diluvio aquarum, id est in multiplicitate doctrinarum et excusationum, ad te non approximabunt; sed ego, qui delictum meum cognitum tibi feci, qui injustitias meas non abscondi, qui a fidei unitate non exorbo, qui de me diffidens, de multitudine miserationum tuarum praesumo, ad te per humilitatem confessionis approximo. Nam *tu es refugium meum.* Maledictus homo qui spem suam ponit in homine (Jer. XVII, 5); et benedictus homo qui confidit in Domino. Impugnant me carnis illecebrae, circumveniunt ignominiosae passiones, perturbant inordinati desideriorum tumultus; sed eo tutius omnia despicio, quo de me vilis sentiens, in solo virtutis tuae munimine confido. *Exsultatio mea, erue me.* In divinae contemplationis claritate electorum mentes quanto graviore rerum temporalium tumultus tolerant, tanto in meditatione secuturae in perpetuum felicitatis suavius exsultant. Et cum coeperint eis mundanae perversitatis inaequalitates amarescere, tunc primum possunt internae quietis suavitatem sentire. Et quia nihil de saeculo, nisi tristitiae fructus colligunt, Deum solummodo suum esse gaudium ducunt. Caeterum quoniam secundum Apostolum, *Omnes qui volunt pie vivere in Christo, persecutionem patiuntur (II Tim. III, 12);* ideo subjungitur: *Erue me a circumdantibus me.* Sancta etenim anima divini amoris spiculis vulnerata, cum anhelare in Deum coeperit, cum ad supernam se patriam per desiderium extendit, ad tentationem ei vertitur quidquid in hoc saeculo amicum antea blandumque putabatur; quia qui peccantem amare consueverant, recte viventem crudeliter impugnant. Voluptates nihilominus pristinae ad memoriam redeunt, et resistentem sibi gravi aperti certaminis perturbatione affligunt. Orat ergo, ut in his omnibus liberationis praesidium a Deo habeat, metuens ne ipso fatigationis suae taedio devicta succumbat.

(Vers. 10.) *Intellectum tibi dabo, et instruem te: in via hac qua gradieris, firmabo super te oculos meos.*

11. Pendent inferiora ex superioribus. Dixerat enim propheta superius: *Remisisti impietatem peccati mei:* nunc vero ipsius propitiationis divinae verba interserit, in quibus significat, non solum de praeteritis adeptum veniam, sed etiam de futuris peccatis divinitus sibi provisam esse cautelam, dicens: *Intellectum tibi dabo, et instruem te.* Homo cum in honore esset, non intellexit; comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis (Psal. XLVIII, 21).

Qui naturae rationalis dignitatem contra auctoris nostri praecepta superbiendo perdidimus, per infusam cordibus nostris Spiritus sancti gratiam, quam in nobis peccatum obscuraverat, intelligentiae lucem confessionis humiliatione revocamus. Cum enim ad secretarium cordis **479** accedimus, et quam districtus iudex futurus sit, qui nunc est patiens et longanimis, consideramus; cum ad intuenda Sanctorum praemia, et iniquorum damnationem oculos mentis attollimus; cum de futuris incerti, ne labamur metuimus; et ea quae male egimus, flendo punimus; tunc nimirum salutari a Deo intellectu accepto, de cordis nostri habitaculo ignorantiae tenebras effugamus. Sed quia minus est recte intelligere, nisi studeat quis recte intellecta morum honestate complere, adjungitur: *Et instruum te*. Non te permittam perfunctorie voluntatis meae arcana cognoscere; sed et hoc tibi conferam, ut etiam bonum quod intellexeris, peragas; et qualiter id agendum sit, cauta consideratione discernas. Sunt namque nonnulli, qui recte quidem offerunt, sed recte dividere non sciunt, quia bonum quodlibet recta intentione incipiunt, sed habere in eodem bono opere discretionis virtutem postponunt. Hi nimirum quod bene inchoant, malo plerumque fine consummant; quia inde reatum incurrunt criminis, unde fructum habere potuerunt virtutis.

12. Quia vero nihil est bonum quod incipimus, nisi perseveranti illud fine compleamus, recte subditur: *In via hac qua gradieris, firmabo super te oculos meos*. Quandiu hic vivimus, in via sumus, qua ad patriam tendimus. Maligni autem spiritus iter nostrum quasi quidam latrunculi custodiunt, et operi nostro insidiantes, deceptionis suae ubique laqueos tendunt. Facile ergo inter laqueos ambulantes labimur, nisi sapientiae Dei ducatu gubernemur. In hac vero via ille non graditur, qui temporalium rerum vel copiam cupiens, vel inopiam metuens, a rectae operationis studio revocatur. Sed quoniam is qui spiritu Dei operatur, non desidia corrumpitur, non timore repellitur, non labore lassatur, non incongrue subjungitur: *Qua gradieris*; quia nimirum semper de virtute in virtutem graditur, qui a sanctae operationis studio nulla antiqui hostis calliditate superatur. Super eum ergo qui in hac via graditur, Deus oculos suos firmat; quia quicumque a boni propositi intentione non deficit, respectus ab eo divinae misericordiae nunquam recedit; quatenus eum semper in omnibus adiutorem habeat, ad quem indeficientis amoris desiderio incessanter anhelat. Unde et alibi per eundem prophetam scriptum est: *Oculi Domini super justos* (**Psal. XXXIII, 16**).

(**Vers. 11.**) *Nolite fieri sicut equus et mulus: quibus non est intellectus.*

13. Sancti viri cum mala sua superant, cum ad superna intuenda bonorum operum perfectionibus volant, nihil esse quod faciunt deputant, nisi etiam alios ab errore compescant. Scriptum enim est: *Charitas non quaerit quae sua sunt* (**I Cor. XIII, 5**). Sollicitae ergo discretionis inspectione in secretis cordium ipsam matrem virtutum charitatem exquirunt, quam profecto se non habere comperiunt, nisi omnibus etiam inimicis eadem velint tribui, quae sibi optant impendi. Unde sancta anima quae per confessionis vocem peccata sibi dimissa non dubitat, et ipsius promissionis divinae oraculo roborata, in eo quod superest viae hostium insidias incurrere non formidat, ad proximos alloquendos convertitur, et ne ipsi ab hac immensitate pietatis Dei inveniantur exsortes, hortatur, dicens: *Nolite fieri sicut equus et mulus*. Ac si dicat: Quoniam quidem ad naturae vestrae statum pietas divina vos revocat, et similitudinis suae imaginem quam inobedientia destruxerat, benignitas Salvatoris nostri **480** in vobis reformat; nolite divitias bonitatis Dei contemnere, nolite sicut equus alienum sessorem indifferenter portare. Equus enim sicut dominum suum ad portandum recipit, ita etiam sine discretionem alios, qui volunt ascendere, sessores admittit. Qui ergo,

timore Dei postposito, qui Dominus omnium est, diabolicae se potestati subjecerit, et animam quae sedes sapientiae esse debuerat, fallacis domini ditioni mancipaverit, sine intellectu procul dubio sicut equus existit. Mulus vero sicut onus domini sustinet, ita se cuilibet extraneo onerabilem praebet. Quisquis itaque Domini illius, cujus jugum suave, et cujus onus leve (**Matth. XI, 30**), praecepta rejiciens, gravissimas peccatorum sarcinas ferre non recusaverit, irrationabilem se profecto sicut mulum ostendit.

(Vers. 12.) *In camo et freno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te.*

14. Plerumque qui praecepta Dei aure cordis audire renuunt, persecutionum verberibus admonentur, ut ad virtutis amorem poenarum dolores pertrahant, quos aeternae vitae praemia non invitant. De quibus nimirum scriptum est: *Sola vexatio intellectum dabit auditui* (**Isai. XXVIII, 19**). Saepe etenim amator praesentis saeculi ita ab eodem, quem diligit, mundo despicitur et impugnatur; ut cum eo nequaquam currere valeat, sed fractus adversitate torpescat. Quod divinae profecto dispensatione miserationis agitur: quia in hoc mundo despectus, tanto celerius trahitur ad Deum, quanto nihil habet in saeculo ubi delectetur. Orat igitur fidelis anima, ut lubricos peccantium cursus mundana adversitate virtus divina coerceat: quatenus erroris sui desideria sequi non valeant; et hoc modo ad se reversi, saltem ex difficultate et impotentia peccandi resipiscant. Possumus quoque per camum et frenum verba divinae Legis accipere: quae quia peccantibus aliquando graviter minantur de poena, aliquando suaviter blandiuntur de venia, dum in ora fidelium veniunt, vagos eorum gressus more freni et cami reflectunt. Maxillas constringunt, quia vocem jactantiae comprimunt; dum qui ex vitio superbiae solebant jactare merita, per humilitatis virtutem discunt confiteri peccata. Quare autem tantopere parvorum hominum etiam invitam conversionem exoptet, ostendit cum subdit:

(Vers. 13.) *Multa flagella peccatoris; sperantem autem in Domino misericordia circumdabit.*

15. Qui enim per superbiam erectus contra Conditorem peccata augere non desierit, et hic curarum adversantium flagellis affligitur, et in futuro duplici nihilominus contritione conteretur (**Jerem. XVII**). Cui si ad iniquitatis suae cumulum peccanti contigerit exterius proficere, hoc ipsum sibi est divinae animadversionis flagella tolerare: quia modo in conspectu Dei eo ipso interius dejicitur, quo falsa gloria in conspectu hominum exterius elevatur. Et illi sua in poenam vertitur culpa: quia hoc ipsum fuit vere intus cadere, quod foras ostenditur profecisse. Haec quidem praedicta inconfidentes inveniunt: *Sperantem autem in Domino misericordia circumdabit* (**Rom. VIII, 28**). Diligentibus enim Deum, omnia cooperantur in bonum. Qui in amore coelestium fixus, saeculum perfecte despexerit, nulli omnino vanitati succumbit, nulla hunc adversitas dejicit; nulla prosperitate corrumpitur; flagellis proficit: quippe qui ea aut quae perpetravit peccata obliterat, aut quae perpetrare poterat, futura devitat. Et sibi omnia fore **481** existimat prospera, quae a dilectoribus mundi putantur adversa.

(Vers. 14.) *Laetamini in Domino, et exsultate justi; et gloriamini omnes recti corde.*

16. Quasi diceret: Quandoquidem sperantes in Domino misericordiae divinae clypeo muniuntur, *Laetamini in Domino, et exsultate justi* (**Isa. XLVIII, 2**). Non est impiis gaudere,

dicit Dominus: quia qui terrenarum rerum amore vincitur, in Deo nullatenus delectatur. Et quanto quis ad temporalia acriore cura exarserit, tanto magis ab aeternis damnabili torpore frigescit. Justis ergo solummodo ut in Domino laetentur dicitur: quia qui Deum toto corde non diligunt, in eo laetari, quandiu saecularibus delectantur, non possunt. Scriptum est enim: *Quicumque amicus hujus saeculi esse voluerit, inimicus Dei constituitur* (**Jacob. IV, 4**). Neque enim possumus hic gaudere cum saeculo, et illic regnare cum Christo. Sed justi tantum in Domino exsultant; quia ita extra mundum sunt facti, ut nec prosperari in mundo cupiant, nec adversa pati nullo tacti praesentium amore pertimescant. Et notandum, quia non solum *laetamini* dixit, sed etiam *et exsultate* adjecit: ut intelligas, eos non posse tristari in corpore, quibus divinae claritas miserationis fulget in mente. *Et gloriamini omnes recti corde*. Illi quidem qui habent cor ad terrena distortum, non gloriantur in Domino: quia spem suam posuerunt in mundo. Vos autem qui cor vestrum secundum Dei voluntatem dirigitis, in spe beatitudinis aeternae gloriari debetis: *ut qui gloriatur, in Domino gloriatur* (**II Cor. X, 18**). Illa namque sine dubio est vera gloria, quam nullius moestitiae obtenebrat poena.

PROOEMIUM. IN TERTIUM PSALMUM POENITENTIALEM.

Psalmus David in rememorationem de Sabbato.

Sabbatum requies interpretatur. Sabbatum humanum genus in primo parente habuit, qui quandiu in Conditoris sui obedientia perstitit, in suavissimo contemplationis divinae lecto requievit. In paradiso namque primus homo deliciis potitus, sicut nullam in anima poterat sentire esuriem, ita etiam omnem quae ex carne nascitur, ignorabat passionem. At postquam divini colloquii peccando familiaritatem perdidit, mortis legibus succumbens, requiem felicitatis aeternae amisit; et in procellosos mundanae instabilitatis corruit fluctus, quia statum rectitudinis servare contempsit. Fidelis ergo anima requiem in primo homine perditam ad memoriam revocans, et futurum nihilominus vitae aeternae Sabbatum spiritus agilitate contemplans, ab omni spiritus et carnis optat corruptione eripi, et ad futuram indeficientis beatitudinis requiem, consummato hujus vitae termino, orat sine cunctatione perducī. Ait ergo:

EXPLANATIO TERTII PSALMI POENITENTIALIS.

(**Psalm. XXXVII.---Vers. 1.**) *Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.*

1. Quasi dicat: Scio futurum esse, ut post hujus vitae exitum alii flammis expientur purgatoriiis, alii sententiam aeternae subeant damnationis. Sed quia illum transitorium ignem omni tribulatione praesenti **482** aestimo intolerabiliorem, non solum in furore aeternae damnationis opto non argui, sed etiam in ira transeuntis timeo correptionis purgari. Tu ergo, Domine, cui in spiritu meo servio, quem omnium Salvatorem esse cognosco, ne arguas me in furore damnationis perpetuae, neque corripas me in ira expurgantis vindictae. De furore et ira, quia sufficienter in superioribus exposuimus (**In psal. VIII**), iterum tractare superfluum putamus, ne eadem repetentes, legentibus fastidium generemus. Quare autem non debeat in ira corripi, et in furore damnari, subjungit cum ait:

(Vers. 2.) *Quoniam sagittae tuae infixae sunt mihi; et confirmasti super me manum tuam.*

2. Quanto quisque plus coeperit quod amisit intelligere, tanto plus incipit corruptionis suae sententiam, quam subivit, lugere. Fidelis ergo anima perpendens quod perdidit, considerans quod invenit, videns se a paradisi gaudiis venisse ad miseras vitae praesentis, a societate angelorum transisse ad curas necessitatum; pensat quod subjacet periculis, quae peccando gloriam perdidit aeternae incorruptionis. Novit etiam quia mortem nulla possit ratione evadere quae posset, si non peccasset, semper vixisse. Has ergo sibi sagittas infixas esse conqueritur: quia jam nobis est naturaliter inditum, quod primo homini fuit pro culpae vindicta illatum. Mortalitas et passibilitas sunt sagittae quae nimirum nobis infixae sunt; quia quandiu in praesenti saeculo vivimus, ab eis liberari aliqua ratione nequimus. Dicat ergo fidelis anima: Quandoquidem pro originali commisso mortalis effectus, magnam hujus saeculi miseriam sustineo, pro me autem poenitentiam ago; tu qui visitabis iniquitates in virga, ne impleas amaritudinibus universa; sed cum in hoc saeculo peccati poenam lugeam, saltem in futuro districtae animadversionis terrorem evadam. Quod ut facere debeas, *confirmasti super me manum tuam*. Sicut studiosus magister frequenter verbere puerum corripit, ita a me tuae vindictae manus nunquam recedit. Per manum Domini, quam super se asserit confirmatam, miseriarum frequentiam et assiduitatem intellige. Quam ideo memorat, ut tanto facilius in futuro acquiratur venia, quanto major hic fuit irrogata vindicta. Possumus etiam per sagittas verba Dei intelligere, quae corda quidem nostra transfodiunt, cum nobis altius infixae, amoris Dei nos vulnere compungunt. Quomodo autem sit continua haec poena quam patitur, ostendit, dicens:

(Vers. 3.) *Non est sanitas in carne mea a facie irae tuae; non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum.*

3. Caro humana, ex quo maledictionis promeruit sententiam, portare non destitit peccati continuam poenam. Et quia nos ejus incessanter infirmitas debilitat, irae Dei faciem nobis indesinenter repraesentat. Portamus namque corpus mortale, doloribus obnoxium, indigentissimum impeditum: quod nimirum tentationes sollicitant, sollicitudines angustant, angustiae conterunt, contritiones affligunt; quodque etiam si aliquando videatur esse validum, ipsa sua valetudine magis invenitur infirmum. Quid enim infirmius quam assidue fame tabescere, difficultate somni languere, frigore dissolvi, aestu torreri? Quae autem sanitas esse poterit, ubi tot malorum multitudo concurrit? Dicat ergo fidelis anima: *Non est sanitas in carne mea*. Ut videlicet corpus infirmum esse sentiat, quod tam facile passionum inaequalitas permutat. Ne autem intelligas propter peccati poenam non infirmari in mente, **483** quia dixerat sibi non esse sanitatem in carne, subjungit: *Non est pax ossibus meis a facie*

peccatorum meorum (Psal. I et Psal. II). Sicut jam dictum est, per ossa virtutes accipimus, quia sine eis nullum in anima robur habemus. Omnes autem virtutes in conspectu Dei vicaria ope se sublevant, nec virtutes verae sunt, si a se invicem aliqua diversitate discordant. Una enim virtus sine altera, aut omnino nulla est, aut minima. Si enim aut castitatem humilitas deserat, vel humilitatem castitas derelinquat, cum Deus detestetur tam superbiam, quam immunditiam, quomodo oculis ejus accepta erit castitas elata, vel humilitas immunda? Non enim bona accepta sunt Deo, quae malorum admistione maculantur; quia *modicum fermentum totam massam corrumpit (I Cor. V, 6)*; et qui in uno offendit, multa bona perdit; et qui sine humilitate virtutes congregat, quasi in ventum pulverem portat. Quia ergo virtutes animae aut vitiis impugnantur, aut plerumque elatione deprimuntur, recte nunc dicitur: *Non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum*; quotidieque peccatorum poenam patior, quam in ipsa peccatorum facie contemplor. Et quia sentio poenam, recogito culpam. Vel: *Non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum*; quia videlicet nullam anima mea potest habere requiem, donec aliquam peccati in se habeat recordationem.

(Vers. 4.) *Quoniam iniquitates meae supergressae sunt caput meum; et sicut onus grave gravatae sunt super me.*

4. Quasi dicat: Non est mirum si non est pax ossibus meis; nam iniquitates meae gravatae sunt super me sicut onus grave. Iniquitas in talento plumbi sedet (**Zac. V, 7**). Plerumque anima amoris Dei desiderio accenditur, adeo ut etiam ad summa ambienda sustolli videatur; sed quia gravi peccatorum pondere premitur, eo citius ad ima labitur, quo admissorum conscientia interius gravatur. Et quidem ascendere ad Deum ea qua potest virtute nititur, sed ipso suo conamine lassata, relabi compellitur. Causam vero tantae gravitatis praemisit, cum ait: *Quoniam iniquitates meae supergressae sunt caput meum*. Nisi enim iniquitates principale cordis mei superando transcenderent, nequaquam tanta me pravorum operum depressione gravarent. Sancti namque viri, si quando in mente tentationes tolerant, illicitum cordis appetitum magna virtutis dominatione refrenant: ne si in aliquo lapsu tentatori consentiant, non jam cogitationum suarum, sed servi crudelium dominorum existant. Cum enim diabolicis anima subesse suasionibus coeperit, quanto se hosti callido crebrius subjicit, tanto eum sibi intolerabiliorem facit; ut ei jam in nullo resistere valeat, qui in uno sui oblita assensum praestat. Solerter itaque vigilandum est, ut cum pulsare mentem culpa inchoat, peractam culpam quis finis sequitur, attendat; ne si malae suasionis blandimenta non perspiciat, in nequissimae tenebras perpetrationis nesciens ruat.

(Vers. 5.) *Putruerunt et corruptae sunt cicatrices meae, a facie insipientiae meae.*

5. Fidelis anima quae in seipsam, sibi non parcens, vehitur, deteriora adhuc de se quam prius dixerat, confitetur, dicens: *Putruerunt et corruptae sunt cicatrices meae*. Super curatum vulnus cicatrix obducitur, dum signum praeteritae plagae in resarcita cute monstratur. Quae nimirum cicatrix necessario corrumpitur, si caro sanata iterum vulneratur. Ubi quanto magis extenditur inaequalitas corporis, tanto difficilius ostenditur efficacia curationis. **484** Sed quid per vulnus, nisi peccatum exprimitur? Quid vero per cicatricem, nisi poenitentiae actio designatur? Qui enim per poenitentiae lamenta peccatum corripit, quasi cicatricem vulneri superducit. Quod si dimissae nequitiae mentem iterum ad delectationem pertrahunt, superductae vulneri cicatrices putrescunt. Cicatrices namque putrescere, est sanata jam peccatorum vulnera rursum in tentationem serpere, atque de eorum iteratione delectationem

sentire. Cicatrices computrescere, est ex peccatorum suggestionibus post superductam cutem poenitentiae, dolorem iterum culpa in occulto cordis per putridas cogitationes perpeti, et tandem per opus miserum quasi effuso foetore corrumpi. Quare autem hoc sibi contigit, ostendit cum ait: *A facie insipientiae meae*. Sicut summa prudentia est aliquem post acceptam poenitentiam sollicitae sibi circumspectionis studio in posterum prospicere, ita miserabilis insipientiae est in istius vitae ambiguo quasi accepta securitate dormire. Per insipientiam ergo negligentiae, vulnus jam sanatum computruit; quia dum per studium vigilantiae mens ingrata sibi in posterum providere noluerit, miserabilius ea quae prius abdicaverat, mala committit.

(Vers. 6.) *Miser factus sum, et curvatus sum usque in finem; tota die contristatus ingrediebar.*

6. Tanto unaquaeque anima fit pretiosior ante oculos Dei, quanto fuerit despectior ante oculos suos. Quid autem infelicius, quam infelicitatem suam non cognoscere, et inter ipsa vitae discrimina nullum infirmitatis dolorem sentire? Sicut enim phrenetici mentis alienationem tolerant, cum se non solum nihil pati, sed etiam incolumes putent; ita qui mortali carne circumdatus, aerumnas praesentis vitae non senserit, a virtute sapientiae alienus existit. Innumerabiles namque humanae dejectionis miseriae, sicut corda justorum gravi tristitiae dolore convulnerant, ita iniquorum mentes ipsa sua importunitate delectant. Cum enim omni vanitati patentes, sola quae carnis sunt cogitant, et lacrymarum causas tripudiantes peragunt, mortis suae negotium ridentes exsequuntur. De quibus profecto scriptum est: *Quia laetantur cum male fecerint, et exsultant in rebus pessimis (Prov. II, 14)*. Verum qui ad Sabbatum quietis aeternae pervenire desiderat, circumspecta quas patitur miseriarum multitudine, seipsum humilians dicat: *Miser factus sum, et curvatus sum usque in finem*. Usque in finem curvatur, qui iniquae voluntatis studium usque ad effectum pravi operis, terrenis inhians, protrahit; et ad coelestia ambienda non solum non per gradum operis, sed nec per intentionis volatum assurgit.

7. Sed quia culpam saepe sequitur poenitentia, et plerumque qui cadit, adjicit ut resurgat, sequitur: *Tota die contristatus ingrediebar*. Cum sollicito se timore mens humana circumspiciens, modo quae egit mala enumerat; modo quae agere neglexit bona ad memoriam revocat; modo reprehensibilia esse in quibus versatur, conspicit; modo sibi recta opera adhuc deesse perpendit: quia malorum tantorum in se remedium non invenit, tristitiae intolerabilis pondere praegravata tabescit; et tanto se durius in cogitatione dilaniat, quanto terribilius esse quod imminet iudicium pensat. Tota autem die contristatus ingreditur, qui miseriam esse deputat, si quando ei prosperitas saeculi fallaciter pernicioseque blanditur, sicut in Canticis canticorum Sponsus ad sponsam loquitur, dicens: *Oculi tui columbarum (Cant. IV, 1)*. **485** Columba enim pro cantu gemitum habet. Quia ergo sancti viri saeculi blandimenta timentes et dolentes cum luctu et gemitu tolerant, in quibus amatores mundi securi et gaudentes exsultant, sancta Ecclesia columbis assimilatur; quia inde sanctus omnis cum dolore ingemiscit, unde iniquus quisque cum gaudio hilarescit. Unde per Salomonem dicitur: *Risum reputavi errorem, et gaudio dixi, Quid frustra deciperis? (Eccl. II, 2)*. Quare autem contristatus viam praesentis vitae ingrediatur, ostendit dicens:

(Vers. 7.) *Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus; et non est sanitas in carne mea.*

8. In lumbis carnalis delectatio continetur, et inde nimirum humana generatio propagatur. Possum ergo per lumbos animam accipere; quia sicut ex lumbis carnales delectationes prodeunt, ita ex anima omnes cogitationes procedunt. Deinde cum illiciti operis tentatio subrepat, per vanarum cogitationum phantasmata spiritus malignus illudit. Saepe namque sanctorum etiam virorum mentes, cogitationes illicitae polluant; et eas jam ad summa tendentes, terrenarum rerum delectationibus tangunt. Saepe etiam in ipso orationis tempore importune se illis ingerunt, ut hoc ipsum sacrificium aliquo modo commaculare valeant, quod in odore suavitatis Deo acceptum, contrito corde et contribulato spiritu mactatur. Quod nobis aperte illud quod de Abraham scriptum est (**Gen. XV, 11**), innuit; quia circa solis occasum sacrificium offerens, insistentes aves pertulit, quas ne oblatum raperent sacrificium, sollicito abigere curavit. Nos ergo si quando in ara cordis sacrificium Deo offerimus, a malignis hoc spiritibus sollicito custodiamus; ne tenebrosarum importunitates cogitationum hoc aliquando valeant diripere, quod Deo speramus utiliter offerre. Quod autem sequitur: *Non est sanitas in carne mea*; idem est quod ait Apostolus: *Non invenio in me, hoc est in carne mea, bonum* (**Rom. VII, 18**). Omnia namque corporis membra quae ad usum vitae accipimus, ad erroris materiam inclinamus. Oculos enim ad videndum obscena et turpia inflectimus; aures libenter ad audiendas detractiones accommodamus; illecebrosos odoratus naribus haurire concupiscimus; iniquitatem in excelso loquimur, et inter fratres discordiam seminamus; salutem etiam corporis redigimus in usum vitiorum; omnia tandem quibus ut utiliter possemus ad Dei servitium, in pravi operis convertimus instrumentum. Non est in carne nostra sanitas; quia nulla pars nostri corporis intentata remanet, per quam nos peccati desiderium non titillet. Sequitur:

(**Vers. 8.**) *Afflictus sum, et humiliatus sum nimis: rugiebam a gemitu cordis mei.*

9. Qui enim dixerat, *Non est sanitas in carne mea*: ne forte in anima nihil pati putaretur, subiecit: *Afflictus sum, et humiliatus sum nimis*. Ut intelligas in anima gravissimo iniquitatis pondere obrutum, quem in carne vides tot miseriis et passionibus afflictum. Peccatum enim sicut peccantis mentem retribus delectationum illaqueat, ita etiam implicitam quasi mole superposita gravat; ut ad sublimia levare jam non valeat, quoniam iniquitatis eam gravitudo coarctat, sicut per Psalmistam dicitur: *Filii hominum, usquequo gravi corde?* (**Psal. IV, 3**). Plerumque enim et quae agenda sunt bona conspiciamus, et ad haec assurgere cordis desiderio non valemus. Et si forte mens aliquando ad bonum anhelare inchoat, **486** gravitas quam sustinet, cogit ut cadat, quia ex poena peccati est ut a bono quod per rationis iudicium clare conspicitur, per vitae meritum anima infirma pellatur. Unde fit ut quia ad supernam lucem intuendam non valet ascendere, peccatis exigentibus delectetur in tenebris jacere; et quam a supernis deiecit necessitas, eam in infimis illicita teneat voluptas. Nimis ergo humiliatus est, qui ex peccati poena non solum coelestia non appetit, sed etiam carnalibus et terrenis cum amore et delectatione intendit. Sed quia plerumque tanto citius ad Deum anima convertitur, quanto longius se ab eo separatam intuetur, adjungitur: *Rugiebam a gemitu cordis mei*. Rugitus, gemitus est cordis cum magno dolore, quia quanto vehementius poenitentis animum concutit, tanto velocius ad aures divinae misericordiae conscendit. Et notandum quod dixit: *A gemitu cordis mei*, quia sicut dolorem carnis generat amissio pecuniae et pignorum, ita cordis dolorem confert exterminatio virtutum.

(**Vers. 9.**) *Domine, ante te omne desiderium meum, et gemitus a te non est absconditus.*

10. Tale est desiderium meum, ut dignum sit in conspectu tuo. Quia enim requiem, pro qua semper est orandum, desidero, esse coram te desiderium meum confido. Sancti viri, quia mundi gloriam contemnentes, supernae claritatis lumine illustrari solummodo cupiunt, divinae majestatis conspectui semper assistunt. Cum enim sola coelestia appetunt, usque ad contemplandum Deum per mentis desiderium ascendunt. Et quia quam dulcis est Dominus interius sentiunt, nunquam ab eo per pravae voluntatis studium recedunt. Si enim a Deo Elias propheta aliquo modo discessisset, nequaquam dixisset: *Vivit Dominus, ante cujus conspectum sto* (III Reg. XVII, 1). Quo contra de reprobis dicitur: *Non apparebit in conspectu Dei omnis hypocrita* (Job. XIII, 16). Hypocrita enim nequaquam coelos penetrat, quia per opus bonum non Deum, sed humanas laudes, vel transitorios quaestus affectat. Et quia ad Deum desiderium non dirigit, se ab ejus oculis sub nequitiae latebris abscondit. Qui autem per amorem spiritus coelestia appetit, oculis Dei intentionem suam ostendit. Despiciamus ergo terrena, et amemus coelestia, ut possimus et nos dicere cum Propheta: *Domine, ante te omne desiderium meum*. Qui Deum amat, ipsum solum desiderat. Qui autem eum desiderat, ad ipsum cordis voce clamare non cessat. Nisi enim de corde desiderantis, magnus ad aures misericordis Dei clamor procederet, nequaquam Moysi diceretur: *Quid clamas ad me* (Exod. XIV, 15)? Sicut ergo frigescente charitate cor a bonis silet, ita clamorem emittit, cum charitas fervet. Et notandum quia dicturus *desiderium*, praemisit, *omne*, ut intelligas illud Deo non posse placere desiderium, quod pravae voluntatis commaculat additamentum. *Et gemitus meus a te non est absconditus*. Omne desiderium in poenam convertitur, si non cito evenierit quod optatur. Desiderium enim non sustinet, quia sicut scriptum est: *Cupiditati ipsa celeritas tarda est, et cupienti animo nihil satis festinatur*. Quisquis ergo de Deo in corde desiderium concipit, quia statim quod optat non obtinet, ingemiscit. Igitur hoc animo cum praemisisset desiderium, statim adjecit gemitum, dicens: *Et gemitus meus a te non est absconditus*. Quasi dicat: Quia desiderium quod de te concipio, per iudicium approbas, ideo dolorem quem inde sustineo, 487, non ignoras. Scire enim Dei approbare est, sed nescire est reprobare. Moysi namque dicit: *Novi te ex nomine* (Exod. XXXIII, 12). Et reprobis in fine dicturus est: *Nescio vos* (Matth. XXV, 12). Non ergo a Deo absconditur gemitus qui illi spiritui qui discretor est cogitationum, existit acceptus.

(Vers. 10.) *Cor meum conturbatum est in me, dereliquit me virtus mea, et lumen oculorum meorum et ipsum non est mecum.*

11. Ac si dicat: Non est mirum si doleo, si gemo; nam *cor meum conturbatum est in me*. Latrones enim timeo, temporalia damna formido, coeli motus et terrae perhorresco, undique sollicitudinibus angustor, undique angustiis premor, undique pressuris dejicior. Adversitas me deprimit, successus extollit, convicia commovent, adulationes demulcent. Haec autem omnia ideo patior, *Quia dereliquit me virtus mea*. Humanum cor ad omnem tentationis impulsus facile concutitur, si virtute constantiae interius non firmatur. Possumus quoque per hanc virtutem, rationalitatem accipere, quae ita in nobis per peccatum primi parentis hebetata est, ut Dei in nobis offuscantes imaginem, creaturas sequentes, relinquamus Creatorem. Sequitur: *Lumen oculorum meorum, et ipsum non est mecum*. Solet plerumque animae peccanti contingere, ut mox cum in culpam labitur, et a sui cognitione longius separetur. Peccatum enim ipsum quod peragit, quasi murum quemdam oculis se mentis opponit; adeo ut nec unde ceciderit conspiciere valeat, nec bonum quod sibi quaerendum sit, cognoscat. Voluntariis namque tenebris obvoluta, quanto malis tenacius adhaeserit, tanto

difficilius intelligit bona perpetua, quae amisit. Lux quippe veritatis pravorum culpas subtiliter examinans, si ab opere repellitur, nequaquam in corde versatur. Districto enim et occulto agitur iudicio, ut a quo inventa negligitur, ab eo postmodum nec amissa requiratur; et qui illam non servat in opere, notitiam illius non habeat in corde. Sed tunc homo lumen quodammodo intelligentiae habere incipit, cum caecitatis suae tenebras recognoscit. Quicumque ergo claritate luminis divini illustrari desiderat, ignorantiae suae primitus agnoscens caliginem, dicat: *Lumen oculorum meorum et ipsum non est mecum*. Nec vacat quod ait, *Et ipsum*. Ipsum, sine quo cor humanum in tenebris est, sine quo vivere non valeo, sine quo bonum a malo discernere non queo. Sequitur:

(Vers. 11.) *Amici mei et proximi mei, adversum me appropinquaverunt et steterunt.*

12. Sciendum nobis est, quod hi qui spiritu prophetiae replentur, sicut aliquando verba de se quasi de aliis proferunt, ita nonnunquam de Deo quasi de seipsis loquuntur: ut in hoc quoque quod unum cum Deo sint innuant, cum Dei opera quasi sint sua narrant. Sic etiam fideles quique, quia in corpore Christi, quod est Ecclesia, positi, membra sunt Christi (**Col. I**), de eo quasi de seipsis aliquando loquuntur: ut dum verba capitis sui, Christum induti, quasi sint sua enuntiant, alium esse qui per ipsos profatur, ostendant. Spiritus enim sanctus per eos loquitur, sicut ipsa Veritas apostolis loquens testatur. Ait enim: *Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis* (**Matth. X, 20**). Hinc etiam Paulus ait: *An quaeritis experimentum ejus, qui in me loquitur Christus* (**II Cor. XIII, 3**)? Ipse est enim qui dixit: *Aperi os tuum, et ego adimplebo illud* (**Psal. LXXX, 11**). Ipse etiam ait: *Ego ipse qui loquebar, ecce adsum* (**Isai LII, 6**). Cum itaque non prophetas, **488** sed se locutum esse denuntiat, profecto quia ipse in eis loqueretur, affirmat. Non autem admirandum est, si de seipso aliquando loquitur, qui intus praesidet; quandoquidem ipse est qui os et animam per officium obsequentis adimplet. Sic ergo et in hoc loco, enumeratis aliquibus humanae infirmitatis miseriis, passionem suam commemorat, ut capiti congruere quod convenit membris ostendat, et fiat nobis magnum consolationis remedium, si illum etiam passionis nostrae fieri participem cognoscimus, quem laborum quos patimur, futurum remuneratorem speramus; sicut etiam alias loquitur: *Si me persecuti sunt, et vos persequentur* (**Joan. XV, 20**). Ait ergo: *Amici mei et proximi mei, adversum me appropinquaverunt et steterunt*. Quasi dicat: Non solum membra mea illis quibus praedictum est modis conturbantur, sed etiam ego, ut virtutem in primo parente perditam eis restituam, conturbationem auferam, lumen nihilominus amissum reddam, solus inter mortuos liber (**Psal. LXXXVII, 6**), factus sum obediens Patri usque ad mortem. In qua morte, *amici mei et proximi mei adversum me appropinquaverunt et steterunt* (**Philip. II, 8**). Multi ex Judaeis amicos se Christi dicebant, multi eum miracula facientem sequebantur, multi eum Dominum, multi vocabant magistrum; sicut legis doctor, qui cum vellet eum capere in sermone, dicebat: *Magister, scimus quia verax es, et viam Dei in veritate doces* (**Matth. XXII, 16**). Proximos quoque eosdem appellat Judaeos, secundum carnis sibi cognationem propinquos. *Neque enim fratres ejus credebant in eum* (**Joan. VII, 5**). Qui omnes appropinquaverunt Christo, non mente, sed corpore; non passibus fidei, sed processu nequitiae; non voluntate sequendi, sed intentione nocendi. Quod factum est, quando congregati in atrio principis sacerdotum, qui dicebatur Caiphas, consilium fecerunt ut eum dolo caperent, et occiderent (**Matth. XXVI**). Adversus eum steterunt, quando constanter accusabant eum, et quando clamantes dicebant: *Crucifige, crucifige eum* (**Marc. XV, 13**).

(Vers. 12.) *Et qui juxta me erant, de longe steterunt, et vim faciebant qui quaerebant animam meam.*

13. Scriptum est enim: *Tunc discipuli omnes relicto eo fugerunt (Matth. XXVI, 56).* Et iterum: *Stabant autem noti ejus de longe (Luc. XXIII, 49).* Et vim faciebant, qui quaerebant animam meam. Volente Pilato Christum dimittere, Judaei clamabant: *Si hunc dimittis, non es amicus Caesaris Omnis enim qui se regem facit, contradicit Caesari (Joan. XIX, 12).* Vim ergo faciebant, qui judicem injuste judicare minis et clamoribus urgebant. Animam Christi Judaei quaerebant, non ut in eum crederent, sed ut illum perderent. Vel aliter: *Vim faciebant*, quia sua vi et potestate Christo mortem inferre putabant. Sed ipse eis dicebat: *Nemo tollit a me animam meam, sed ego pono eam, et iterum sumo eam (Joan. XVIII, 18).* Et iterum: *Potestatem habeo ponendi animam (Ibidem).*

(Vers. 13.) *Et qui inquirebant mala mihi, loquuti sunt vanitates, et dolos tota die meditabantur.*

14. Mala Christo principes sacerdotum inquirebant, quando falsum testimonium contra eum, sicut Evangelica lectio testatur, quaerebant. Et omnibus inquisitis, *locuti sunt vanitates.* Dicit enim Evangelista: *Quia non erat conveniens testimonium ipsorum (Marc. XIV, 59),* sicut illorum qui dicebant: *Hic dixit: Possum destruere templum Dei, et in tribus diebus reaedificare illud (Matt. XXVI, 61).* Et *dolos tota die meditabantur.* Non enim casu aut ignorantia peccaverunt, qui scienter mendacia confinxerunt. Graviori ergo poena plectuntur, quia eorum delicta qui ex praecipitatione **489** corruunt, exquisita per studium peccata transcendunt, sicut in eadem passione sua Veritas ait: *Propterea qui me tradidit tibi, majus peccatum habet (Joan. XIX, 11).* Et alibi: *Si non venissem, et loquutus eis fuisset, peccatum non haberent; nunc autem excusationem non habent de peccato suo (Ibid. XV, 22).* Et iterum: *Si opera non fecissem in eis, quae nemo alius fecit, peccatum non haberent; nunc autem et viderunt et oderunt, et me, et Patrem meum (Ibid. XXIV).* Tribus namque modis peccatum admittitur: aut ignorantia incurritur, aut infirmitate committitur, aut studio perpetratur. Sed sicut gravius est infirmitate quam ignorantia delinquere, ita pejus est studio, quam infirmitate peccare. Ignoranter quidem Paulus peccaverat, qui dicebat: *Qui prius fui blasphemus et persecutor, sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci (I Tim. I, 13).* Per infirmitatem vero Petrus cecidit, quando mentis suae aedificium, fidei fundamento titubante concussit. Et quia subire mortem pertimuit, ad ostiariae vocem vitam negavit (**Luc. XXII, 61**). Unde post fletum amaritudinis a Domino respicitur, quia electi quique eo citius miserationis divinae divitias inveniunt, quo se, si quando per carnis infirmitatem deliquerunt, durius et amarius affligunt. Ex industria autem Judaei peccaverunt, qui eum quem inaudita miracula facientem videbant, execrabilis invidiae facibus accensi, ut morti traderent, consilium quaerebant. Unde excusationem de peccato suo non habent, quia etsi malum sit bona non agere, tamen nequius est bonorum acta odisse.

(Vers. 14.) *Ego autem tanquam surdus non audiebam, et sicut mutus non aperiens os suum.*

15. Disce qui maledicta et irrisiones pateris, in omnibus servare patientiam, et obtrectantium linguas audire. Dissimula, ne si tu contumeliis convicia retuleris, a doctrina Christi extorris inveniaris. Mediator namque Dei et hominum homo Christus Jesus (**I Tim. II, 5**), qui ad hoc venerat, ut humilitatis et patientiae praeberet exemplum, non solum injurias sustulit, sed nec

conviciantibus respondit: nos in hoc instruens, ut cum perfidorum injuriis impetimur, etiam si vera dicere possumus, ad contumelias reddendas non erumpamus, ne ministerium correptionis in arma vertamus furoris.

(Vers. 15.) *Et factus sum sicut homo non audiens, et non habens in ore suo redargutiones.*

16. Sicut homo non audiens erat, cui nihil ad objecta respondenti, Pilatus dicebat: *Non audis quanta adversum te dicunt testimonia (Matth. XXVII, 13)?* Qui cogitationes iniquorum noverat, blasphemantium voces non audiebat. Nulla enim blasphemia eum movere poterat, qui penitus omnem mutabilitatem ignorat, et qui posset eis vera pro falsis respondere, ut adimpleretur quod de eo per prophetam scriptum est: *Tanquam ovis ad occisionem ductus est, et sicut agnus coram tondente se sine voce, sic non aperuit os suum (Isai. LIII, 7).* Redargutiones enim in ore suo Christus non habebat, qui unde eos reprehenderet, nihil in cordibus, nihil in actibus eorum laudabile videbat. In ore redargutiones non habebat, qui unde eos reprehenderet, in promptu habebat, et in ore suo habebat unde posset eos redarguere, ex quo nullus unquam potuit mendacium audire.

(Vers. 16.) *Quoniam in te, Domine, speravi: tu exaudies me, Domine Deus meus.*

17. Quasi dicat: Ideo omnia patienter sustinui, ideo ad eorum contumelias non respondi, *quoniam in te Domine speravi.* Tibi enim, Domine, revelavi **490** *causam meam (Jerem. XX, 12);* in te, Domine, speravi; non in sapientia saeculi, non in divitiis mundi, non in viribus corporis, non in nobilitate carnis, non in tutamento principum, non in praesidiis amicorum. Verba sunt haec Christi secundum humanam naturam. Sic ergo et membrum Christi, si quando persecutionibus affligitur, si flagellis atteritur, si conviciis provocatur, illum qui propositus est nobis forma justitiae, in omnibus imitetur: non deficiat si causa sua non auditur apud terrenum judicem, sciens quoniam conscium habet in excelsis regem coelestem (**Job. XVI**). Speret, quia si in hoc saeculo immerito accipit damnationis sententiam, a Deo accipiet in coelo coronam. Sciat quia retributionis aeternae gaudium nequaquam in coelo colligitur, nisi prius in terra cum fletu et gemitu et amaritudine seminetur, sicut scriptum est: *Euntes ibant et flebant, mittentes semina sua; venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos (Psal. CXXV, 6).* Sicut enim carne quiescente spiritus deficit, ita ea laborante convalescit. Et quemadmodum carnem mollia nutriunt, ita animam dura ad alta sustollunt. Illa namque delectationibus pascitur, haec amaritudinibus vegetatur. Denique illam lenia refovent, istam vero aspera exercent. Et rursum, sicut carnem dura convulnerant, ita spiritum mollia necant. Et sicut carnem laboriosa attenuant, ita spiritum delectabilia angustant. Nos ergo quanto graviora in hoc mundo tentamenta perferimus, tanto spei nostrae anchoram in Deo immobilius figimus, ut dicere veraciter cum capite nostro possimus: *Quoniam in te, Domine, speravi, tu exaudies me, Domine Deus meus.*

(Vers. 17.) *Quia dixi: Ne quando supergaudeant mihi inimici mei, et dum commoventur pedes mei, super me magna locuti sunt.*

18. Gavisi sunt Judaei occiso Christo, sed non sunt ei supergavisi, quia in causa mortis ejus ipso sunt inferiores inventi. Qui enim ut a morte redimeret hominem, mortis legibus subjacuit, tertia mox die victoriosissime a mortuis surrexit. Hoc est quod ante omnia saecula

clementissimae dispensationis moderamine sapientia Dei statuerat; hoc est quod caro sine contagione peccati assumpta evidenter rogabat, cum diceret: *Pater, clarifica Filium tuum* (**Joan. XVII, 1**). Hoc etiam multo ante tempore per Prophetam manifestaverat, dicens: *Non dabis sanctum tuum videre corruptionem* (**Psal. XV, 10**). *Ipse enim dixit, et facta sunt* (**Psal. XXXII, 9**). Sequitur: *Et dum commoventur pedes mei, super me magna locuti sunt*. Pedes dicti sunt Apostoli, quia sicut pedes corpus deferunt, ita Apostoli Christum in omnium gentium notitiam detulerunt, juxta quod scriptum est: *In omnem terram exivit sonus eorum* (**Psal. XVIII, 5**). Qui nimirum commoti sunt, quando eum quem pati viderunt, esse filium Dei dubitaverunt, sicut ille qui dicebat: *Nos sperabamus quod ipse esse redempturus Israel* (**Luc. XXIV, 21**). Pedibus ergo commotis, super Christum inimici ejus magna locuti sunt, quia apostolis conturbatis et fugientibus, Judaei illum reum esse mortis judicaverunt.

16. Possunt quoque haec verba fideli animae convenire. Habet namque fidelis anima inimicos suos in hac vita; habet qui contra eam interius dimicent; habet etiam qui eam extrinsecus impugnent. Sed super eam inimici gaudere non valent, quia consilii spiritu et fortitudinis repleta, et suggestiones diabolicas abdicat, et rabiem persequentium calcat. Cujus affectus, si timore aliquo senserint qui persequuntur arcem intentionis, proposito **491** promoveri; vel si cognoverint invisibiles hostes pravis eam suggestionibus delectari, tanto graviore tentatione ingerunt, quanto magis de victoria confidentes, quasi unum ingrediendi aditum invenerunt. Difficile enim inimico resistitur, si persuasionibus illius anima delectatur. Ideo ut non supergaudeant mihi inimici mei, confido.

(Vers. 18.) *Quoniam ego in flagella paratus sum, et dolor meus in conspectu meo semper.*

20. Malo enim occidi quam vinci. Flagella libenter patior, persecutiones amplector, visitationes desidero, correptiones concupisco. Sancti viri in hac vita flagellari desiderant, ut flagellis correcti, et imminentes culpas videant, et commissas ante oculos ponant. Saepe enim delinquentes oculos flagella aperiunt, quos inter vitia insolentiae et securitatis tenebrae concludunt. Saepe torpentis animus persecutionibus tangitur ut excitetur: quatenus qui statum suae rectitudinis per securitatem perdidit, in afflictione consideret quo pervenit. Sequitur: *Et dolor meus in conspectu meo semper*. Sicut causam reddidit quare visibiles inimicos non timeat, quasi imputet beneficio quod ipsi inferunt pro tormento, ita etiam quare versutias diaboli non timeat, subdendo manifestat: *Et dolor meus in conspectu meo semper*. Scriptum est enim: *Cor quod cognovit amaritudinem animae suae, in gaudio illius non miscebitur extraneus* (**Prov. XIV, 10**). Nam qui omnes vitae praesentis aerumnas frequenter cogitat, quam sunt tranquilla quae perdidit, quam confusa in quibus incidit, pensat, quia qui supernae patriae desideriis accensus, mundo nequam et concupiscentiis ejus moritur, nullis vanitatis mundanae delectationibus occupatur.

(Vers. 19.) *Quoniam iniquitatem meam ego annuntiabo, et cogitabo pro peccato meo.*

21. Qui peccatum suum confitendo annuntiat, et pro ejusdem peccati satisfactione cogitare non cessat, quia nullam in mundo invenit requiem, in conspectu suo semper habet dolorem. Unde cum dixisset: *Dolor meus in conspectu meo semper*, quasi quomodo hoc fieri possit quaereremus, subiecit dicens: *Quoniam iniquitatem meam annuntiabo*. Haec sunt namque verae humilitatis testimonia, et iniquitatem suam quemque cognoscere, et cognitam voce confessionis nuntiare, et nuntiatam poenitentiae satisfactione delere. At contra, omne

pravorum hominum vitium est, et peccatum labendo [*Nonne leg. latendo?*] committere, et commissum negando abscondere, et vulgatum defendendo multiplicare. Sciendum tamen est quia peccata sua saepe et reprobi confitendo aperiunt; sed quia novae vitae habitum immutare despiciunt, ea ipsa quae confitentur, flere obstinati contemnunt. Electi vero culpas suas non solum voce confessionis denuntiant, sed etiam districtae animadversionis eas fletibus abolere procurant. Ad poenitentiae namque se lamenta incitantes, occulta se increpatione dilaniant, et futuri iudicii timore percussi, si qua in eis adhuc male gesta lateant, diligenter investigant. Saepe enim quod torpentes latuit, flentibus innotescit. Et qui reatum suum securi nesciunt, hunc in se contra se erecti deprehendunt. Cogitemus ergo et nos pro peccato nostro, et amara illud poenitentiae invectione persequamur, ne dum culpas nostras pensare negligimus, peccati pondus per negligentiam augeamus. Sequitur:

(Vers. 20.) *Inimici autem mei vivunt, et confirmati sunt super me: et multiplicati sunt qui oderunt me inique.*

492 22. Occulti dispensatione consilii, Conditor noster et culpas mortalium inspicit, et spatia vitae disponit, ut diuturnae vitae tempora quibus justus utitur ad bene operandi auxilium, iniquus accipiat ad damnationis augmentum. Si enim accepta quis poenitentiae tempora divertit ad culpam, districtus cum venerit iudex, indulta misericordiae spatia convertit ad poenam. *Et confirmati sunt super me.* Ad hoc namque omnipotens Deus aliquando perversos patitur diutius vivere, ut et ipsi male viventes prava quotidie opera augeant, et contemptores saeculi ex eorum nihilominus persecutione clarescant. Qui fastu superbiae tumentes, eo se gravius adversus electos erigunt, quo in mundo eis cuncta ad votum succedunt. Nec intelligunt, quod in vita sua plerumque bona mali recipiant, et ideo eos aut raro, aut nunquam adversa conturbant. Nam et iniquitatum suarum fautores perditos quosque eo citius ii tales inveniunt, quo mundi gloriam quaestu et muneribus quaerunt. Unde et subditur: *Et multiplicati sunt qui oderunt me inique.* Nihil est iniquius quam odium pro dilectione rependere, mala pro bonis retribuere, pro correptione injurias respondere. Quod plerumque mali faciunt, cum justos qui eorum salvationem appetunt, execrabilis nequitiae percussione affligunt. Atque ideo subjungit:

(Vers. 21.) *Qui retribuunt mala pro bonis, detrahebant mihi, quoniam sequebar bonitatem.*

23. Qui reddit mala pro malis, bonus non est. Qui non reddit bona pro bonis, ingratus est. Qui autem reddit mala pro bonis, iniquus est. Solent namque perditii homines bene viventibus invidiose detrahare, aut notam eis excogitati criminis infigere, aut purae vitae innocentiam, simulationem vocare. Quare autem hoc faciant, ostendit cum ait: *Quoniam sequebar bonitatem.* Bonitatem sequitur qui Christum imitatur. Cujus imitatores tanto in hac vita graviora tentamenta perferunt, quanto longius corde a mundo discedunt. Dicit enim Apostolus: *Omnes qui pie volunt vivere in Christo, persecutionem patiuntur (II Tim. III, 12).* Et alibi scriptum est: *Multae tribulationes justorum (Psal. XXXIII, 20).* Justi namque qui ea quae Dei sunt, tota intentione desiderant, et supra mundum facti, mundana omnia quadam virtute dominationis conculcant, non solum in occulto cordis diabolicas infestationes tolerant, sed etiam perversorum malitiam decore suae conversationis inflammant. Verum quia ad superandum nullus invenitur idoneus, nisi qui fuerit virtutis divinae fortitudine roboratus; qui persecutorum flagellis atteritur, qui detrahentium dentibus mordetur,

praesentiam et auxilium divinae majestatis expostulat, ut ejus fultus praesidio, contra omnia quae patitur adversa convalescat. Ait ergo:

(Vers. 22.) *Ne derelinquas me, Domine Deus meus, ne discesseris a me.*

24. Illos procul dubio Dominus relinquit, quibus constantiam in tribulatione non tribuit. Necessario enim sequitur, ut omni tentationi sit subditus, quicumque a Deo fuerit derelictus. Qui ergo tentamenta diaboli metuit, qui pati in hoc saeculo adversa pertimescit, ad Deum tota virtute se convertat; clamet ad Deum medullis cordis, et dicat: *Ne derelinquas me, Domine Deus meus.* Quod verbum si cum affectu et desiderio saepe replicare studuerit, puto quod quamdam in eo dulcedinem sentiet, quam sermo noster explicare non valet. 493 Sequitur: *Ne discesseris a me.* Sancta anima quae solum Deum perfecte desiderat precatur, ut nec ad horam Deus ab illa discedat. Novit enim quia inter inimicos graditur, novit quia omni tempore diabolus sibi adversatur. Quia ergo omni tempore intelligit sibi imminere pericula, etiam momento temporis non potest esse segura.

(Vers. 23.) *Intende in adjutorium meum, Domine Deus salutis meae.*

25. Quasi dicat: Tu qui es adjutor in opportunitatibus in tribulatione, noli me velut alienum negligere, noli velut extraneum abdicare; immo *intende in adjutorium meum*, tuque me inter lethifera tentationum jacula protege, tu ab omni inimicorum incursione defende, tu in corde meo intelligentiae lucem illumina, tu me auxilio tuae virtutis circumda. Quod bene debes facere, quia *tu es Dominus meus.* Te enim solum habeo Dominum, te solum confiteor Deum. Congruum ergo videtur, ut qui es restitutor salutis in primo parente perditae, sis et conservator ejusdem in me per gratiam restitutae.

PROOEMIUM IN QUARTUM PSALMUM POENITENTIALEM.

Cum venit Nathan propheta ad David, quando intravit ad Bethsabée.

Nota est historia de qua titulus iste sumptus est (II Reg. XI). David enim captus pulchritudine Bethsabée uxoris Uriae, non solum cum ea carnaliter coit, sed etiam occiso viro eam sibi in conjugium copulavit. Postea vero cum venisset ad eum Nathan propheta, eumque suo judicio, inducta de ovibus similitudine condemnasset, non solum peccatum celare vel defendere noluit, sed etiam confessus quod fecerat, ad dura se poenitentiae lamenta convertit (II Reg. XII). In psalmo tamen nulla fit de historia mentio, sed magna cognoscitur animi dolentis affectio. Admonemur autem in hoc psalmo prospera metuere, et contra omnem saeculi felicitatem acrius vigilare. Saepe namque praesentia gaudia sequuntur perpetua lamenta. Sicut enim per fletus ad gaudia ducimur, ita per gaudia ad fletum pervenitur. Ille nempe qui dixit: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur* (Matth. V, 5), ipsemet ait: *Vae vobis qui ridetis nunc, quia plorabitis et flebitis* (Luc. VI, 25). Quis sanctorum David?

qui cum Saulis persecutionibus urgeretur, non solum persequentem occidere non voluit, sed ipsi persecutori, cum ipsum occidere posset, pepercit (**I Reg. XXIV**). Tanto enim in Dei misericordia spem suam fixerat, quanto miserabilius infirmitatem suae tribulationis sentiebat. Verum ubi devictis hostibus, pressuris caruit, homicidium adulterio incaute securus adjecit. Admonemur etiam in hoc psalmo carnales cupiditates restringere, et de Dei misericordia nunquam desperare. Quisquis ergo desperans de venia, agere poenitentiam dubitat, David poenitentiam ad animum reducat (**II Reg. XI**). Audiamus et nos David clamantem, et nos cum eo clamemus; gementem, et congemiscamus. Audiamus flentem, et collacrymemur; correctum, et collaetemur.

EXPOSITIO PSALMI QUARTI POENITENTIALIS.

(**Psal. L.---Vers. 1.**) *Miserere mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam.*

494 1. Ponamus ante mentis oculos aliquem graviter vulneratum, et vix jam ultimos hujus vitalis aerae trahentem anhelitus, qui et nudus in sterquilinio jaceat, et vulnus nondum ligatum ostendat, advenientis medici desiderio confici, et agnitum ut sui misereatur precari. Vulnus enim animae peccatum est, de quo dicitur: *Vulnus, et livor, et plaga tumens, non est circumligata, nec curata medicamine, nec fota oleo (Isai. I, 6)*. Agnosce interius, vulnerate, medicum tuum, et ei peccatorum tuorum vulnera detege. Audiat cordis tui gemitum, cui omne patet cogitationis arcanum. Moveant illum lacrymae tuae, et quadam illum importunitate quaerendi, semper ad eum alta de profundo cordis suspiria educito: perveniat ad eum dolor tuus, ut dicatur etiam tibi: *Transtulit Dominus peccatum tuum (II Reg. XII, 13)*. Clama cum David; vide quid ipse dixerit: *Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam*. Quasi diceret: Ingenti vulnere periclitor, quod nullus medicorum curare valeat, nisi medicus ille qui est omnipotens, succurrat. Omnipotenti enim medico nihil est insanabile; qui sicut medetur sine pretio, ita salutem restituit verbo. Desperarem ergo de vulnere, si non praesumerem de omnipotente. *Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam*. Quaerant parvam misericordiam, qui ignoranter contrahunt culpam. Ego autem sicut graviter cecidi, ita etiam scienter peccavi. Sed tu, omnipotens medice, et contemptores corrigis, et nescientes instruis, et confitentibus ignoscis. Utinam, Domine Jesu, ad me misericordia motus digneris accedere (**Luc. X**), qui descendens ab Jerusalem in Jericho, proruens scilicet de summis ad infima, de vitalibus ad infirma, in angelos tenebrarum incidi, qui non solum gratiae spiritalis mihi vestimentum abstulerunt, sed etiam plagis impositis semivivum reliquerunt. Utinam peccatorum meorum vulnera, data mihi recuperandae salutis fiducia, alliges, ne deterius saeviant si sanari desperent. Utinam oleum mihi remissionis adhibeas, et vinum compunctionis infundas. Quod si in jumentum tuum me imposueris, de terra inopem, pauperem de stercore suscitabis (**Psal. CXII**). Tu es enim qui peccata nostra pertulisti, qui pro nobis quae non rapueras exsolvesti (**I Petr. II**). Si in stabulum me Ecclesiae tuae duxeris, corporis et sanguinis tui me refectione cibabis. Si curam mei egeris, nec praecepta tua praetereo, nec frementium rabiem bestiarum incurro. Custodia enim tua

indigeo, quandiu carnem hanc corruptibilem porto. Audi ergo me, Samaritane, spoliatum et vulneratum, flentem et gementem, invocantem, et cum David clamantem: *Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam.*

(Vers. 2.) *Et secundum multitudinem miserationum tuarum, dele iniquitatem meam.*

2. Peccata mea magna sunt et multa, et ideo non solum magnam misericordiam expeto, sed etiam multitudinem miserationum tuarum requiro, ne pro aliis quod metuo subeam supplicium, si unum solum non deleret peccatum. Per misericordiam, miserentis affectum intelligimus; per miserationem vero, ipsam misericordiae exhibitionem signamus, juxta quod scriptum est: *Misericors et miserator Dominus (Psal. CX, 4)*. Superfluum enim esset utrumque ponere, nisi esset varietas in significatione. Scire debemus quia nemo est insanabilior eo qui sibi sanus videtur. Illud enim est clarum venturae salutis indicium, si incipit homo cognoscere semetipsum. Semetipsum autem David cognoscebat, **495** cum multitudinem miserationum quaerebat. Dicat et peccator cum eo: *Secundum multitudinem miserationum tuarum, dele iniquitatem meam*. Immensas et innumerabiles mundo exhibuisti misericordias, quando genus humanum de servitute diabolicae tyrannidis eripuisti, et a peccatis suis in sanguine tuo electos tuos lavisti. Lavet sanguis iste peccatorum meorum maculas, qui totius mundi potuit delere offensas (**Apoc. V**). Non postulo a te aurum, non lapides pretiosos, non laboribus et naufragiis exquisita commercia, non peregrinas merces de remotis terrenarum regionum multo ad nos discrimine delatas, quae etiam fortium saepe virorum mentes effeminant, et falsae pulchritudinis imagine illectas captivant; verum quod omnibus his est praestantius et pretiosius, remissionem peccatorum expeto. Quae tunc vera esse probabitur, si addito fructu poenitentiae, gratiae tuae muneribus cumulatur. Quid enim mihi prodest malorum quae feci impunitas, nisi etiam bene operandi subsequatur facultas?

(Vers. 3.) *Amplius lava me ab iniquitate mea, et a peccato meo munda me.*

3. Quid iniquius quam alienam contrectare uxorem? Virum ejus nec scientem nec lacrymantem occidere? Et hoc quidem fecerat Propheta de gregibus ovium sublatus, de post fetantes ad regni gubernacula assumptus, corporis fortitudine praeditus, spiritualis gratiae donis illuminatus. Qui tanto gravius ceciderat, quanto celsius et regni gloria et excellentia virtutum caeteris praeeminebat. Gloriae namque praecedentis praeconium, sequentis culpae adauxit reatum. Tanto enim quisque gravius corrui, quanto antequam caderet, in conspectu Dei altius ascendit. Dicat ergo: *Amplius lava me ab iniquitate mea*. Prosit mihi, Domine, quod cecidi: laventur cum hac macula notae delictorum, quas hactenus neglexi. Saepe namque dum quaedam male gesta plangimus, ipsa vi amaritudinis ad discutiendos nos excitati, alia in nobis plangenda invenimus. Quae admissa eo facilius oblivioni tradimus, quo ea vel nulla vel levia putamus. Sed succrescens amaritudo poenitentiae, non solum majora peccata cordi nostro congerit, sed etiam minima quaeque ad memoriam reducit. Quae omnia tanto obstinatius prosequimur, quanto omne malitiae germen vigilantius exstirpare de corde conamur. Lavatur ergo amplius, cui non solum quod in se punit peccatum dimittitur, sed etiam alia quae obduxerat oblivio, nihilominus delentur. Aquae, quibus diluitur iniquitas, dona sunt sancti Spiritus, quae quasi torrens de supernis venientia, sicut electorum corda ut germinent irrigant, ita etiam ab omni inquinamento carnis et spiritus emundant. De hoc quippe torrente scriptum est: *Fluminis impetus laetificat civitatem Dei (Psal. XLV, 5)*. *Et a peccato meo munda me*. Inquinavit me facinorum colluvies, polluit peccati contagium, sed

ad fontem confugio misericordiarum. Potens es me et ab iniquitate abluere, et a peccato mundare. Inique egi innocentem opprimens, peccatum feci mihi ipsi non parcens. Sciebat enim propheta quia quicumque molitur laedere alium, prius proprio jaculo percutit semetipsum. Quid crudelius quam semetipsum occidere? Si os mentientis occidit animam, quanto magis gladius ferientis exstinguit vitam? Unde scriptum est: *Miserere animae tuae, placens Deo (Eccli. XXX, 24)*. Et iterum: *Qui sibi nequam est, cui bonus erit? (Eccli. XIV, 5.)*

(Vers. 4.) *Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, et peccatum meum contra me est semper.*

496 4. Quasi diceret: Scio quem invocem. Justum invoco, qui et peccata odio habet, et ista impunita non dimittit. Sicut ejus misericordiam expeto, ita etiam justitiam ipsius attendo. Non sic postulo misericordiam accipere, ut velim ab eo justitiam suam auferre. Nolo ut peccatum meum remaneat impunitum. Sic misericordia est ut peccanti ignoscat; sic justitia est ut peccatum impunitum non transeat. Sed quia peccatum meum ego ipse paveo, ideo ut tu me non punias tam vehementer, exoro. Ideo agnosco, ut tu ignoscas. Ergo miserere mei, lava, munda, *Quoniam iniquitatem meam ego agnosco, et peccatum meum contra me est semper.* Non posui super dorsum quod feci, non intueor alios oblitus mei. Non affecto de oculo fratris festucam ejicere, et trabem quae in oculo meo est, non considerare. *Peccatum meum contra me est semper.* Quicumque misericordiam Dei invenire desiderat, necesse est ut jam graviter peccata agnoscat, puniat culpas fletibus, faciem Domini in confessione praeveniat, ponat ante cordis oculos et culpas operis, et ultimae terrorem animadversionis; penset quam discretus judex veniat, qui ideo peccatores sustinet, ut eis conversis minus inveniat quod condemnet. Ascendat tribunal mentis suae constituat se ante se, videat foeditatem suam ut corrigat, ne volens tandem videat et erubescat. Sit sibi judex incorruptus, torqueat eum timor, erumpat confessio, ut cum Propheta possit dicere Deo: *Iniquitatem meam ego cognosco.*

(Vers. 5.) *Tibi soli peccavi, et malum coram te feci, ut justificeris in sermonibus tuis, et vincas cum judicaris.*

5. Homo homini non peccat, quia eum aut par aut gravior culpa inquinat. Deus solus juste peccata ulciscitur, quia ipse solus est, in quo non potest inveniri quod puniatur. Quia ergo solus Deus parcat, solus juste judicat; ipsum solum ostendit qui peccat. Quo enim se quisque peccando dissimilem Deo facit, eo tremendam superni judicis majestatem offendit. Clamet ergo ad Deum peccator, clamet iniquitatum suarum conscius, clamet medullis cordis, et dicat: *Tibi soli peccavi*, quia tu solus es sine peccato: *et malum coram te feci.* Ab aliis quidem peccatum meum ignorari potuit, te autem latere nequivit. Penetrabilior enim omni gladio ancipiti, penetras usque ad divisionem animae et spiritus, artuum quoque et medullarum, et discretor es cogitationum cordis. Nulla creatura in conspectu tuo est invisibilis: quia omnia nuda et aperta sunt oculis tuis (**Hebr. IV, 13**). In tantum es sine peccato, ut etiam *justificeris in sermonibus tuis, et vincas cum judicaris.* Scribit Apostolus, dicens: *Est autem Deus verax, omnis autem homo mendax; sicut scriptum est: ut justificeris in sermonibus tuis (Rom. III, 4)*. Si Deus verax est, necessario in verbis suis justus est. Nam si in sermonibus suis falsa veris insereret, justus omnino non esset. Sed absit a fidelium cordibus, ut esse in Deo mendacium putemus. *Fidelis enim est in omnibus verbis suis, et sanctus in omnibus operibus*

suis (**Psal. CXLIV, 13**), sicut ipse etiam ait: *Coelum et terra transibunt, verba autem mea non transibunt* (**Matth. XXIV, 35**). Deum ergo veritas justificat, hominem vero mendacium condemnat. Sequitur: *Et vincas cum judicaris*.

6. Praevidebat Propheta Deum in carne venturum, qui humano condemnandus esset iudicio, ut aeternae mortis homo careret tormento; ideoque **497** ait: *Et vincas cum judicaris*. Quasi diceret: Omnes qui iudicati sunt, etiam si multum fuerint in virtute proveci, non omnino injuste subierunt iudicium, quia antequam judicarentur, aliquo modo commiserunt peccatum, tu vero, cum mortis injustae sententiam acceperis, quia solus homo inter homines ab omnibus peccatis es immunis, vincis ergo omnes iudicatos, cum judicaris; vel tu Deus Pater in Filio, vel tu Deus Verbum in homine assumpto. Quod tamen intelligi et aliter potest, quasi dicat: Ideo ut miserearis precor, ut laves, ut mundes: *ut justificeris in sermonibus tuis*, id est verax appareas in promissis. Promisisti enim iustis regnum aeternum, et virtutum amatoribus vitae aeternae bravium praeparasti. Sed nisi me et alios justifies, non poteris invenire quos non damnes. Justifica ergo me, *ut tu justificeris in sermonibus tuis, et vincas cum judicaris*. Judicant te, qui negant post lapsum reparationem fieri, et remissionem peccatorum nemini dandam astruunt. Quos, si mihi peccatum remiseris, velut fabricatores mendacii et perversorum dogmatum cultores superabis. Vel justifica me, *ut justificeris in sermonibus tuis*. Promisisti enim quod de stirpe mea carnem sis assumpturus; sed si me de tanto non emundes scelere, de cujus semine carnem assumas videor indignus. Tu enim es qui dixisti: *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam* (**Psal. CXXXI, 11**). Lava me ab iniquitate, ne sim fraudatus a promissione. *Et vincas cum judicaris*. Judicatus Dominus vicit, quia unde in passione succubuit, inde majorem sui gloriam resurgendo manifestavit. Judicatus vicit, quia quorum ad tempus iudicium moriendo subiit, eos justo iudicio condemnatos aeterna morte mulctavit.

(**Vers. 6.**) *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, et in peccatis concepit me mater mea.*

7. Opus est, Domine, ut miserearis, quia ab ineunte vitae primordio in peccati foveam incidi, et concupiscentiae carnalis sordibus inquinata nativitatis meae initia contraxi. Non in me illa quam noviter admisi, sola viget iniquitas: habeo in me etiam ex veteri quod ignoscas: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum*. Non ideo homines in peccatis concipiuntur, quia peccatum sit conjugibus commiseri; hoc enim opus castum non habet culpam in conjugē, quia nuptiale foedus non exorbitat a fide. Deus enim copulam maritalem instituit, quando masculum et feminam in principio creavit. Qui quidem sine peccato filios ederent, si in paradiso positi, in Conditoris obedientia perstitissent (**Gen. I, 28**). Sed quia a statu rectitudinis primus homo peccando corruit, peccati poenam ad filios misit. Carnalis enim delectatio poena peccati est; quae ex radice peccati ita contrahitur, ut nullus absque illa in mundo generetur. Sed sicut in Adam omnes moriuntur, ita et in Christo omnes vivificabuntur (**I Cor. XI**). Confiteatur ergo poenitens de culpa quod meruit, ut consequi valeat de venia quod cupit.

(**Vers. 7.**) *Ecce enim veritatem dilexisti; incerta et occulta sapientiae tuae manifestasti mihi.*

8. Ideo vias meas a principio arguo, peccata mea ego ipse condemno, quia veritatem dilexisti. Veritatem Deus diligit, quia sine ultione delictum non deserit. Aut enim hoc homo in se puniens persequitur, aut postmodum Deus districto examine ulciscitur. Sive ergo sit magna

sive parva iniquitas, nisi puniatur ab homine poenitente, punietur a Deo **498** judicante; sicut per quemdam sapientem dicitur: *Sciens quia non parceres delinquenti* (**Job. IX, 28**). Delinquenti non parcitur, quia sine vindicta peccatum non relaxatur. Veritatem itaque Deus diligit, quia justum iudicium non praetermittit. *Incerta et occulta sapientiae tuae manifestasti mihi*. Qui non est securus de munere veniae, non est vehemens in executione vindictae. Et quidem ante adventum Christi incertum fuit, si graviter lapsi possent habere veniam, et peccatorum remissio complures latuit; sed David, qui Redemptorem mundi ut peccata tolleret, futurum praeviderat, de peccatorum indulgentia non dubitabat. Non ignorabat opus sapientiae Dei a saeculis absconditum, ante omnia tempora dispositum, exhibitum in fine saeculorum. Dei namque sapientia Filius Dei est, de quo scriptum est: *Christum Dei virtutem, et Dei sapientiam* (**I Cor. I, 24**). Ipse est *per quem omnia facta sunt, et sine quo factum est nihil* (**Joan. I, 3**). Ipse est de quo propheta dicit: *Omnia in sapientia fecisti* (**Psal. CIII, 24**). Dignum autem fuerat ut per eum fieret remissio, per quem facta fuerat creatio; et ipse esset largitor gratiae, qui fuerat omnibus auctor naturae. Quam remissionem sicut in tempore gratiae confitentibus tribuit, ita ante adventum suum eum expectantibus praerogavit. Haec sunt incerta et occulta divinae dispositionis consilia, omnibus gentibus per Dei sapientiam ultimis temporibus revelata. Quae quia David per spiritum cognoverat, de Dei confidenter misericordia praesumebat. An non Ninivitis incerta erant, qui poenitentiam agentes super praedicatione Jonae, haesitando dicebant: *Quis scit si convertatur et ignoscat Deus* (**Jonae. III, 9**)?

(Vers. 8.) *Asperges me hyssopo, et mundabor, lavabis me, et super nivem dealbabor.*

9. Hyssopus est herba humilis, saxo quidem adhaerens, et parum utilitatis in seipsa sui facie ostendens, quae tamen pulmonis inflationem deprimit, et virtutis suae acrimoniam si conteratur ostendit. Quid ergo per hyssopum, nisi Christi humilitas designatur? Ipsa est enim quae omnem in nobis reprimit contumaciam, sicut herba illa pulmoni inflato adhibet medicinam. Quis etenim jam dedignetur in mundo se pro Deo abjicere, cum audiat Dei Filium opprobria et derisiones subiisse? Quis supplicium pro Deo perpeti arbitretur dedecus, cum ipse Rex regum et Dominus dominantium (**Apoc. XIX**) morte turpissima (**Sap. II**) propter nos sit condemnatus? Praesertim cum ipse sit nobis positus forma justitiae, cujus et audire imperia, et sequi debeamus exempla; sicut ipse in Evangelio ait: *Discite a me, quia mitis sum et humilis corde* (**Matth. XI, 29**). Juxta legis quoque testimonium (**Num. XIX**), inquinatos mundabat ejusdem herbae fasciculus, vaccae rufae cruore intinctus. Quid autem per vaccam, nisi ad sacrificium assumpta incarnationis Dominicae infirmitas designatur? Sicut enim per masculinum sexum solet fortitudo intelligi, sic et per femininum potest infirmitas designari; et de eo scriptum est: *Quia etsi mortuus est ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei* (**II Cor. XIII, 4**). Ipse est enim summus Pontifex noster, qui in ara crucis pro totius mundi sanitate, sui corporis hostiam obtulit (**Hebr. IX**). Pontifex videlicet futurorum bonorum, qui per proprium sanguinem in sancta, aeterna redemptione inventa, semel intravit. Haec autem vacca rufa dicitur, ut in ea sanguinis Christi rubor evidenter demonstraretur. De quo in Canticis canticorum sponsa loquitur, dicens: *Dilectus meus candidus et rubicundus* (**Cant. V, 16**). Candidus nimirum ex divinitatis specie, rubicundus ex passionis cruore. Hac itaque hyssopo ille solummodo **499** aspergitur, qui vias Dominicae passionis imitatur. Sanctificatur vero aspersus, sicut per Paulum dicitur: *Si enim sanguis hircorum et taurorum, et cinis vitulae aspersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis, quanto magis sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo,*

emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis ad serviendum Deo viventi (Hebr. IX, 13)? Sequitur: *Lavabis me, et super nivem dealbabor.* Quemadmodum corpus aqua lavat a squaloribus sordium, ita gratia sancti Spiritus animam purgat a maculis peccatorum. Quod vero ait: *Et super nivem dealbabor;* ostendit quia nulla pulchritudo quae inest corpori, valet decori sanctae animae comparari. Quid namque in corporibus nive candidius? Et tamen qui vias passionis Christi sequitur, super nivem dealbatur. De sanctis etenim scriptum est: *Iusti fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum (Matth. XIII, 43).* Quis vero ignoret solem nive candidiorem? Praeterea candor nivis cito praeterit, decor autem sanctorum in aeternum manebit.

(Vers. 9.) *Auditui meo dabis gaudium et laetitiam, et exsultabunt ossa humiliata.*

10. Tunc quidem verum et inaestimabile gaudium habituri sunt sancti, cum impiis aeterna morte mulctatis, et in horrendam perpetui cruciatus voraginem per extremae damnationis sententiam missis, audituri sunt: *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi (Matth. XXV, 34).* In eo autem quod ait: *Gaudium et laetitiam;* duplicem sanctorum venerationem intellige, qui visione claritatis in illa die, quantum cogitare non possumus illustrati, sicut animarum perfruentur beatitudine, ita etiam corporis vestientur incorruptione. De ipsis enim scriptum est: *In terra sua duplicia possidebunt (Isai. LXI, 7).* Sancti etenim viri mundi gloriam mentis despectu calcantes, omnes in se carnales voluptates mortificant, ut in Deo postmodum perenniter vivant. Qui quoniam mundi miseras pro Deo pati minime refugiunt, beatitudinis aeternae retributionem acquirunt. Quae nimirum beatitudo et animabus eorum ante resurrectionem tribuitur, et corporibus nihilominus post iudicium conferetur; sicut in Apocalypsi Joannes apostolus scribit, dicens: *Vidi sub altari Dei animas interfectorum propter verbum Dei, et testimonium quod habebant, et clamabant voce magna dicentes: Usquequo, Domine, sanctus et verus, non vindicas sanguinem nostrum, de his qui sunt in terra? Et datae sunt eis singulae stolae albae, et dictum est illis, ut requiescerent tempus adhuc modicum, donec impleatur numerus conservorum et fratrum ipsorum, qui interficiendi sunt sicut et illi (Apoc. VI, 9).* Quid namque est singulas illis stolas albas tribuere, nisi animabus eorum beatitudinis aeternae immortalitatem conferre? Quid vero est, donec electorum numerus impleatur requiescere, nisi futurae resurrectionis gloriam exspectare? In qua nimirum iterum singulas stolas albas accipient; quia immortalia et incorruptibilia corporum suorum vestimenta resument. Quia ergo sancti viri ad aeternae felicitatis praemia non solum anima, sed etiam corpore post iudicium transeunt, recte de eis dicitur, quia in terra sua duplicia possidebunt. Hujus incrementa felicitatis propheta intuens, ait: *Auditui meo dabis gaudium et laetitiam, et exsultabunt ossa humiliata.* Animarum nostrarum ossa virtutes sunt, quae nimirum in hac vita humiliantur, quia assiduis tentationum impugnationibus indesinenter turbantur. Tentatio enim est vita hominis super terram (**Job. VII**); **500** in aeterna autem vita non solum invictae potestatis accipient fortitudinem, sed etiam nullam vitiorum adversantium sentient impugnationem.

(Vers. 10.) *Averte faciem tuam a peccatis meis, et omnes iniquitates meas dele.*

11. Quia peccata sua semper habet prae oculis, merito rogat ut Deus faciem suam avertat ab ipsis. Superius nempe propheta dixerat? *Peccatum meum contra me est semper.* Qui ergo peccatum suum semper videbat, continuum pro eo dolorem in corde gestabat. Et ideo oculos

ab ejus peccato Deus avertit, quia ipse illud sine cessatione animadvertit. Non enim Deus eorum peccata ulciscitur, qui in occulto cordis de pravorum operum memoria affliguntur. Qui nimirum ad hoc semetipsos judicant, ut terribile omnipotentis judicium evadant, juxta illud apostoli: *Si nosmetipsos dijudicavimus, non utique judicemur (I Cor. XI, 31)*. At contra reprobi, quia ea quae commiserunt, nequaquam conspiciunt, actus suos a conspectu judicis non abscondunt. Et quanto magis errores suos ipsi considerare refugiunt, tanto magis eos conspectui divinae majestatis opponunt. Delinquentium autem mala Deus videt, non ut approbet, sed ut condemnet; non ut foveat, sed ut puniat; non ut semper patiat, sed ut in judicio ulciscatur. Denique *oculi Domini super facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum (Psal. XXXIII, 17)*. Gravis ultio, non solum de terra mala facientes expellere, sed etiam omnem penitus memoriam eorum abolere. Consideremus ergo mala quae fecimus, et ea ante mentis oculos sine intermissione ponamus, ne cum ante judicis illius conspectum venerimus, tunc primum quidquid gesserimus, nolentes videamus. Impoenitenti enim Deus terribiliter minatur, dicens: *Existimasti inique quod ero tui similis; arguam te, et statuam contra faciem tuam (Psal. XLIX, 21)*. Similis tui essem, si peccatum tuum impunitum dimitterem. Tu enim illud non solum non vis punire, sed et post tergum projicis, ne possis videre. Ego autem qui illud video, quid faciam? Nunquid impunitum dimittam? Judex sum et justus, judex sum et ultor iniquitatum. Quomodo ergo injuste judicabo? Quomodo veritatem mendacio mutabo? Tacui, nunquid semper tacebo? Tacui, quia misericordiam praerogavi. Iniquitatem tuam dissimulavi, tempus poenitentiae indulsi. Sed nunquid semper tacebo? Imo *arguam te, et statuam contra faciem tuam (Ibid., 21)*. Arguam quidem te de mendacio, quando cordium consilia manifestabo. A peccatis tuis avertis oculos tuos, et quamdam tibi vanae spei securitatem promittis. Et quia ipse te non vides, quod nec ego te videam suspicaris. Putas quod te non videam fornicantem, quem video adulterium cogitantem? Ex hoc itaque te arguam, et statuam contra faciem tuam. Si non vis hic attendere faciem tuam, faciam ut agnoscas miseriam tuam. *Et omnes iniquitates meas dele*. Per prophetam Dominus dicit: *Ego sum qui deleo iniquitates tuas, et memor non ero; tu autem memor esto, et judicemur (Isai. XLIII, 25)*. Audi qua conditione iniquitatum tuarum se esse immemorem dicat, videlicet si tu memor fueris. Cave ergo ne unquam quod deliquisti, a memoria tibi excidat, aut aliqua oblivione peccata tua obliteres; ne si carnalium voluptatum illecebris captus, iniquitatum tuarum memor non fueris, dicatur tibi in tempore necessitatis: *Projecisti sermones meos retrorsum (Psal. XLIX, 17)*.

(Vers. 11.) *Cor mundum crea in me, Deus, et spiritum rectum innova in visceribus meis.*

501 12. In Evangelio scriptum est: *Beati mundo corde (Matth. V, 8)*. Si illum qui ab omni peccato mundus est, in cordis nostri hospitio habere volumus, oportet primo ut illud ab omni vitiorum sorde purgemus. Emundemus ergo interiora mentis nostrae, et diligenter peccatorum nostrorum secreta scrutemur, ne ex affectu nostro peccati delectatio pullulet, ne turpe desiderium cor in occulto titillet, ne passionum ex eo contentiones prodeant, ne perversarum cogitationum dispensationes aliquando erumpant. Templum enim Dei non potest esse pollutum, quia scriptum est: *Templum Dei sanctum est, quod estis vos (I Cor. III, 17)*. Verum *quis gloriabitur mundum se habere cor, aut immunem esse se a peccato (Prov. XX, 9, sec. Septuag.)*? Si propheta pollutum labiis se esse asserit, cujus os Seraphim carbone quem susceperat de altari, purgavit (*Isai. VI*): quid dicturi sumus nos, quos luxuria inquinat, invidia angustat, ambitio praecipitat, superbia exaltat? Non est enim virtutis humanae ita ab illicitis motibus mundare animum, ut perstreptentium voces non sentiat

cogitationum. Sed quia Deo nihil est impossibile, clamemus ad Deum tota virtute: *Cor mundum crea in me, Deus, et spiritum rectum innova in visceribus meis.*

13. Vide ordinem: primo cor mundum, deinde spiritum rectum propheta a Deo requirit. Prius enim abrenuntiandum est tibi omni peccato, et omnis a corde vitiorum foeditas eliminanda, ut omne quod agitur aut dicitur, eo purum in conspectu Dei ac lucidum appareat, quo ex bonae intentionis origine quasi de puro quodammodo fonte manat. Quomodo enim poterit esse perspicuum, quod in ipsa origine fuerit vitiatum? Scriptum est enim: *Bonus homo de bono thesauro profert bona, et malus homo de malo thesauro profert mala (Matth. XII, 35).* Omnibus igitur carnalibus desideriis a corde exclusis, pete a Deo ut spiritum rectum renovet, ne forte spiritus ille immundus inveniens domum de qua exivit vacantem, assumptis aliis septem nequioribus se, cum eis ibi habitet, et fiant novissima tua pejora prioribus. Haec est autem spiritus recti innovatio, ut omnem mundi gloriam mente despicias, mentem medullitus in conditoris tui amore infigas, illatis contumeliis patientiam custodias, et custodita patientia dolorem a corde repellas, omnibus te per humilitatem inferiorem deputes, de morte inimici nullatenus exsultes, aliena non ambias, propria egentibus distribuas, amicum in Deo, et inimicum propter Deum diligas, in afflictione proximi teipsum per compassionem affligas. Haec quidem est illa spiritus innovatio, quam persuadet apostolus, dicens: *Renovamini spiritu mentis vestrae, et induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est, in iustitia et sanctitate veritatis (Ephes. IV, 23).* Et iterum: *Si qua igitur in Christo nova creatura, vetera transierunt, et ecce facta sunt nova (II Cor. V, 17).* Ad veterem quippe hominem pertinet, mundi hujus gloriam concupiscere, animum a Deo avertere, patientiam non servare, opportunitatem vindictae exquirere, melioribus quibusque despectis superbire, aliena diripere, propria retinere, nullum propter Deum diligere, de inimici morte gaudere. Haec autem omnia ille respuit, qui Deum induit, quique in novitate vitae ambulare contendit.

(Vers. 12.) *Ne projicias me a facie tua, et Spiritum sanctum tuum ne auferas a me.*

14. A facie Dei projicitur, cui spes veniae post peccatum negatur. *Qui enim peccaverit in Spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc saeculo, 502 neque in futuro (Matth. XII, 32).* Quis est autem qui peccat in Spiritum sanctum, nisi qui non credit remissionem peccatorum? Remissio enim peccatorum opus Spiritus sancti est. Nam et de baptismo Christi, in quo remissio peccatorum danda erat, dixit Joannes: *Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto et igne (Matth. III, 11).* Unde etiam super baptizatum Dominum in columbae specie Spiritus sanctus descendit; ut ex hoc aperte ostenderet quia spiritalis gratia per lavacrum baptismatis credentium corda mundaret. An non in Spiritum sanctum Cain peccavit, quando dixit: *Major est iniquitas mea quam ut veniam merear (Genes. IV, 13)?* Et quia de venia desperavit, ideo dixit: *Ecce ejicis me a facie tua.* De quo et postea subditur, quod egressus sit a facie Domini. Vides quemadmodum ille qui in desperationis foveam labitur, a facie Dei projiciatur. *Et Spiritum sanctum tuum ne auferas a me.* Attende qualiter postulat, ne spem veniae post peccatum amittat. Ubi Spiritus sancti praesentia est, ibi desperatio esse non potest. Fides enim in spiritu datur, sicut Apostolus ait: *Denique ipse postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus (Rom. VIII, 26).* *Et nemo in spiritu Dei loquens, dicit anathema Jesu (I Cor. XII, 3).* Nam in eo clamamus: *Abba pater (Rom. VIII, 15),* quia scriptum est: *Veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu et veritate (Joan. IV, 23).*

(Vers. 13.) *Redde mihi laetitiam salutaris tui, et spiritu principali confirma me.*

15. Laetabatur propheta de adventu Filii Dei antequam peccaret, et certus quod de suo nasciturus erat semine, antequam laberetur, gaudebat. Sed postquam uxoris Uriae amore deceptus (**II. Reg. 12**) modum in peccando non habuit, ne sibi Deus hoc offensus subtraheret, quod antea placatus promiserat, formidavit. Ideoque ait: *Redde mihi laetitiam salutaris tui*. Salutaris quis est, nisi Dei hominumque mediator (**I. Tim. II**)? De quo iste idem Propheta in persona Dei Patris dixerat: *Propter miseriam inopum et gemitum pauperum nunc exsurgam, dicit Dominus. Ponam in salutari, fiducialiter agam in eo* (**Psal. XI, 6**). Exsurgere enim dicitur Deus Pater, cum filium mittit, qui quasi jacere visus est, cum servos misit. Illi enim neminem salvare potuerunt: sed *Filius hominis venit quaerere, et salvum facere quod perierat* (**Luc., XIX, 10**). Ideoque perfectam et manentem salvationem in eo se positurum astruit, et in eo fiducialiter se dicit agere, quem constat nihil omnino peccati habuisse. Qui enim gravium sibi conscius est delictorum, non potest fiducialiter agere, quia poterit eum vel ille quem corripit reprehendere, vel conscientia propria remordere. Redemptor vero noster eo libere loqui potuit, quo nunquam peccati maculam ex nativitate, vel etiam ex operatione contraxit. Unde turbis Judaeorum et principibus sacerdotum invidentibus et detrahentibus ipse dicebat: *Quis ex vobis arguet me de peccato* (**Joan. VIII, 46**)? Fiducialiter ergo agebat, quem in nullo conscientia accusabat. Nam et de eo scriptum est, quod *erat docens tanquam potestatem habens, et non sicut scribae et pharisaei* (**Matth., VII, 29**). Hujus ergo salutaris sibi reddi laetitiam David postulat, in quo omnis ante adventum ipsius electus sperabat.

16. *Et spiritu principali confirma me.* Solet quibusdam contingere, ut dum se purgatos per satisfactionem reputant, ab internae mentis custodia animum resolvant. Qui quidem ipsa sua elatione depressi, eo deterius corruunt, quo sibi de indulgentia blandientes, vanae spei securitatem promittunt. Inde est quod Propheta exorat, dicens: *Laetetur cor meum, 503 ut timeat nomen tuum* (**Psal. LXXXV, 11**). Non dicit laetatur, ut securum sit, sed laetetur, ut timeat. Ac si aperte dicat: Ita me correctum facito gaudere de venia, ut tamen nunquam desinam esse suspectus de culpa. Sic et in hoc loco, postquam sibi reddi salutaris Dei laetitiam petiit, ne sibi dimissus ad deteriora prorueret, illico adjunxit: *Et spiritu principali confirma me*. Sciebat enim quia infirma est omnis anima, nisi sancti Spiritus fuerit virtute firmata. Nam et de apostolis dictum est: *Verbo Domini coeli firmati sunt, et spiritu oris ejus omnis virtus eorum* (**Psal. XXXII, 6**). Quid enim coelorum nomine, nisi sancti apostoli designantur? Qui nimirum verborum imbribus terram cordis nostri inebriant (**Psal. XVIII**), venturi judicii minis et terroribus intonant, miraculorum signis et operum sanctitate coruscant. Denique ipsi sunt, qui enarrant gloriam Dei. Quibus profecto tunc Spiritus virtutem tribuit, cum in igneis linguis apparens (**Act., II**), in cordibus eorum divini flammam amoris accendit. Quod quidem aperte cognoscere possumus, si quales ante, quales post adventum sancti Spiritus fuerunt, perpendamus. Qui enim ad passionem tendentem magistrum fugientes reliquerant (**Matth. XXVI**), postmodum per adjunctam sancti Spiritus gratiam roborati, constanter et publice nomen Christi praedicabant. Nam ut reliquos praetermittamus, ipse apostolorum princeps qui mori metuens vitam negaverat (**Ibidem**), cum facto conventu, caesis apostolis, sacerdotes et scribae ne in nomine Christi loquerentur, prohiberent, aiebat: *Obedire oportet Deo magis quam hominibus* (**Act. V, 29**). Coelorum igitur virtus de Spiritu sancto est, quia per infusam sancti Spiritus gratiam facti sunt in Christi confessione fortes apostoli, qui prius fuerant ex fragilitate carnis infirmi. Nisi enim promissa

charismatum dona illi Dominici gregis pastores susciperent, eorum corda nullo virtutis decore claruissent. Haec namque virtus Spiritus, sicut ab omni poenarum et mortis timore quos repleverit efficit liberos, ita ab omni diabolicae reddit tentationis incursu securos. Merito ergo cui salutaris Dei in remissionem peccatorum laetitia redditur, postulat ut in vera innocentia spiritus principalis virtute confirmetur.

(Vers. 14.) *Docebo iniquos vias tuas, et impii ad te convertentur.*

17. Illos divina clementia a peccatis per remissionem efficit liberos, quos praevidet utilitati Ecclesiae post conversionem profuturos. Unde Ananiae de Saulo dixit: *Vade, quoniam vas electionis mihi est iste, ut portet nomen meum coram gentibus, et regibus, et filiis Israel* (**Act. IX, 15**). Magno igitur fructu dimissa sunt illi a Deo peccata. Qui enim prius blasphemus, et persecutor, ac injuriosus exstitit (**I. Tim. I**), postmodum plus omnibus laboravit. Propheta ergo qui deleri iniquitates suas, et Spiritu sancto confirmari a Domino postulat, quod non sine fructu hoc sit futurum affirmat, dicens: *Docebo iniquos vias tuas*. UNIVERSAE viae Domini misericordia et veritas (**Psal. XXIV, 10**). Misericordia est, qua sine ullis praecedentibus meritis, poenitentibus veniam tribuit, veritas qua post gratiam vocationis et veniae, peccata impenitentium punit. Ille ergo cui peccata dimittuntur, vias Dei iniquos docet, cum peccantibus si resipuerint, exemplo sui spem tribuit veniae, et inconvertibilibus, nisi ad veniam redeant, infert timorem gehennae. *Et impii ad te convertentur*. O quam utilis est peccatorum remissio, quae conversos non solum a peccatis liberos efficit, sed etiam alios a via impietatis et injustitiae retrahit, flamma charitatis accendit. **504** Haec est enim charitatis evidens probatio, ut cui per gratiam Dei contigerit à peccatorum vinculis eripi, ipse ex zelo justitiae studeat ad spem veniae delinquentes hortari. Nullum quippe tam gratum Deo est sacrificium quam zelus animarum. Exerceat ergo se in via Dei, cui Deus peccata dimisit, et exemplo suo peccatores quosque ad poenitentiae confugere remedium admoneat. Non sit arbor infructuosa, aut otiosus operarius (**Matth. XX**), sciens quia non solum mane venientibus ad vineam merces promittitur, sed etiam circa undecimam horam vocatis vitae aeternae denarius praebetur.

(Vers. 15.) *Libera me de sanguinibus, Deus, Deus salutis meae: et exsultabit lingua mea justitiam tuam.*

18. Nisi primitus me a peccatis liberaveris, non potero aliis esse exemplum conversationis. Libera ergo me de sanguinibus, desideriis videlicet carnalibus, quae militant adversus animam. *Caro enim et sanguis regnum Dei non possidebunt*. DEUS Deus salutis meae. Nota in repetitione nominis magnum affectum cordis, quasi dicat: Merito te ut me salves invoco, quia tu solus es auctor salutis meae. Nam *Domini est salus* (**Psal. III, 9**). A te solo est salus, quia ab omnibus aliis est infirmitas, vanitas vanitatum, et omnia vanitas (**Eccle. I, 2**). *Non salvatur rex per multam virtutem, et gigas non salvabitur in multitudine virtutis suae* (**Psal. XXXII, 16**). Denique, *fallax equus ad salutem*. Ex quibus verbis colligitur quod nec ex divitiis temporalibus, nec ex corporali fortitudine salus acquiratur. *Et exsultabit lingua mea justitiam tuam*. Justitia Dei, fides est, sicut scriptum est: *Credidit Abraham Deo, et reputatum est illi ad justitiam* (**Gen., XV, 6**); quia *Justus ex fide vivit* (**Rom., I, 18**). Si ergo justi vita fides est, consequens est eandem fidem esse justitiam, sine qua quisque esse justus non potest. Hanc itaque Dei justitiam ille cum exultatione enuntiat, qui nec mundi hujus copiam cupiens, nec inopiam metuens, omnem haereticam pravitatem impugnat. Vel justitia Dei est,

quod non vult mortem peccatoris. Homini nempe justum videtur, ut suam ulciscatur injuriam: Dei vero justitia est confitenti relaxare offensam.

(Vers. 16.) *Domine, labia mea aperies, et os meum annuntiabit laudem tuam.*

19. Non aliter justitiam tuam proferre potero, nisi ut labia mea aperias. Tu es enim, qui ora superbiorum obstruis, et linguas infantium disertas facis (**Sap. X, 21**). Hactenus os meum ego ipse aperui, et ideo ex vaniloquio peccatum contraxi. Nunc vero ut tu aperias desidero, quia nihil nisi quod suggereris loqui concupisco. Illius labia Deus aperit, qui non solum quid loquitur, sed etiam quando, et ubi, et cui loquatur attendit. Sapientia namque Dei dicit: *Dominus dedit mihi linguam eruditam* (**Isai, L, 4**), quando scilicet oporteat sermonem dicere. Merito ergo sapiens est, quia accepit a Domino quo tempore sibi loquendum sit. Unde non inconvenienter ait Scriptura: *Homo sapiens tacebit usque ad tempus* (**Eccli. XX, 7**). Hinc rursum scriptum est: *Ori tuo fac ostium et vectem, et in verbis tuis jugum et stateram* (**Eccli., XXVIII, 28**). Et fortasse hoc ostium sibi Propheta postulabat a Domino, cum dicebat: *Pone, Domine, custodiam ori meo, et ostium circumstantiae labiis meis* (**Psal. CXL, 3**). Debemus enim os nostrum claudere, et diligentius observare, ne quis in iracundiam excitet vocem nostram, et contumeliam rependamus contumeliae. Jugum etiam in verbis nostris esse et statera praecipitur ut omne quod loquimur et humilitate condiatur, et mensura ponderetur. Proferamus ergo sermones examinatos libra justitiae, ut si gravitas in sensu, modus in verbis, **505** pondus in sermone. Nec prius loquendo os aperiamus, quam expediat, sed examinemus verba nostra, si tacendum hoc, si dicendum adversus hunc, si tempus sit sermonis hujus, postremo si a virtute modestiae non dissentiat. Nihil indecens, nihil inhonestum, nihil invidum sonans erumpat. Verum quia ad haec omnia idonei esse non possumus, nisi hoc a largitore omnis gratiae percipiamus, exclamandum est nobis cum propheta: *Domine, labia mea aperies, et os meum annuntiabit laudem tuam. NON est speciosa laus in ore peccatoris* (**Eccli. XV, 9**). Ideoque Propheta indulgentiam peccatorum primum a Domino expetit, et postmodum laudem se Dei annuntiaturum esse promittit; nobis patenter innuens, quia illi soli laudis Dei possunt sentire dulcedinem, qui peccatorum suorum meruerint percipere remissionem. Unde scriptum est: *Rectos decet collaudatio* (**Psal. XXXII, 1**). Quid autem laudabilius in Deo quam misericordia? Scriptum namque est: *Confiteantur Domino misericordiae ejus* (**Psal. CXLIV, 10**). Denique *miserationes ejus super omnia opera ejus*. Quamvis enim laudabile sit quod hominem de limo terrae condidit, laudabilius tamen est quod perditum proprii filii morte redemit. Denique illud potestatis est, hoc gratiae. *Et os meum annuntiabit laudem tuam*. Sunt enim plerique qui non suo ore laudant Deum. Nunquam suo laudat ore Deum avarus, nunquam suo ore laudat luxoriosus. Nonne quasi alienum os tibi videtur assumere, dum ea conatur quae in corde non sentit proferre? De quibus profecto scriptum est: *Cor eorum longe est a disciplina; propterea non exultabunt* (**Job. XVII, 4**): quia nimirum eorum laus ad omnipotentis Dei aures nequaquam extollitur, quorum cor a semita justitiae per pravae intentionis studium elongatur. Tales erant illi de quibus Dominus dicebat: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me* (**Matth., XV, 8**).

(Vers. 17.) *Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem utique: holocaustis non delectaberis.*

20. Sciebat Propheta per spiritum, quia illa legalium instituta sacrificiorum, ad invisibilis essent oblationis intelligentiam transferenda; quia illud verum et acceptabile est sacrificium

quod aliquis puro corde laudat Deum. Unde et alio in loco dicit: *In me sunt, Deus, vota tua quae reddam, laudationes tibi (Psal. LV, 12)*. Et iterum: *Immola Deo sacrificium laudis (Psal. XLIX, 14)*. Et rursum: *Sacrificium laudis honorificabit me*. Cum ergo dixisset: *Os meum annuntiabit laudem tuam*, illico subjunxit: *Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem utique*. Ac si dicat: *Laudis tibi offeram sacrificium*, sciens quia, carnalium nolis observantiam caeremoniarum. *Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem utique; holocaustis non delectaberis*. Ideo nolo confidere in carnalis ritu sacrificii, quia scio te hircorum et arietum occisione non delectari. Tu es enim qui dixisti: *Non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus tuis hircos. (Ibid. XLIX, 9)*.

(Vers. 18). *Sacrificium Deo, spiritus contribulatus: cor contritum et humiliatum Deus non despiciet.*

21. Nequaquam vere poenitentiam agit, qui ex peccatorum suorum recordatione quamdam spiritus tribulationem non sentit. Quod quidem reprobis familiare est; quia etsi aliquando peccata sua confiteantur, ea tamen districtae animadversionis fletibus non persequuntur. Electi vero etiam si minima sint quae in se punienda inveniunt, zelo rectitudinis contra se erecti, ad poenitentiae se lamenta studiose succendunt. Qui dum sanctae contemplationis pennis ad coelestia se intuenda erigunt, eo subtilius **506** si quid in ipsis vitiosum latebat inveniunt, quo ad divinae lucis claritatem vicinius accedunt. Tantoque eis displicet quod infirmum ex carne tolerant, quanto eos delectat quod ex incorruptibilis vitae suavitate degustant. Unde fit quod gravi in seipsos vel pro otiosis verbis, vel pro vanis cogitationibus invectione desaevant; et quae levia ante crediderant, mox ut gravia et mortifera perhorrescant. Beneficia sibi divinitus collata conspiciunt, culpas nihilominus anteactas ad memoriam reducunt. Vitae hujus corruptibilis aerumnosas necessitates enumerant, quanta sit coelestis gloriae felicitas, in meditatione pertractant. A qua quia per carnis fragilitatem retrahi se sentiunt, validissimi seipsos interius vulnere doloris transfigunt. Dum ergo haec omnia ante mentis oculos intenta consideratione recolligunt, vehementissimae tribulationis igne intrinsecus inardescunt. Haec est illa spiritalis sanctorum tribulatio, quam in cordibus eorum generat poenitentiae et desiderii dilati amaritudo. Hanc nimirum Job sentiebat, cum dicebat: *Loquar in tribulatione spiritus mei (Job, VII, 11)*. Electorum etenim linguas tribulatio spiritus commovet, ut reatum pravi operis vox confessionis impugnet. *Cor contritum et humiliatum, Deus, non despiciet.*

22. Multi habent cor contritum, qui non habent cor humiliatum. Sunt enim plerique qui, etsi peccata sua fletibus puniant, pauperes tamen opprimere potestatis suae dominatione non cessant. Hi nimirum nequaquam purum sacrificium Deo offerunt; quia detestabilis superbiae illud admistione corrumpunt. Vel sicut beatus Hieronymus [*In hunc psalm.*] hunc locum exponit, illi cor conterunt, sed non humiliant, qui peccata quidem quae commiserunt deflent, sed tamen eadem committere etiam post fletus non timent. Dum enim errorum suorum consideratione revocati, ad ea quae dimiserant redeunt, se contra conditorem suum per opera pravitatis extollunt. Ex superbiae namque vitio est, timorem Dei contemnere, conditoris praecepta pravae actionis transgressione calcare, coelestis vitae gaudia mansura negligere, damnationis perpetuae infinita supplicia non timere. Illorum ergo sacrificium Deus non accipit, qui lacrymis quidem se compunctionis abluunt, sed eisdem, a quibus ante mundati esse videntur, peccatorum maculis in idipsum revertentes sordescunt. De talibus scriptum est: *Qui baptizatur a mortuo, et iterum tangit eum, quid prodest lavatio ejus (Eccli. XXXIV,*

30)? Ille quippe lavatur a mortuo, qui per poenitentiam mundatur a peccato. Quem si contigerit eadem quae punierat, iterando peccata committere, nihil contulisse videtur adhibita satisfactionis lavatio, quem maculavit inhonestius iterata facinoris turpitudine. Quia igitur scriptum est: *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam (I Petr. V, 5)*; illos qui superbiendo ad peccata redeunt, divina justitia respuit. Illos vero qui continendo et humiliando post tergum non respiciunt, clementia Dei non despicit, quia scriptum est: *Prope est Dominus his qui tribulato sunt corde, et humiles spiritu salvabit (Psalm. XXXIII, 19)*.

(Vers. 19.) *Benigne fac, Domine, in bona voluntate tua Sion, ut aedificentur muri Jerusalem.*

23. Sion speculatio interpretatur, per quam sancta significatur Ecclesia. Quia in eminentioribus virtutum et scientiae locata vestigiis, et coelestem patriam a longe prospicit, et irruentes spiritualium inimicorum cuneos interiori intuitu deprehendit. Cui Deus tunc benigne fecit, quando filium suum in mundum misit. Veniens autem Filius Dei, quam **507** de diabolica potestate eripit, sanctam sibi Ecclesiam in unitate spiritus confoederavit. De quo Joannes ait: *Qui habet sponsam, sponsus est (Joann. III, 19)*. Quid autem benignius, quam Filium Dei servilem formam induere (**Philip. II**), mortis legibus subjacere, proprio sanguine nos redimere, aeternae vitae aditum, quem culpa obstruxerat, aperire; corpore suo nos pascere, et de tenebrarum potestate erutos, ad coelestem gloriam et ad regnum nos lucis transferre? Quid denique benignius quam quod Deus tradidit filium, ut redimeret servum? Benignitatem nihilominus Dei quotidie sentit Ecclesia, cum illam Deus claritate suae cognitionis illuminat, inter saeculi turbines fluctuantem spiritus sui virtute confirmat, suavitatis intimae deliciis reficit, atque per eam peccantibus peccata dimittit. Et notandum quod ait: *In bona voluntate tua*, ut intelligas nihil perfectum haberi posse ex meritis, sed tantum conferri gratuito munere divinae miserationis. *Ut aedificentur muri Jerusalem*. Per Jerusalem, quae visio pacis interpretatur, sancta anima accipitur, quae futuram sanctorum pacem mentis intuitu conspicit; et omnibus in se mortificatis hostibus, illicitorum motuum impugnationem non sentit. Cujus muri virtutes sunt, quos ille nimirum aedificet, qui ex operibus justitiae et pietatis, spiritale construere aedificium non cessat. Unusquisque autem Jerusalem, aut Babylonis civis est. Sicut enim per amorem Dei sanctus quisque Jerusalem civis efficitur; ita per amorem saeculi, omnis iniquus in Babyloniae structura operatur.

24. Ad construendum autem hujus spiritalis Babyloniae aedificium, perversi quique illius antiquae Babel (**Gen. XI**) imitantur exemplum. Cujus, teste sancta Scriptura, civitatis auctores, et pro saxis lateres, et pro caemento bitumen habuisse leguntur. Per quod intelligitur quod mundi amatores carnis vitae construunt municipium, quod ad vim ventorum, et impetus fluvii, facili impulsu velociter est subruendum. Notandum vero est quia illi de quibus agitur, de Oriente venisse, et in campo Sennaar habitasse perhibentur (**Ibidem**). Cum enim Christus vere sit Oriens, propheta attestante qui ait: *Ecce vir Oriens nomen ejus (Zach. VI, 12)*; de Oriente veniunt, qui a Christi consortio male vivendo recedunt. Sennaar autem interpretatur excussio dentium, sive foetor eorum. In campo ergo Sennaar habitant, qui positi non in celsitudine virtutum, sed in planitie vitiorum, et detractionum morsibus proximos lacerant, et in otiosae vitae volutabro jacentes, infamiae suae circumquaque foetorem exhalant. Quorum dentes tunc omnipotens excutit, cum illorum facta simul et verba confundit. Unde per prophetam scriptum est: *Dentes peccatorum contrivisti (Ps. III, 8)*. Et iterum: *Dominus conteret dentes eorum in ore ipsorum; molas leonum confringet*

Dominus (Psal. VII, 57). Nam de foetore eorum per alium prophetam scriptum est: *Computruerunt jumenta in stercore suo (Joel. I, 17)*. Computrescere jumenta, est carnales homines in foetore luxuria vitam finire. Et Isaías ait: *Et erit pro suavi odore foetor, pro zona funiculus (Isa. III, 24)*. Quia nimirum hi pravi operis foetorem emittunt, qui abjecto cingulo castitatis, funiculum intexunt lasciviae. De quibus dicitur per prophetam: *Vae qui trahit peccata sicut restem longam (Isai. V, 18)*. Merito ergo qui in Sennaar habitant, de lateribus civitatem aedificant, quia qui terrenis dediti sunt, voluptatibus carnis inserviunt, de fragili materia mentis mutationem attollunt.

25. Caeterum qui contempta terrenarum opum cupiditate **508**, et carnalis vitae abdicatis illecebris, per opera sanctitatis virtutum in seipsis sanctificationem accumulunt, hi profecto lateres in lapides mutant. Et neque in arena mundanae confidentiae spiritalem structuram erigunt (**I Cor. X**), sed in petra fidei, quae Christus est (**Matth. VII**), atria nulli excidio obnoxia, ad similitudinem Evangelicae illius parabolae constituunt. Tales nimirum recte cum Isaia possunt dicere: *Lateres ceciderunt, sed quadris lapidibus aedificabimus: sycomoros succiderunt, sed cedros immutabimus (Isai. IX, 10)*. Lateribus quippe cadentibus, lapidibus quadris aedificat, quicumque carnis lasciviam disciplinae strictioris rigore castigat, qui membrorum legem mentis lege superat, qui corporis fortitudinem spiritus virtute commutat. Hinc namque per prophetam dicitur: *Qui confidunt in Domino, mutabunt fortitudinem (Isa. XL, 31)*. Qui dum non dixit, accipient, sed mutabunt, aperte ostendit quia alia est fortitudo quae deponitur, et alia quae noviter inchoatur. Habent enim sancti viri suam in hac carne positi fortitudinem, cum vel pro fide certantes, tormenta omnia constantiae virtute despiciunt, vel tentationes diabolicas armis spiritalibus protecti repellunt. De eis namque per Salomonem scriptum est: *En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel (Cant. III, 7)*. Lectulum quippe Salomonis fortes ambiunt, quia intimam nostri Redemptoris requiem, sancti quique indefessa desiderii sedulitate contemplantur. Hinc de sancta Ecclesia electorum dicitur: *Fortitudo et decor indumentum ejus (Prov. XXXI, 25)*. Qui enim ita se in virtutibus decorum exhibet, ut tamen tentationum impugnationibus non repugnet, hic nimirum decore ad tempus induitur, sed fortitudine nequaquam vestitur. Quia vero sancti Dei et ex operibus justitiae fulgidi, et ex adversariorum apparent impugnationibus vestiti, recte de eis sub typo Ecclesiae dicitur: *Fortitudo et decor indumentum ejus*. Quisquis ergo infirma carnis fortitudine contempta, in virile spiritus robur animam excitat, quasi lateres in saxa, quibus muri Jerusalem aedificentur, commutat. Possumus quoque per Jerusalem, illam sanctam civitatem accipere, quae ex vivis lapidibus in coelis construitur (**Apoc. XXI**), et sicut sponsa ornata viro suo a Deo paratur. De illa namque dicit apostolus: *Illam autem quae sursum est Jerusalem libera est, quae est mater nostra (Gal. IV, 26)*. Quae merito dicitur libera, quia ab omni corruptionis molestia invenitur aliena. Nec incongrue Jerusalem dicitur, quae veram in seipsa pacem sine defectu experitur. Illa est enim civitas pacis, in quam nullus hostis ingreditur, et ex qua nullus civis egreditur. Civitas, inquam, cujus plateae auro mundo sternuntur (**Apoc. XXI**), et in qua canticum laetitiae indesinenter cantatur. Quae quidem, sicut scriptum est, non eget sole, neque luna; quia cum illam Deus praesentia suae claritatis illuminet, impossibile est ut eam aliqua caliginis obumbratio obscuret. *Deus enim lux est*, sicut ait in Epistola sua Joannes apostolus; *et tenebrae in eo non sunt ullae (Joan. I, VI)*. Quod si tanta est claritas solis ut totam ortu suo terram illuminet, quanta aestimanda est Dei claritas, qui et ipsum solem condidit, et ei ad utilitatem nostram hanc quam cernimus luminis venustatem infundit? Hujus igitur Jerusalem muri aedificantur, cum fideles ad vitam praedestinati, ad perfectionem justitiae deducuntur. Figuram autem hujus civitatis illud

Salomonis templum gestavit (**III Reg. VI**), in cuius aedificatione lapidibus exstructa, mallei sonitus auditus non fuit. In sacris enim aedificiis permansuri, adhuc foris per flagella tundimur, ut in templo Domini postmodum **509** sine aliqua percussione disciplinae disponamur, quatenus quidquid in nobis superfluum, aut distortum est, modo percussio resecet, et tunc sola in coelesti aedificio concordia veritatis liget. Nec mirum si templum eadem civitas dicatur, quae etiam tabernaculum dicitur, sicut scriptum est: *Ecce tabernaculum Dei cum hominibus* (**Apoc. XXI, 3**).

(**Vers. 20.**) *Tunc acceptabis sacrificium justitiae, oblationes, et holocausta; tunc imponent super altare tuum vitulos.*

26. Aedificata coelesti Jerusalem, sacrificium duntaxat justitiae acceptum erit Domino, quia ibi non erit opus offerri sacrificium pro peccato. In hac enim vita quia in multis quotidie delinquimus, oportet ut contriti cordis et contribulati spiritus Deo sacrificium offeramus. In resurrectione autem, cum corruptibile hoc induerit incorruptionem, et mortale hoc induerit immortalitatem (**I Cor. XV**), nec ullus sanctorum peccare postmodum poterit, nec quisquam ad Deum pro peccato orabit. In tantum namque peccatum delebitur, ut etiam poena peccati omnino destruat, sicut scriptum est: *Absorpta est mors a victoria. Ubi est, mors, victoria tua? ubi est, mors, aculeus tuus? Stimulus enim mortis peccatum est* (**Ibid. XV, 55**). Necessario ibi peccatum deesse convincitur, ubi mortis aculeus non invenitur. Non igitur oportet ibi offerri pro peccato sacrificium, ubi nec in cogitatione admittitur delictum. Sacrificium itaque justitiae sancti in aeterna vita Deo offerent, quia in solo conditoris amore intenti, indefessas remuneratori suo in laetitia cordis laudes dicent. Unde Scriptum est: *Beati qui habitant in domo tua, Domine, in saecula saeculorum laudabunt te* (**Psal. LXXXIII, 5**). Et iterum: *Vox exultationis et salutis in tabernaculis justorum* (**Psal. CXVII, 15**). Tunc electorum suorum oblationes Deus acceptas habebit, quia sanctas eorum meditationes nullius pravitatis admistio commaculabit. Holocausta nihilominus eorum accipiet, quia totum quod in eis erit, flamma divinae charitatis accendet. Et *tunc imponent super altare tuum vitulos*. Altare, Dei filius est, de quo ipse Dominus ait: *Altare de terra facietis mihi* (**Exod. XXIV, 20**). Quid est enim aliud altare de terra facere, nisi de Dei filii incarnatione non dubitare? Ipse est namque cui in hac vita cordium nostrorum sacrificia imponimus, et in quo cogitationes illicitas ne convalescant mactamus. Unde scriptum est: *Beatus qui tenebit et allidet parvulos suos ad petram* (**Psal. CXXXVI, 9**). Ad petram quippe parvulos nostros allidimus, cum orientes motus illicitos, imitationis Christi intentione mortificamus. Scriptum est enim: *Petra autem erat Christus* (**I Cor. I, 1**). Ipse ergo est petra ad quam cogitationes nostras tenemus; ipse altare, cuius clementiae peccatorum victimas imponere praesumimus. Denique *peccata nostra ipse portavit* (**I Petr. II, 24**). Super ipsum ergo vitulos in aeterna vita sancti seipsos imponent, quia per gratiam Dei liberati a lege peccati et mortis, quod nulli iugo legis post modum erunt subditi, totum attribuent gratiae filii Dei. Nullus enim hominum in coelum ascenderet, nisi filius Dei pro salute nostra carnem sumpsisset. Vel certe vitulos super altare imponent, cum deposita primi hominis vetustate, et mortalibus exuti exuviis, facti vituli, id est innovati et puri in perpetuum vivent.

27. Quod si, ut praemissum est, secundum moralem intelligentiam aedificationem Jerusalem accipere volumus, hunc quoque versum eidem intellectui hoc modo convenienter aptamus. Dictum est David regi a Domino: *Non tu aedificabis mihi domum, quia vir sanguinum es* (**I Paral. XVII, 1**): Postea vero filius ejus re et nomine pacificus, et sapientiae gratiam a

Domino **510** ultra mortales obtinuit, et templum mirifici operis, sicut liber historiarum attestatur, Deo Israel aedificavit (**III Reg. VI**). In quo datur intelligi, quia dum cum hostilibus vitiorum cuneis, virtutum oppositione conflagimus, domum sapientiae nequaquam aedificare valemus; ubi vero superatis adversariorum agminibus et passionum depulsa barbarie, pacem in nostris factam, omnibus mentis imperiis carne jam obtemperante senserimus, tunc corpus nostrum inviolabile templum Domino construimus, in quo et sacrificium quod ex zelo iustitiae veritatem praedicantes offerimus, Deus accipit, et oblationes sanctarum meditationum, et igne ferventis desiderii ardentium orationum holocausta assumit. Super altare quoque cordium nostrorum ponimus vitulos (**Psal. LXVIII**), cornua producentes et ungulas, si haereticorum sententias utriusque Testamenti auctoritate noverimus comminuere, et virtutes a vitiis per studium discretionis separare. Per ungulas enim vitulorum, quae finduntur, discretionem accipimus; per cornua vero, utriusque Testamenti praecepta notamus. Vel certe cornua producimus, si etiam in his quae carnis sunt, Deo placere studeamus. Cornu namque cum de carne sit, carnem superexcedens durescit. Quisquis ergo, carnis infirmitate deposita, etiam per canis obsequium opera virtutis effecerit, quasi cornua de carne producit.

PROOEMIUM. IN QUINTUM PSALMUM POENITENTIALEM.

Oratio pauperis cum anxius fuerit, et coram Domino effuderit precem suam.

Quis est iste pauper cuius in hoc psalmo notatur oratio, nisi ille de quo ait Apostolus: *Qui cum esset dives, pauper pro nobis factus est* (**I Cor. VIII, 9**)? Ipse enim ut nos divitiarum suarum efficeret participes, paupertatis nostrae suscepit necessitates: *Exinanivit namque semetipsum, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo; humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis* (**Philip. II, 7**). Sicut autem pauper pro nobis factus est, ita et pro nobis anxius est. Denique et pro nobis est morti traditus, et pro nobis in ligno suspensus. *Mortuus est enim*, ut ait Apostolus, *propter delicta nostra* (**I Cor. XV, 3**), *et resurrexit propter justificationem nostram* (**Rom. IV, 25**). Ex humana autem natura habuit ut anxiretur, ex qua habuit etiam ut moreretur. Orat ergo caput nostrum in psalmo hoc, ut illuc reducatur per gratiam, unde per primi parentis cecidimus culpam. Potest etiam haec oratio convenire unicuique, qui pauperem se esse intelligit et suarum miseriam necessitatum agnoscit; qui fallaces esse divitias saeculi istius considerat, et quam horrendum sit in manus Dei viventis incidere, pensat. Qui post tergum reductis oculis cogitat unde ceciderit, et circumspectis omnibus quae imminet, quas invenerit calamitates attendit. Haec itaque omnia ante mentis oculos omnis pauper congerat, et pauperem Christum pro nobis anxium considerans, miseriarum suarum multitudinem attendat; quanta gloria in Adam fuerit creatus recolligat, et in his omnibus anxius, non in oculis hominum, sed coram Domino precem suam effundat, dicens:

511 EXPLANATIO QUINTI PSALMI POENITENTIALIS.

(Psal. 101.---Vers. 1.) *Domine, exaudi orationem meam, et clamor meus ad te veniat.*

1. In hac oratione quam exposituri sumus, quaedam ipsi attribuuntur capiti, quaedam nostrae conveniunt infirmitati. Nec mirandum si ea quae nobis solummodo congruunt, quasi sint sua Christus pronuntiat. Unum quippe corpus est tota sancta universalis Ecclesia, sub Christo Jesu, suo videlicet capite, constituta. Unde ait Apostolus: *Ipse est caput corporis Ecclesiae, qui est principium, primogenitus ex mortuis (Col. I, 18)*. Ipsa est enim quae per Prophetam jucundatur, et dicit: *Nunc exaltavit caput meum super inimicos meos (Psal. XXVI, 6)*. Pater enim Filium, qui est caput Ecclesiae, super inimicos ejus exaltavit, cum destructo mortis imperio, in suae illum majestatis aequalitate constituit, cui et dixit: *Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum (Psal. CVIII, 1)*. Christus itaque cum tota sua Ecclesia, sive quae adhuc versatur in terris, sive quae cum eo jam regnat in coelis, una persona est. Et sicut est una anima quae diversa corporis membra vivificat, ita totam simul Ecclesiam unus Spiritus sanctus vegetat et illustrat. Sicut namque Christus, qui est caput Ecclesiae, de Spiritu sancto conceptus est, sic sancta Ecclesia quae corpus ejus est, eodem Spiritu sancto repletur ut vivat; ejus virtute firmatur, ut in unius fidei et charitatis compage subsistat. Unde dicit Apostolus: *Ex quo totum corpus per nexus et conjunctiones subministratum et constructum crescit in augmentum Dei (Col. II, 2)*. Istud est corpus, extra quod non vivificat spiritus. Unde dicit beatus Augustinus: *Si vis vivere de spiritu Christi, esto in corpore Christi [Tract. 26. in Joan.]*. De hoc spiritu non vivit haereticus, non vivit schismaticus, non vivit excommunicatus; non enim sunt de corpore. Ecclesia autem spiritum vivificantem habet, quia capiti suo Christo inseparabiliter adhaeret. Scriptum est enim: *Qui adhaeret Domino, unus spiritus est cum eo (I Cor. VI, 17)*. Pro membris itaque orat caput in hoc psalmo, ut corporis sui orationem Deus Pater exaudiat, et ut ejus clamor ad divinae majestatis aures ascendat. Quotidie enim orat Christus pro Ecclesia, de quo testatur apostolus Paulus: *Quia sedens ad dexteram Patris interpellat pro nobis (Rom. VIII, 34)*. Denique et ipse est propitiatio pro peccatis nostris (**I Joan. 2**). Potest autem haec oratio unicuique convenire fideli, qui a Deo postulat in bono perseverantiam, et tam sancti desiderii quam etiam irremissae operationis emittit clamorem. Clamor autem aliquando in bona, aliquando in mala significatione accipitur. Clamat enim justus, cum operatur justitiam ex desiderio; clamat et impius, cum peccatum adjungit peccato. Clamabat Moyses cum populum de Aegyptiaca servitute liberatum, ad terram promissionis per desertum deduceret. Clamabat et populus Gomorrhaeus, cum ex frequentissima peccati perpetratione Deum ad iracundiam provocaret. Denique et Moysi tacenti dictum est a Domino: *Quid clamas ad me (Exod. XIV, 15)?* Et de illis ait Dominus: *Clamor Sodomorum et Gomorrhaeorum ascendit ad me (Gen. XVIII, 20)*. Unde quidam nos admonet, dicens: *Auferatur clamor de medio vestrum*. Hic autem pro irremissa operatione clamor accipitur, cum dicitur: *Clamor meus ad te veniat*. Notandum vero est quod cum praemisisset: *Exaudi orationem meam*; statim adjecit: *Et clamor meus ad te veniat*. Illi enim a Domino exaudiri merentur, **512** qui divini

zelo amoris accensi, omnia quae possunt bona operantur. Nam qui perversis actionibus assuetus, operibus iniquitatis invigilat, nequaquam dignus est exauditione cum orat. Hinc namque per semetipsam Veritas ait: *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum coelorum (Matth. VII, 21)*. Si volumus igitur ut ad aures Dei nostra perveniat oratio, studeamus necesse est ut ab omni admistione pravitatis nostra mundetur operatio, ut possimus Deo cum Propheta dicere: *Clamor meus ad te veniat*.

(Vers. 2.) *Non avertas faciem tuam a me; in quacunque die tribulor, inclina ad me aurem tuam.*

2. Ad similitudinem dominorum dictum est, qui cum pro alicujus suorum culpa graviter offenduntur, solent eum a conspectu suo expellere, et a familiarium assistentium collegio separare, a supplicante faciem avertere, roganti veniam denegare. Deus vero, licet cum superbiendo ab eo avertimur, a nobis per justitiam avertatur; tamen cum humiliati ad eum convertimur, ad nos per misericordiam converti non dedignatur. Ipse est enim qui dicit: *Convertimini ad me, et ego convertar ad vos (Zach. I, 3)*. Et iterum: *Si impius egerit poenitentiam de omnibus peccatis suis quae operatus est, et fecerit judicium et justitiam, vita vivet, et non morietur: omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor; et in justitia sua quam operatus est, vivet (Ezech. XVIII, 21)*. Ecce patet nobis sinus misericordiae Dei. Quare misericordiam Dei a nobis excludimus? quare vocationem ejus audire dissimulamus? Non enim solum a conversis non avertitur, sed etiam aversos ut convertantur, hortatur. Hinc est enim quod per prophetam dicit: *Si dimiserit vir uxorem suam, et illa recedens duxerit virum alium, nunquid revertetur ad eam ultra? nunquid non polluta et contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus tuis multis; tamen revertere ad me, dicit Dominus (Jerem. III, 1)*. Mulieris derelictae et fornicantis similitudinem adducit, ut ejus cognoscamus pietatem, et sciamus eo nos illum gravius offendere, quo non cessat nos etiam post delictum vocare. Haec autem vocationis Dei clementia a parte exprimitur, cum homini averso per alium prophetam dicitur: *Et erunt oculi tui videntes praeceptorem tuum, et aures tuae audient vocem post tergum monentis (Isa. XXX, 20)*. Ille enim coram positus verba Dei percipit, qui antequam peccatum perficiat, voluntatis ejus praecepta cognoscit. Quasi enim adhuc ante faciem ejus stare, est necdum eum peccando contemnere. Caeterum si abjecto timore Dei iniquitatem operari coeperit, quasi tergum in faciem ejus mittit. Sed et post tergum subsequens Deus abscedentem admonet, quia etiam nequitia perpetrata ad se eum reverti persuadet. Audiamus ergo vocem post tergum monentis, et ad invitantes nos Deum, saltem post peccata revertamur: ut si justitiam vindicantis formidare negligimus, saltem vocantis et miserentis pietatem erubescamus.

3. *In quacunque die tribulor, inclina ad me aurem tuam.* Ecce jam caput nostrum sedet a dextris Dei, et tamen se dicit tribulari. Ubi ergo tribulatur, nisi in corpore? Nam quod in corpore tribuletur, manifesto ostendit cum Saulo persecutori dixit: *Saule, Saule, quid me persequeris (Act. IX, 4)* Et Petro ait: *Venio Romam iterum crucifigi [Hegesip. l. III, c. 2]*. Qui enim in seipso jam pridem crucifixus fuerat, in Petro iterum se crucifigendum dicebat. Quamvis sit in electorum cordibus etiam alia tribulatio, quam in eis generat continua poenitentiae amaritudo. Qui enim mala quae **513** commisit, ante mentis oculos congerens, pro singulis quibuscunque compungitur, in arcano cordis magna et amara doloris et metus anxietate contribulatur. Solent namque electi viri, ad ea quorum sibi sunt consciī peccata,

mentis intuitum reducere, et modis eorum cauta singulatim consideratione perspectis, singula quaeque deflare; ut hoc modo cordis sui praeparent habitaculum, dum per unumquodque erroris sui deplorant excessum. Hinc namque Jeremias ait: *Divisiones aquarum deduxit oculus meus* (**Thren. III, 48**). Divisas quippe aquas ex oculis deducere, est dispersitas lacrymas unicuique peccato tribuere, et iniquitatis gaudia satisfactionis doloribus compensare, quatenus dum nunc hujus, nunc illius delicti memoria mens acrius tangitur, simul de omnibus singulis commota purgetur. Quod vero ait: *Inclina ad me aurem tuam*, tale est quasi dicat: Aeger sum, non possum me erigere ad te, quia non est hominis dirigere viam suam. Sed tu, more fidelis medici, inclina ad me aurem tuam. Inclina aurem, quia ego non erigo cervicem. Scio enim quia si me erexero, longius discedis; si humiliavero, propius accedis. Sicut enim humiliato appropinquas, ita te ab elato elongas. Ideo ergo tribulor, ut ad me inclines aurem tuam.

(**Vers. 3.**) *In quacunque die invocavero te, velociter exaudi me.*

4. Non jam terrenus terrena desidero, sed a prima captivitate liberatus, coelestia concupisco. Exaudi ergo me orantem non pro divitiis saeculi, non pro gloria temporali, non pro fecunditate pignorum, non pro morte inimicorum. Velociter autem exaudi, ut in me adimpleas quod dixisti: *Adhuc loquente te, dicam: Ecce adsum* (**Isa. LVIII, 9**). Multi vocant Deum, sed non invocant, quia labiis tantummodo, non cordis affectu orare procurant. Qui vero Deum toto corde desiderat, confidenter clamat: *In quacunque die invocavero te, velociter exaudi me*. In die invocat, qui in mentis puritate Deum exorat. Cujus justitia, cum vias suas Domino revelaverit, sicut lumen educitur, *et judicium*, sicut ait Propheta, *tanquam meridies illustratur* (**Psal. XXXVI, 6**). Unde et scriptum est: *Sentite de Domino in bonitate, et in simplicitate cordis quaerite illum* (**Sap. I, 1**). Cordis enim simplicitas dies est, quam fraus non obnubilat, non obtenebrat mendacium, non obscurat invidia, non obfuscatur dolus; quam lux veritatis illuminat, praesentiae divinae claritas illustrat. Scriptum est enim: *Cum simplicibus sermocinatio ejus* (**Prov. III, 32**). Deo autem sermocinari, est per suae praesentiae illuminationem humanis mentibus voluntatis suae arcana revelare. Cum simplicibus igitur Deus sermocinari dicitur, quia illorum mentes de arcanis coelestibus suae inspirationis claritate illuminat, quos nulla caligo duplicitatis obumbrat. Quo contra de non simplicibus dicitur: *Virum sanguinum et dolosum abominabitur Dominus* (**Psal. V, 8**). Et Salomon ait: *Spiritus sanctus disciplinae effugiet fictum, et auferet se a cogitationibus quae sunt sine intellectu* (**Sap. I, 5**). Constat ergo quia istos inhabitando illuminat, illos recedendo excaecat.

(**Vers. 4.**) *Quia defecerunt sicut fumus dies mei, et ossa mea sicut cremium aruerunt.*

5. Spectat hoc ad id quod dixit: *Velociter exaudi me*. Quasi diceret: Opus est ut velociter me exaudias, quia dies mei defecerunt, videlicet ad defectum velut fumus devenerunt. Per dies suos hic vult intelligi omne tempus, quo mandata Dei postposuit, et funestis periturarum rerum accensus desideriiis, sibi non Deo militans carnaliter vixit. Habet enim **514** in hac vita diem suum anima perversa, quae transitorio gaudet in tempore, et lethifera carnalis delectationis perfruuntur jucunditate. Hinc est quod Salvator noster praevariatrici Jerusalem, destructionis suae justum excidium comminans, ait: *Et quidem in hac die tua, quae ad pacem tibi* (**Luc. XIX, 42**). Diem etenim suam ille tunc populus habebat, quia in rerum labentium opulentia confidens, quiete et successu gaudebat. Quorum nimirum oculos

prosperitas clauserat, ut nec visitationis suae tempus cognoscerent, nec imminentium malorum contritionem viderent. Sicut enim cordis oculos flagella aperiunt, sic mentis aciem aliquoties successus prosperi retundunt, adeo ut seipsam mens cognoscere non valeat, quam prosperitatis mundanae oblectatio captivat. Hinc namque Salomon ait: *Aversio parvulorum interficiet eos, et prosperitas stultorum perdet eos* (**Prov. I, 32**). Israeliticum ergo populum prosperitas perdidit, cujus in die sua oculos ne futuri excidii vastitatem cognoscerent, clausit. Hae est dies, de qua Jeremias ait: *Diem hominis non desideravi* (**Jerem. XVII, 16**). Dicat et fidelis anima: *Defecerunt sicut fumus dies mei*. Fumus, sicut est omnibus notum, in altum quidem se in primis erigit, sed cito deficiens, quasi non fuerit evanescit. Sic nimirum sic humana superbia cum rerum opulentia intumescens se in altum extulerit, a statu suae celsitudinis corruens, ad ima ruit. Hinc namque per semetipsam Veritas ait: *Omnis qui se exaltat, humiliabitur, et qui se humiliat, exaltabitur* (**Luc. XIV, 11**). Hinc per Prophetam scriptum est: *Vidi impium superexaltatum et elevatum sicut cedros Libani; et transivi, et ecce non erat; quaesivi eum, et non est inventus locus ejus* (**Psal. XXXVI, 35**). Qua in re pensandum est, perversorum potentia qualiter destruitur, quorum nec locus quidem post modicum invenitur. Sequitur: *Et ossa mea sicut cremium aruerunt*.

6. Per ossa, rationem et intelligentiam possumus accipere quae quasi sicca remanent, dum factorum et virtutum pinguedinem non habent. De qua profecto pinguedine dicit Propheta: *Sicut adipe et pinguedine repleatur anima mea* (**Psal. LXII, 6**). Vel per ossa, fortiores qui sunt in Ecclesia, accipimus, quia sicut per ossa corpus nostrum vegetatur, ita per illos corpus Christi, quod est Ecclesia, regitur et sustentatur. Habet enim et corpus Christi carnem suam, infirmos scilicet, virtutum carentes fortitudine, qui perfectorum indigent sustentatione. De hac carne in persona Christi recte per Job dicitur: *Pelli meae consumptis carnibus, adhaesit os meum* (**Job. XIX, 20**). Quod nimirum in passione Christi impletum est, quando discipulis fugientibus mulieres steterunt, et usque ad crucem secutae sunt (**Luc. XXIII**). Scimus enim quia in corpore hominis pellis exterius eminet, caro vero ossibus introrsus adhaeret. Pelli ergo consumptis carnibus os Christi adhaeret, quia fugientibus et dubitantibus apostolis, qui ei familiariter astiterant, mulieres quae quasi remotiores esse videbantur, nec a cruce suspensi, nec a sepulti monumento discedebant. Quia vero sancti viri imperfectis delinquentibus condolent, et eorum infirmitati compatiuntur, recte nunc dicitur: *Ossa mea sicut cremium aruerunt*. Quod evidenter ostendemus, si unum exemplum ad medium deducamus. Videamus unum de ossibus Christi quomodo cum infirmantibus infirmetur, cum dolentibus doleat, cum arescentibus arescat. Ait enim: *Quis infirmatur, et ego non infirmor? quis scandalizatur, et ego non uror* (**II Cor. XI, 19**). Vides quomodo omnium in se infirmitates transtulerat, **515** omnium casus velut proprios deflebat. Ideoque ait: *Ut lugeam omnes qui peccaverunt, et non egerunt poenitentiam* (**I Cor. XII, 21**). Denique et omnibus omnia factus est, ut omnes lucrifaceret (**I Cor. IX**). Ossa ergo sicut cremium consumpto adipe arent, cum perfecti quique carnalium infirmitatibus condolent, et se quasi spiritali pinguedine aestimant vacuos, dum illos aspiciunt virtutum auxiliis destitutos. Cujus infelicitatis causam manifeste aperit, cum subjungit:

(**Vers. 5.**) *Percussus sum ut fenum, et aruit cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum*.

7. Scriptum est in Isaia: *Omnis caro fenum, et omnis gloria ejus quasi flos agri* (**Isa XL, 6**). Et rursum: *Vere fenum est populus* (**Ibid., 7**). Homo namque feno comparabilis est, quia per

nativitatem viret in carne, per juventutem candescit in flore, per mortem aret in pulvere. Ipse est enim, Job attestante, *qui quasi flos egreditur et conteritur* (**Job. XIV, 2**). Haec autem mors et contritio, quae ad omnes homines ex justae damnationis sententia pervenit, ex primi hominis peccato descendit. Unde et Apostolus ait: *Per primum hominem peccatum intravit, et per peccatum mors, et ita in omnes homines mors pertransiit* (**Rom. V, 12**). Homo ergo qui si in Creatoris obedientia perstitisset, posset in aeternum vivere, propter inobedientiae culpam percussus est mortalitate. De qua nimirum percussione in hoc loco dicitur: *Percussus sum ut fenum, et aruit cor meum*. Quia ergo primus homo peccando in mortem incidit, propagata generis humani successio a rationis intimae viriditate consequenter exaruit. Quare autem cor humanum ab illo aruit virore in quo conditum fuit, subdendo manifestat, ait enim: *Quia oblitus sum comedere panem meum*. Panem suum in paradiso primus homo conditus habuit, quandiu inconcusso mentis vestigio Conditoris sui praecepta servavit. Panis autem ejus fuit visionis divinae delectatio, verbi Dei satietas, internae quietis gaudium, lucis inaccessibilis splendor, sapientiae refectio, angelorum societas, amor Dei, jubilum spiritus, contemplationis suavitas, colloquutionis desiderium, securitas mentis, praesentia Creatoris. Quem panem tunc profecto perdidit, cum serpentis suggestioni consensit (**Gen. III**). Tangens enim vetitum, oblitus est praeceptum. Unde factum est ut qui tenebat arcem beatitudinum, in lacum incideret miseriarum: et qui intimae reficiebatur suavitate dulcedinis, panem postmodum manducaret doloris. Quicumque ergo illius portat imaginem, factus de terra terrenus, panem suum comedere obliviscitur, quia terrenae voluptatis captus illecebris, in verbo Dei non delectatur. Panis etenim noster, verbum Dei est. Hinc namque per semetipsam Veritas ait: *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei* (**Matth. IV, 4**). Sequatur ergo oblivionem commemoratio, et esuriem refectio comitetur, ut panem illum qui de coelo descendit, manducantes (**Joan. VI**), et poenam evadamus mortis perpetuae, et vitae participemus aeternae, sicut Dominus ait in Evangelio: *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in aeternum* (**Ibid., LII**).

(**Vers. 6.**) *A voce gemitus mei adhaesit os meum carni meae.*

8. Arescente corde propter panis et vini inopiam et oblivionem, vox gemitus emittitur, quia ubi a desiderio vitae aeternae defecerit intentio, consequenter de corde procedit malarum cogitationum vociferatio. In qua nimirum os adhaeret carni, si ratio subigitur delectationi. Quae nimirum vox gemitus dicitur, quia per eam ad tristitiam pervenitur. **516** Aut enim in hac vita generat dolorem poenitentiae, aut in futuro cruciatum parit vindictae. Possumus quoque per vocem gemitus, vocem serpentis accipere, quia primis hominibus ut de interdicto gustarent persuasit, eosque deos futuros fraudis suae dolositate promisit (**Gen. III**). Illa est enim vox gemitus, per quam omnes peccavimus, per quam mortales et passibiles facti sumus; vox per quam a coelestibus gaudiis cecidimus, et in felle lacrymarum exsulamus. Per hanc vocem os carni adhaesit, quia Adam Evae consensit. Habet in se unusquisque Adam et Evam. Sicut enim in illa prima hominis transgressione suggessit serpens, delectata est Eva, consensit Adam; sic et quotidie fieri videmus, dum suggerit diabolus, delectatur caro, consentit spiritus. Nos quippe cum tentamur, plerumque in delectationem, aut etiam in consensum labimur. Sicut autem peccatum illud subsecuta est mors, sic et peccato consentiens moritur anima, quia a vita sua, quae Deus est, separatur. Mortui enim sumus, quando implemur ossibus mortuorum. Mortuus est sermo malus, qui ex ore nostro procedit. Scriptum namque est: *Sepulcrum patens guttur eorum* (**Psal. V, 11**). Habemus autem portas per quas mortui efferimur, corporis videlicet sensus, de quibus ait Propheta: *Qui exaltas me*

de portis mortis (Psal. IX, 15). Hae sunt enim portae per quas mors ingreditur, et per quas mortuus effertur. Nam quod per illas mors ingrediatur, testatur alius propheta, qui ait: *Intravit mors per fenestras nostras (Jerem. IX, 21).* Qui enim vidit mulierem ad concupiscendum eam, mortem per oculorum fenestras admisit (**Matth. V**). Qui vero seminat inter fratres discordias, et iniquitatem in excelso loquitur, per oris portam mortuus effertur. Et quidem mihi hoc significare videtur juvenis extra civitatis portam delatus, quem suscitavit Jesus (**Luc. VII**). Signat enim hominem delectatione mortuum et per pravi operis judicia jam extra portas perlatum. Obsecro, Domine Jesu, ut cunctas meae civitatis portas justitiae facias, ut ingressus in eas confitear nomini tuo, tuaeque majestati, cum justis per eas intrantibus, ut mors ibi aditus ingressum non habeat, passio non dominetur, sed occupet salus muros ejus, et portas illius laudatio.

(Vers. 7.) *Similis factus sum pelicano solitudinis, et factus sum sicut nycticorax in domicilio.*

9. Pelicanus avis est amans solitudinem, in qua venenatis animalibus vescitur; et ideo per eam peccator designatur, qui in deserto hujus mundi corde habitans, aerumnosis istius vitae captus illecebris, veneno delectatur diabolicae persuasionis. Nycticorax, qui alio nomine bubo dicitur, in dirutarum domuum aedibus moratur. Solet autem nocte cantum cantare, per quod notantur hi, qui in tenebroso tripudiant opere, et in mentium suarum exsultant destructione. Sed quia sagena Ecclesiae missa in mare praesentis saeculi, non solum malos pisces colligit, sed etiam bonos trahit, recte nunc dicitur:

(Vers. 8.) *Vigilavi, et factus sum sicut passer solitarius in tecto.*

10. Vigilat qui ad aspectum veri luminis mentis oculos apertos tenet. Vigilat qui servat operando quod credit, sicut scriptum est: *Beatus qui vigilat et custodit vestimenta sua (Apoc. XVI, 15).* Vestimentum tuum fides tua est, vestimentum tuum operatio tua est. Custodi ergo, ne diripiant alieni laborem tuum; ne denuderis, et appareat ignominia tua. Esto sicut passer solitarius in tecto. Per passerem quae cauta et querula avis est, et in domibus nidificat, recte homo **517** intelligitur, qui in excelsis habitans, et solitudinem incolens, pro peccatis suis clamare non cessat. Prudentis enim et circumspecti viri est, in alto nidum ponere, et pro peccatis plorare, et solitudinem inhabitare, quatenus in opere terrena non appetat, et in lamentis veniam acquirat, et in habitatione inanium strepitus cogitationum effugiat, ut possit dicere cum Propheta: *Elongavi fugiens, et mansi in solitudine (Psal. LIV, 8).* Vel etiam caput nostrum pelicanus fuit solitudinis, quando natus est in Judaea, quae erat sola civitas plena populo, prophetis videlicet et justis orbata (**Thren. I**), et Spiritus sancti virtute destituta. Nycticorax exstitit, quando his qui in tenebris erant, regnum Dei evangelizavit. De illo namque scriptum est: *Lux in tenebris lucet, et tenebrae eam non comprehenderunt (Joan. I, 5).* *Si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriae crucifixissent (I Cor. II, 8).* Per domicilium Judaeos intelligimus, qui ex parte diruti erant, et ex parte stare videbantur, pro eo quod circumcisionem tenentes, legem et prophetas habebant, sed in eum quem prophetae in carne venturum praedixerant, nequaquam credebant. Stabant quidem in eis parietes carnalis observantiae, sed corruerat tectum fidei et disciplinae. Occiderunt ergo vitam mortui, et lucem tenebrae exstinxerunt. Sed quid ultra fecerit audiamus: *Vigilavi, et factus sum sicut passer solitarius in tecto.* Vigilavit, quia a mortuis resurrexit. Qui enim dormivit in morte, vigilavit in resurrectione. Hinc namque ait: *Ego dormivi et somnum cepi, et resurrexi (Psal. III, 6).* Hinc Jacob in benedictione ait: *Catulus leonis Juda, ad praedam, fili mi, ascendisti;*

requiescens accubuisti ut leo, et quasi leaena: quis suscitabit eum (Gen. XLIX, 9)? Quis est iste catulus leonis, nisi ille de quo in Apocalypsi ad Joannem dicitur: *Vicit leo de tribu Juda (Apoc. V, 5)?* Qui ad praedam ascendit, quia fortem armatum fortior superveniens expugnavit (**Luc. II**). Arma ejus abstulit, quia jure illo quod in hominibus habere videbatur, eum privavit. Ille enim dum ambiit illicita, perdidit acquisita. Spolia quoque ejus distribuit, quia vasa irae fecit vasa misericordiae. Hinc ergo leo requiescens accubuit, quia mortem sponte subivit. Sed nullus eum suscitavit, quia per divinitatis suae potentiam ipse a mortuis resurrexit. Et quia post resurrectionem suam in coelum ascendit, recte cum praemisisset, *Vigilavi*, subjecit: *Et factus sum sicut passer solitarius in tecto*. Quia solus inter mortuos liber, cum Patre regnat in coelo. Unde et ait: *Nemo ascendit in coelum, nisi qui descendit de coelo, Filius hominis qui est in coelo*.

11. Ferunt philosophi quod pelicanus filios suos statim ut nati sunt, interficit; postea vero per triduum multo dolore se afficit, eisque quodammodo naturae affectum ostendit. Postea vero mater seipsam vulnerat, eosque sanguine suo resuscitat. Quis vero pater noster et mater, nisi mediator Dei et hominum homo Christus Jesus (**I Tim. II**)? qui occidit in nobis omnem iniquitatem, ut meliorem inveniamus resurrectionem, sicut ipse ait: *Ego occidam, et ego vivere faciam (Deut. XXXII, 39)*. Et de eo per prophetam scriptum est: *Vivificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos (Osee VI, 3)*. Clamat adhuc in solitudine caput nostrum vel membrum ejus, cum eos vocat, qui nondum agnoverunt veritatem. Clamat in domicilio, dum eos ad poenitentiam qui ceciderunt invitat. Clamat in tecto, cum admonet ut foras mittamus timorem. Unde in Evangelio discipulis ait: *Quae in aure auditis, praedicate super tecta (Marc. X, 27)*.

(Vers. 9.) *Tota die exprobrabant mihi inimici mei: et qui 518 laudabant me, adversum me jurabant.*

12. Quid iniquius? Venerat Filius hominis quaerere et salvum facere quod perierat. Venerat, inquam, ut auferret gemitum dolentium, ut reconciliaret nos Deo (**Luc. XIX**); sed Judaei, quos iniquitatis suae caligo caecaverat, pro bonis mala retribuentes, illum quasi hostem oderant, eique maledictionis convicia exprobrantes inferebant, cum dicerent: *Daemonium habes (Joan. VIII, 48)*, et caetera insaniae deliramenta quae Evangeliorum liber continet. Qui etsi ei aliquando extrinsecus blandirentur, intrinsecus saeviebant, sicut hi qui eum capere in sermone volentes dicebant: *Magister, scimus quia verax es, et viam Dei in veritate doces, et non est tibi cura de aliquo (Matth. XXII, 16)*. Magistrum eum vocabant, qui venerant non discendi intentione, sed nocendi cupiditate. Nam quod ita se res habeat, Veritas manifestat, cum tentatores eos et hypocritas vocat. Quasi ergo adversum eum juraverant, qui ex consilio contra eum mendacia confingebant. Toto etiam vitae hujus tempore veritatis inimici Ecclesiae Dei exprobrant, cum eam haeretica pravitate, aut morum dissimilitudine impugnant.

13. Plerique autem in causa Dei subdole et fallaciter intendentes, et esse se in corpore Christi simulant, et pacem Ecclesiae Dei occulta machinatione perturbant. De quibus profecto hic dicitur: *Qui laudabant me, adversum me jurabant. Hi sunt qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces (Matth. VII, 15)*. Qui in verbis quidem socialem videntur habere mansuetudinem, in corde vero hostilem gestant furorem. Talis erat ille Simon Magus ab apostolis baptizatus, sed postea ab apostolorum principe, propter nefandae

venalitatis ambitionem reprobatus. Unde et dictum est ei: *Non est tibi pars in sermone isto* (**Act. VIII, 21**). Dum enim Spiritus sancti gratiam pretio comparare voluit, a doctrina Christi miser se alienavit. Ipse namque praeceperat, dicens: *Gratis accepistis, gratis date* (**Matth. X, 8**). Haec est, inquam, haeresis, quae ipsa nascentis Ecclesiae rudimenta tentavit, et ante alias haereses prima apparuit. Cujus erroris vesania licet ex tunc damnata fuerit, postea tamen in Ecclesia germine pestifero pullulavit. Nostris vero maxime temporibus malitiae suae virus exercuit, et totius Ecclesiae pacem schismatica infestatione turbavit. Concitavit enim adversus Ecclesiam Dei non solum innumerabilem populi multitudinem, verum etiam regiam, si fas est dicere, potestatem. Nulla enim ratio sinit, ut inter reges habeatur qui destruit potius quam regat imperium, et quotcunque habere potest perversitatis suae socios, eos a consortio Christi efficit alienos. Qui turpissimi lucri cupiditate illectus, sponsam Christi captivam cupit abducere, et passionis Dominicae sacramentum ausu temerario contendit evacuare. Ecclesiam quippe, quam sui sanguinis pretio redemptam Salvator noster voluit esse liberam, hanc iste, potestatis regiae jura transcendens, facere conatur ancillam. Quanto melius foret sibi, dominam suam esse agnoscere, eique, religiosorum principum exemplo, devotionis obsequium exhibere, nec contra Deum fastum extendere dominationis, a quo suae dominium accepit potestatis. Ipse est enim qui ait: *Per me reges regnant* (**Prov. 8, 15**). Sed immensae caecatus cupiditatis caligine, et divino, ut patet, ingratus beneficio, et contra Deum fastuosus, terminos quos posuerunt patres nostri, contempto divino timore transgreditur, et contra catholicam veritatem suae furore tyrannidis efferatur. In tantum autem **519** suae temeritatem extendit vesaniae, ut caput omnium Ecclesiarum Romanam Ecclesiam sibi vindicet, et in domina gentium terrenae jus potestatis usurpet. Quod omnino ille fieri prohibuit, qui hanc beato Petro apostolo specialiter commisit, dicens: *Tibi dabo Ecclesiam meam* (**Matth. XVI, 18**). Obstruatur ergo os loquentium iniqua, et omnis haereticorum acies obmutescat: quia nullas vires habet mendacium, quod ipsius voce veritatis invenitur destructum. Sequitur:

(Vers. 10.) *Quia cinerem tanquam panem manducabam, et poculum meum cum fletu miscebam.*

14. Ex hoc maxime scribae et Pharisei Redemptorem nostrum criminabantur, quia publicanos et peccatores non solum non respuebat, sed etiam cum illis in cibo et potu communicabat. Unde quidam eorum indigne ferentes dicebant: *Quare cum Publicanis et peccatoribus manducat et bibit magister vester* (**Matth. IX, 11**)? Sed ille qui non justos, sed peccatores vocare venerat, quid dicebat? *Non est opus sanis medicus, sed male habentibus* (**Ibid. 12**). O immensam Dei clementiam! o inaestimabilem gratiae caritatem! Illos volebat curare, qui salutem nolebant habere, qui adversus salutem suam armati, et phreneticorum more medicum incusantes, volebant potius ex infirmitate mortem incurrere, quam vitam ex salute invenire. Sed cineres Redemptor noster manducabat, quando in corpus suum eos trajiciebat. Cineres namque erant, quia dum principem tenebrarum magis quam auctorem sequerentur luminis, in eorum cordibus quasi extinctus fuerat divini prorsus ignis amoris. Cineres, inquam, erant, videlicet nullo apti usui, et sine charitatis glutino omnino dissoluti. Quis non has miretur misericordiae Dei divitias? Quis jam de remissione peccatorum desperet? Quis non credet se, si convertatur, veniam consequi, cum audiat etiam incredulos tanta benignitate admitti? Unde ait Apostolus: *Si enim cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus, multo magis reconciliati salvi erimus ab ira per ipsum* (**Rom. V, 10**). Quia ergo Redemptor noster in mundum veniens, vasa irae fecit

vasa misericordiae, et omnibus ad se venientibus pietatis suae sinum aperuit, recte nunc dicit: *Quia cinerem tanquam panem manducabam, et poculum meum cum fletu miscebam.*

15. Quae autem esuries ejus, vel sitis fuerit, ipse evidenter ostendit, cum ait: *Meus cibus est ut faciam voluntatem Patris mei, qui misit me (Joan. IV, 34).* Et iterum: *Me oportet operari opera Patris mei, qui me misit, donec dies est; venit nox quando nemo operari potest (Joan. IX, 4).* Quae sunt haec Patris opera, quae in die dicit et non in nocte operanda, nisi salutifera agri intellectualis cultura? Ipse est enim homo qui seminavit bonum semen in agro suo (**Matth. XIII**); ad cujus culturam postea operarios destinabat (**Matth. IX**), cum diceret: *Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo dominum messis, ut mittat operarios in messem suam (Luc. VIII, 2).* Quis sit ergo iste ager ipse ostendit, cum agrum mundum, et semen dixit esse verbum Dei. Seminavit ergo ut meteret, messuit ut manducaret. Hujus agri fructum quotidie colligit, et quasi eo pascitur, cum electorum profectibus delectatur. Unde sponsus in Canticis canticorum dicit: *Comedi favum cum melle meo (Cant. V, 15).*

16. Habet iste homo et vineam, sanctam videlicet Ecclesiam, ad quam excolendam primo mane operarios misit (**Matth. XX**), et postea singulis quibusque temporibus mittere non cessavit. Patet ergo quia sicut **520** agrum excoluit ut comedit, ita vineam plantavit ut bibat. Bona vinea, quae uvarum decorata coloribus, et dilectionis ac perseverantiae palmitibus propagata, Regi omnium suavem in fructibus suis haustum praebet. Bona inquam vinea, quae potest dicere: *Vinea fui pacifico, in ea quae habet populos (Cant. VIII, 11).* Quae est illa quae habet populos, nisi sancta Ecclesia per totum orbem diffusa? Illa namque habet populos, quia ex omni parte terrarum recte credentes continet. In hac ergo solummodo electus quisque vinea efficitur, quia nullum aliquando fructum ferre poterit, qui ab unitate Ecclesiae discedit. Eo enim Deo poculum subtrahit, quo haereticorum ineptae garrulitati consentit. Quid enim sitit Deus, nisi fidem nostram (**Joan. IV**)? Unde et a muliere Samaritana quaesivit bibere, de cujus eum non legimus aqua bibisse, sed spiritalem potum ei mulier obtulit, cum mundi eum Salvatorem agnovit (**Joan. XIX**). In cruce quoque positus sitiebat, et poenitentiam peccantium, et fidem exoptabat perfidorum. Sed vinea Domini sabaoth in patribus a Deo plantata, et doctrinae aratro et verbi ligonibus per manus prophetarum exculta, novissime in amaritudinem versa, dum ei vinum laetitiae ferre debuit, feralis invidiae acetum porrexit. Plerumque etenim bonum vinum corrumpitur, et in acetum mutatur. Quia ergo ille populus et in patribus sanctus, et in filiis nequam exstitit, quasi primo vinum, postmodum vero acetum fuit. Fuerunt tamen aliqui etiam inter illos, qui hunc omnium Salvatorem crediderunt, fuerunt et qui de peccatorum profundo ad misericordiarum se patrem levaverunt. Quis enim pluribus aut majoribus criminibus unquam obligatus exstitit quam mulier illa peccatrix, de qua septem, ut ait Evangelista, daemonia ejecit (**Marc. XVI**)? Nam et Zachaeus publicanis et raptoribus publicanus ipse et raptor praefuit, et tamen ad ipsius hospitium Dei Filius divertit (**Luc. XIX, VI**). Sed et Simon indigne tulit de admissione mulieris: et turba murmuravit de hospitio peccatoris (**Luc. XIX**). Poculum namque suum cum fletu miscuerat, et ideo sibi inimicorum protervitas exprobrabat. Quod quotidie in Ecclesia fieri cernimus, cum peccatores pro peccatis suis plangentes, Christum indui, et ad ipsius intrare unitatem videmus. Vel certe poculum Deo cum fletu miscere, est alios ab exterioribus introrsus trahere, alios ab interioribus exterius jactare. Scimus enim, quia potus ab exterioribus interius trahitur, fletus ab interiori exterius derivatur. Quia ergo conditor noster occulta nostra examinat, et non solum opera, verum etiam intentiones radicitus pensat, occulto ejus iudicio fit, ut

quosdam qui in oculis hominum justis esse videntur, reprobet, quosdam criminibus reos per poenitentiam correctos salvet. Et cum juxta Apostoli sententiam, *neque volentis, neque currentis, sed miserentis sit Dei* (**Rom. IX, 16**), alios qui corruerant, misericorditer erigit; alios qui stare videbantur, cadere juste permittit. Ex peccato namque primi parentis accepimus, ut nec in ipsa justitia stabiles esse possimus, sed aut contra Deum, nobis bonum quod facimus imputando, erigimur, aut contra proximos in superbiam levamur, unde et subditur:

(Vers. 11.) *A facie irae et indignationis tuae, quia elevans allisisti me.*

17. Quia enim justae damnationis sententiam primus homo peccando pertulit, quam postmodum nepotum successio consequenter incurrit, ideo Christus Jesus venit in mundum peccatores salvos facere, **521** et ab ea qua tenebantur damnatione liberare. Ecclesia vero quae corpus ejus est, cui claves regni coelorum tribuit, et ligandi atque solvendi potestatem dedit, ideo peccatores quotidie suscipit, quia illam irae Dei sententiam agnoscit. Quia enim per faciem personam agnoscimus hominis, recte per faciem irae, damnationis intelligimus cognitionem. Nam quod iram indignationis agnoscat, manifeste ostendit cum subjungit: *Quia elevans allisisti me*. Creatis caeteris animalibus, homo prae cunctis elevatus fuit, quia et libertate exstitit arbitrii praeditus, et rationis lumine illustratus. Cui etiam datum est ut non sicut caetera animantia terram semper aspiceret, sed ut ipso situ corporis coelos erectus videret; ut ex hoc quoque aperte cognosceret quia et intentionem ad summa dirigere, et mentem deberet ad Deum levare. Nam et terror ejus et tremor omnibus animantibus incubuit, quia divina voce eis praelatus fuit. Mortem quoque nequaquam incurreret, si divinis praeceptis obediens nunquam peccaret. Sed conditoris sui mandata transgrediens, tanto gravius corrui, quanto antequam caderet, altius stetit. Cadens igitur allisus est, quia peccare non metuens, et pro salute infirmitates pertulit, et pro vita mortem suscepit.

(Vers. 12.) *Dies mei sicut umbra declinaverunt: et ego sicut fenum arui.*

18. Gravis allisio, per quam lux in tenebras vertitur, et in ariditatem viror mutatur. Diem namque sicut umbram primus homo habuit, quando se a facie conditoris abscondit (**Gen. III**). Nam inter opaca nemorum latere voluit, ut ex hoc quoque patenter ostenderet quas caecitatis umbras interius pertulisset. Si enim in umbra non esset, Deum esse localem non crederet, nec ab ejus oculis putaret se abscondi, a quo sciret etiam cordis occulta videri. Quaesivit ergo umbram corporis, qui prius incurrit umbram mentis. Dies namque ejus inclinata fuerat, et ideo illi lumen sapientiae interius non fulgebat. Sol etenim dum inclinat, majores umbras efficit, et caloris sui magnitudinem paulatim subtrahit. Unde post meridiem Adam a Deo vocatus esse describitur (**Ibidem**), ut ab exterioribus agnoscamus quid interius gereretur. In meridie enim lux est purior, aer limpidior, aestus ferventior. Quasi ergo meridies in Adam pectore inerat, dum lumine divinae contemplationis illustratus, amoris summi facibus ardebat. Sed hunc miser meridiem perdidit cum peccavit. Ibi enim amoris refriguit incendium, caligavit claritas, defecit visio. Veniens autem in mundum lux verax Dei Filius hanc nobis claritatem reddidit, cum cordis nostri tenebras praesentiae suae illuminatione fugavit. Unde scriptum est: *Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam* (**Isa. IX, 2**). Magna lux remissio peccatorum, donum gratiae, intelligentiae claritas, contemplationis gaudium, collatio virtutum. *Dedit enim nobis*, ut ait Apostolus, *pignus spiritus* (**II Cor. V, 5**): gustavimus bonum Dei verbum, virtutesque saeculi superventuri (**Hebr. VI**). Hi sunt dies

gratiae, quos nobis contulit excellentia bonitatis Dei. In quibus si noctem nequitiae contemnimus, ad coelestis regni haereditatem inoffenso itinere ambulamus. Hinc etenim Salvator ait: *Si quis ambulaverit in die, non offendit, quia lucem hujus mundi videt* (**Joan. XI, 9**). Sed hi dies in nobis sicut umbra declinant, cum peccatorum nostrorum nebulas propitiationi divinae opponentes, et mentis patimur caliginem, et divinae exstinguimus charitatis ardorem. **522** Scimus autem quia sole ad occasum vergente, umbrae crescunt donec nox veniat, et lumen omnino diei deficiat. Sic nimirum cum in reproborum cordibus sol justitiae occidere coeperit, caecitatis umbra vehementer excrescit, adeo ut divino non illuminentur lumine, sed mortifera noctis involvantur obscuritate. Sequitur:

19. *Et ego sicut fenum arui*. Nemo est qui nesciat quod quantumlibet tenera aut delectabilis herba sit, si apposita falce succiditur, et coloris venustate confestim exuitur, et a radicis humore siccatur. Sic profecto quicumque per opera pravitatis à Deo recessit, necessario a virtutis intimae humore arescit. Hinc etenim Salvator discipulis ait: *Sicut palmes non potest ferre fructum a semetipso, nisi manserit in vite; sic et vos nisi in me manseritis* (**Joan. XV, 4**). Nam etsi florere in hac vita peccatores plerumque videantur, ariditatem tamen suam in fine recognoscunt dum simul amittunt et ridentis vitae dulcedinem, et temporalis gloriae dignitatem. In sapientiae quippe suae vanitate confisi, dum sperant facile sibi cuncta suppetere, arbitrantur utique se religionis virtute non egere. Et dum de inani sapientia se jactant, insipienter vivere nequaquam formidant. Et qui a verae sapientiae radice sunt, in stulta sua sapientia aruerunt. Qui si voluerint in ipsa sapientiae vitalis radice revivisci, summopere studeant ad fontem vitae, mentis processu properare.

(**Vers. 13.**) *Tu autem, Domine, in aeternum permanes, et memoriale tuum in generationem et generationem.*

20. Spectat hoc ad id quod ait: *Ego sicut fenum arui*. Quasi dicat: Qui diligens vanitatem, et sequens mendacium, in aeternitate et stabilitate persistere nolui, temporalis et instabilis factus, mortis ariditatem incurri. Sed tu, Domine, in aeternum permanes. Haec ergo est unica spes salutis meae, ut tibi inhaeream; ut sicut per me factus sum aridus, ita per te fiam aeternus: et in te vivens mortem effugiam, a quo discedens perdiidi vitam. Nos quoque scientes quia primus homo factus est de terra terrenus, secundus de coelo coelestis (**I Cor. XV**): sicut terreni imaginem portavimus, ita coelestis imaginem portemus, et cum eo unum efficiamur, qui resurgens a mortuis jam non moritur, et mors illi ultra non dominabitur (**Rom. VI**). Ipse est enim qui factus est in spiritum vivificantem, cujus si membra fuerimus, quo caput nostrum praecessit, pariter ascendemus. Cujus ascensus spem ipse nobis contulit, qui ait: *Pater, volo ut ubi ego sum, et ipsi sint mecum* (**Joan. XVII, 24**). Quod si ab ejus separati fuerimus corpore, velut abscissa membra participatione carebimus vitae, nec cum eo in coelum ascendemus. Cum eo ergo unum simus, quia sicut ipse ait: *Nemo ascendit in coelum, nisi qui descendit de coelo, Filius hominis qui est in coelo* (**Joan. III, 13**). Et notandum quia non dixit, vivis, sed, permanes in aeternum. Homo etiamsi multo tempore vivat, non tamen uno die permanet; quia ut semper mutetur, ex conditione mortis habet. De quo quidam sapiens perhibet, dicens: *Qui quasi flos egreditur et conteritur, et fugit velut umbra, et nunquam in eodem statu permanet* (**Job. XIV, 2**). Deus vero qui solus vere aeternus, vere immortalis est, in aeternum permanet, quia in eo nihil est transitorium, nihil mutabile, nihil quod alienum sit a sempiterna ejus divinitate. *Memoriale tuum in generationem et generationem*. Quid magis memoriale in Deo, quam misericordia? De illa namque scriptum est: *Miserationes*

ejus **523** *super omnia opera ejus* (**Psal. CXLIV, 9**). *Et misericordia Domini ab aeterno et usque in aeternum super timentes eum* (**Psal. CII, 17**). Licet enim hominem mirabiliter condiderit, mirabilius tamen perditum per Filii sui mortem redemit. Haec memorialis Dei misericordia in generatione et generationem permanet, quae omnibus per temporum curricula viventibus usque in finem saeculi patet.

(Vers. 14.) *Tu exsurgens misereberis Sion, quia tempus miserendi ejus, quia venit tempus.*

21. Si Sion ad litteram accipimus, Judaeorum in hoc loco et gentium vocationem notare valemus. Et videbitur hoc modo quasi praecedentis verbi expositio, ut cum duas generationes nominat, qualiter in generatione et generationem misericordia Dei sit permansura, ostendat. Ait ergo: *Tu exsurgens misereberis Sion*. Per Filium Deus Pater exsurrexit, quia qui antea non cognoscebatur, per eum in hominum notitiam venit. Unde et verbum Patris et splendor dicitur (**Hebr. I**); quia per eum et voluntas Dei agnoscitur, et ipsa divinitatis essentia declaratur. Sion vero, id est Judaici populi misertus est, quando de eorum progenie nasci voluit, et prius eos ad fidem vocavit. *Tempus miserendi*, tempus plenitudinis intellige, quia juxta apostoli sententiam: *Ubi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum natum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui erant sub lege redimeret* (**Gal. IV, 4**). Quod vero ait: *Quia venit tempus*, tempus nimirum gratiae vult intelligi, de quo Dominus per prophetam dicit: *Tempore accepto exaudivi te, et in die salutis adjuvi te* (**Isa. XLIX, 8**). Quod exponens apostolus ait: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis* (**II Cor. VI, 2**).

(Vers. 15.) *Quoniam placuerunt servis tuis lapides ejus, et terrae ejus miserebuntur.*

22. Per lapides Sion apostolos intelligere possumus, qui de Judaico nati populo, Ecclesiam demum ex seipsis aedificaverunt. Qui profecto lapides servis Dei placuerunt, cum quales futuri essent, prophetae per spiritum viderunt. Nisi enim prophetis apostoli placuissent, nequaquam de eis Isaias diceret: *Qui sunt isti qui ut nubes volant, et quasi columbae ad fenestras suas* (**Isa. LX, 8**)? Et iterum: *Quam speciosi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona* (**Rom. X, 15, ex Isa. LII**)? Qui sunt pacem evangelizantes, nisi apostoli Christum praedicantes? *Ipse est enim pax nostra*, ut ait Apostolus, *qui fecit utraque unum* (**Ephes. II, 14**). Unde etiam ipso nato, hominibus pacem redditam Angeli Pastoribus nuntiaverunt (**Luc. II**), quam postea apostoli omnibus gentibus publice praedicaverunt. Per pedes vero evangelizantium, affectus intelligimus apostolorum, qui quidem speciosi erant, quando non sua commoda, sed auditorum utilitatem quaerebant. Speciosi, inquam, erant, qui terreni lucri inquinamenta ex ipso operationis suae incessu non contrahebant. Tunc namque corporeos pedes habere speciosos dicimur, quando nulla coenosae viae labe foedamur. Quia ergo ex praedicationis officio, terrenas divitias apostoli non quaerebant, recte de eis dicitur quia pedes eorum speciosi erant. Hinc namque Anna de Deo prophetavit, dicens: *Pedes sanctorum suorum servabit* (**I Reg. II, 9**). Quia ergo quales futuri essent apostoli, per Spiritum sanctum prophetae viderunt, recte nunc dicitur quia servis Dei lapides Sion placuerunt. Qui porro lapides terrae miserti sunt, quia poenitentiam agentes a peccatis absolverunt. Per terram quippe peccatores accipimus. Unde serpenti a Domino dictum est: *Terram* **524** *comedes omnibus diebus vitae tuae* (**Gen. III, 14**). Antiquus enim hostis terram comedit; quia peccatores quosque in ventrem suae malitiae abscondit; isque hominum perditionem desiderans quodammodo reficitur, dum pravis eorum operationibus delectatur. Terrae ergo Sion apostoli miserti sunt, quando Judaeos ab errore conversos a peccatis

absolverunt. Ecce constructus est unus paries domus Dei, quae est Ecclesia, paries, inquam, ex circumcisione; veniet paries ex praeputio, ut duo parietes in unum juncti lapidem angularem, unam construant civitatem (**Ephes. II**). Videamus ergo quid sequatur:

(**Vers. 16.**) *Et timebunt gentes nomen tuum, Domine, et omnes Reges terrae gloriam tuam.*

23. Quasi dicat: Non solum misereberis Sion, Judaeos vocando, sed etiam gentium, eas ad fidem convertendo. Quae quidem non resistent Evangelio, sed agnita veritate, *timebunt nomen tuum, Domine*. Timebunt, inquam, non timore servili, sed casto et filiali. Timuerunt gentes Deum, quando spreta idolorum cultura, et antiquae contemptis superstitionis erroribus, baptismo sunt mundatae poenitentiae, et Christianae susceperunt instituta doctrinae. In quibus verbis notandum quia non ait: Sion timebit nomen tuum, Domine, sed: *Gentes timebunt nomen tuum*, quia etsi missus sit Christus ad oves quae perierunt domus Israel, tamen illis verbum Dei repellentibus, et indignos se aeternae vitae judicantibus, conversi sunt ad gentes apostoli (**Matth. XV**), quae nomen Christi cum gaudio susceperunt (**Act. XIII**). Hinc namque Apostolus ait: *Dico Christum Jesum ministrum fuisse circumcisionis, propter veritatem Dei, ad confirmandas traditiones patrum. Gentes autem super misericordia honorare Deum, sicut scriptum est: Propterea confitebor tibi in gentibus, et nomini tuo cantabo (Rom. XV, 8)*. Hinc rursus ait: *Quod quaerebat Israel, non est consecutus, electio autem consecuta est (Rom. XI, 7)*. *Et omnes reges terrae gloriam tuam*. Infirma mundi elegit Deus, ut confunderet fortia. (**I Cor. I**). Ignobiles vocavit, ut nobiles vinceret; piscatores elegit, ut reges subjugaret. Ecce impletum est quod de Christo praedictum est: *Omnes reges terrae timebunt gloriam tuam*. Omne enim culmen saeculi, ad reverentiam Christi flectitur; omnis dignitas humanae conditionis ad obsequium Christi inclinatur, sicut ait Apostolus: *Christus factus est pro nobis obediens usque ad mortem, mortem autem crucis; propter quod et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen quod est super omne nomen: ut in nomine Jesu omne genu flectatur, coelestium, terrestrium, et infernorum (Phil. II, 8)*. Gloria Christi resurrectio est, per quam a diabolo regnum abstulit, et mortis destruxit imperium. Qui enim in morte visus est infirmus, in resurrectione apparuit gloriosus. Unde dicit Apostolus: *Et si mortuus est ex infirmitate, sed vivit ex virtute (II Cor. XIII, 4)*.

(**Vers. 17.**) *Quia aedificavit Dominus Sion, et videbitur in gloria sua.*

24. Causa est quare gentes et Judaei ad fidem vocentur. Ex utroque enim populo aedificata est Sion spiritalis, quae in celsitudine virtutum posita, terrena deserit, coelestibus intendit, futura praevidet, hostium incursus non timet. Hujus fundamenta in montibus sanctis sunt (**Psal. LXXXVI**), quia sicut ait Apostolus: *Jam non sumus hospites et advenae, sed cives sanctorum et domestici Dei, supraedificati super fundamentum apostolorum et prophetarum (Ephes. II, 19)*. In hac civitate Deus homini conjungitur, sicut scriptum est: *Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, et habitabit cum eis (Apoc. XXI, 3)*. Synagogam enim reprobavit, Ecclesiam **525** elegit. Ideoque scriptum est: *Diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Jacob (Psal. LXXXVI, 2)*. Illa nempe Deus tabernacula deseruit, Sion vero, id est Ecclesiam, praesentia suae habitationis illustravit. Unde et illic nequaquam conspicitur, hic autem ab his qui mundo sunt corde, mentis intuitu videtur, nam subditur: *Et videbitur in gloria sua*. In gloria sua Christus videtur in Ecclesia, qui in infirmitate visus est in synagoga. In qua infirmitate nequaquam a morte videbitur, qui immortalis et impassibilis

factus, cum Patre Deus in illa jam coelesti sede gloriatur. Unde dicit Apostolus: *Etsi novimus Christum secundum carnem, sed jam non novimus (II Cor. V, 16)*. Possumus quoque per id quod superius dictum est, *Tu exurgens misereberis Sion*, remissionem peccatorum quae in Ecclesia datur, intelligere, et multiformis dona gratiae, quae quotidianis divinitus incrementis consequitur. Quae in illis Deus multiplicat, quibus Sion placent lapides, id est qui et apostolorum doctrinam recipiunt, et eorum pro posse exempla imitantur. Sed jam ad sequentia revertamur.

(Vers. 18.) *Respexit in orationem humilium, et non sprexit preces eorum.*

25. In humilium Deus orationem respexit, quando ad humanam naturam reformandam Filium in mundum misit. Hoc enim justorum requirebat oratio, hoc prophetarum exspectabat desiderium, ut ille in mundum veniret, qui et a diabolica servitute hominem redimeret, et vitae aditum, quem culpa obstruxerat, gratuito pietatis suae munere reseraret. Hinc namque Isaias ait: *Clamabunt ad Dominum a facie tribulantis, et mittet eis Salvatorem et propugnatorem, qui liberet eos (Isa. XV, 20)*. Ex quibus verbis liquido colligitur, quia in eorum respexit orationem, quibus in tribulatione clamantibus non solum Salvatorem contulit, sed etiam propugnatorem misit. Idem vero qui fuit Salvator, fuit et propugnator. Salvator namque Dei Filius est, de quo scriptum est per prophetam: *Deus ipse veniet, et salvabit nos (Isa. XXXV, 4)*. Unde etiam Jesus priusquam in utero conciperetur, vocatus est ab angelo (**Luc. 1 et 2**). Nam quod propugnator sit, ipse ostendit cum per prophetam ait: *Ego qui loquor justitiam, et propugnator sum ad salvandum (Isa. LXIII, 1)*. Ex hoc preces non sprexit, quia eis quod deprecabantur indulxit. Si enim preces eorum sprevisset, nequaquam ad eos liberandos Filium misisset. Hinc namque Moyses ad Dominum ait: *Obsecro, Domine, mitte quem missurus es (Exod. IV, 13)*. Hinc propheta alius exclamavit, dicens: *Utinam dirumperes coelos, et descenderes (Isa. LXIV, 1)*. Hinc etiam David dixit: *Deus, iudicium tuum Regi da (Psal. LXXI, 1)*. Iudicium suum Regi Deus Pater dedit, quando Dei Filius carnis humanae substantiam assumpsit. Hinc namque ad Filium ipse Pater ait: *Postula a me, et dabo tibi gentes haereditatem tuam, et possessionem tuam terminos terrae; reges eos in virga ferrea, et tanquam vas figuli confringes eos (Psal. II, 8)*. Patet ergo quia iudicium suum illi dedit, cui et bonorum regnum, et inconvertibilium tradidit comminationem. Vas enim figuli postquam semel confringitur, nullo modo postmodum reparatur. Quid ergo per confractionem vasorum figuli, nisi extrema damnatio designatur? Ibi enim per iudicii severitatem quicumque confringitur, nequaquam ulterius per poenitentiae remedium reparabitur. Quod profecto iudicium per Dei et hominum mediatorem fiet, quia scriptum est: *Pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio (Joan. V, 22)*. In humilium nihilominus orationem **526** Deus respicit, cum pro se vel aliis exorantes fideles exaudit.

(Vers. 19.) *Scribantur haec in generatione altera, et populus qui creabitur, laudabit Dominum.*

26. Sicut ex duobus populis primitiva est constructa Ecclesia, ita gemina est generatio in fidei unitate collecta, carnalis scilicet, et spiritalis. Sive ergo Sion, et ea quae sunt supradicta, ad litteram intelligamus; sive per intellectum mysticum ad Ecclesiam cuncta referantur, conveniunt superioribus sequentia, et praelibatis exponenda concordant. Dictum est enim: *Tu exurgens, Domine, misereberis Sion*. Et iterum: *Quia aedificavit Dominus Sion*. Nunc vero ait: *Scribantur haec in generatione altera*. Quod enim Judaeis fuit promissum, hoc in

gentibus videtur impletum. Si vero juxta spiritalem intelligentiam per Sion Ecclesiam accipimus; per generationem alteram, spiritalem intelligimus, in qua nimirum divinae scriptae sunt promissiones; quia quidquid de remissione peccatorum, quidquid de aeternitate felicitatis Scriptura sacra asserit, hoc in cordibus suis per amorem spiritus spiritualis generatio inscribit. Cui et dicitur: *Audi, Israel, praecepta Domini, et ea in corde quasi in libro scribe* (**Deuter. VI, 3, 7**). De hac praeceptorum Dei inscriptione per prophetam Dominus dicit: *Hoc est testamentum quod testabor eis; dabo leges meas in cordibus eorum, et in sensibus eorum scribam eas* (**Jer. XXXI, 33**). Bonus pater, qui filiis non terrenae haereditatis jura, non luto aut lateribus constructas domos, non auri argenteve praescribit acervos, quae livoris plerumque et invidiae seminarium sunt, et superbiae ac luxus existunt fomenta; sed charitatis et dilectionis gratiam, justitiae et pietatis proponit edicta, et veritatis legem non in lapide, vel membrana, vel ligno, vel cera, sed in tabulis cordis perscribit; ut aeternae filii promissionis vanis nunquam cogitationibus occupentur, sed semper omnipotentis patris testamentum quasi prae oculis habentes, quid timere, quidve sperare debeant cogitent, et in exsequendis mandatis coelestibus, votis omnibus elaborent. De his quippe ait Propheta in psalmo: *Haec est generatio quaerentium Dominum, quaerentium faciem Dei Jacob* (**Psal. XXIII, 6**). Quid nobilius generatione divina? Quid sublimius coelesti? Quid castius conceptione spiritali? Voluit immaculatus Dominus ut homo sine macula nasceretur peccati, et absque vitio carnalis delectationis humanae sobolis propagaretur successio. Et ideo talem fecit Adam, ut absque peccato filios ederet, si in conditoris obedientia perstitisset. Posset namque fieri ut sicut absque delectatione fructus suos terra germinat, ita sine peccato filium mulier pareret; et sicut ipse a Deo Adam pure conditus fuerat, ita homo hominem pure procrearet. Quod homini cur esse incredibile videatur, cum apibus etiam hoc ipsum conferatur? Sed quia Domino suo obedire humana anima renuit, animae imperio caro obtemperare contempsit. Nam et rebellis ei semper postmodum exstitit, et adversus eam cujus ancilla fuerat, se in superbiam erexit. Plerumque autem usque adeo erigitur, ut ipsa dominae suae versa vice dominetur. Unde fit ut in filiorum procreatione per delectationem in peccatum incidat, et bonum opus male operando, delinquat.

27. Sed Dei hominumque Mediator, sicut nobis quam perdideramus vitam contulit, ita etiam hanc in nobis generationem reparavit. Unde et de virgine, et sine peccato nasci voluit; ut ex hoc patenter ostenderet, quia hoc etiam nobis inter **527** innumera beneficiorum suorum dona conferret. Ideoque ait: *Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum: Ecce virgo concipiet et pariet filium* (**Isai. VII, 14**). Quam virginis conceptionem nequaquam signum esse diceret, nisi aliquid nobis in ipsa sua nativitate quod credere deberemus signaret. Unde rursum scriptum est: *O radix Jesse, qui stas in signum populorum* (**Isa. XI, 10**). Signum enim fuit populis illa Christi sine virili commistione nativitas, quod his qui credunt in nomine ejus, daturus erat *potestatem filios Dei fieri: his videlicet qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt* (**Joan. I, 12**). Sicut namque beata Maria Christum peperit virgo, et post partum incorrupta permansit, ita et mater Ecclesia filios Deo sine dolore generat, et virgo semper illibata perseverat. Qui in hoc quoque quod Deum toto corde diligunt, patrem se Deum habere evidentiter ostendunt. Filiorum enim est diligere, non timere. Porro in hac dilectione nequaquam torpescunt otio, aut operibus insolescunt, sed et in mandatis coelestibus voluntatem Dei custodiunt, et ex virtutum operatione nullam ab hominibus laudem quaerunt. Unde et subditur: *Et populus qui creabitur, laudabit Dominum*. In operibus nempe suis Deum laudant, qui bonum quod faciunt, nequaquam sibi, sed gratiae Dei attribuunt. Unde et Paulus cum plus omnibus se

laborasse dixisset, subiecit atque ait: *Non autem ego, sed gratia Dei mecum* (**II Cor. XV, 10**). Sed quae in nobis sunt sanctitatis opera, ita sunt ad proximorum aedificationem exterius trahenda, ut in eis non favor aut gratia humana requiratur, sed ipse a quo haec sunt hominibus collata Deus laudetur. Hinc namque per semetipsam Veritas apostolis ait: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum qui in coelis est* (**Matth. V, 16**).

(**Vers. 20.**) *Quia prospexit de excelso sancto suo; Dominus de coelo in terram aspexit.*

28. Nec nova post creationem nasceretur, nec Deum perfecte sanctorum vita laudaret, nisi per eum nos divina miseratio respexisset, qui nos in Nicodemo denuo nasci docuit, dum aliter in regnum intrare non posse, nisi ex aqua et spiritu renasceremur, monstravit. Unde dum populum creandum Dominum benedicturum esse propheta dixisset, causam illico nostrae redemptionis adjecit (**Joan. III**), velut qui indubitanter sciret, aliter novum non posse creari populum, nisi Dominus et redemptor noster novus homo veniret in mundum. Nec posse quemquam amplius de vera salute ambigere, cum sciret omnipotentem medicum ad infirmos descendisse. Dicatur ergo: *Quia prospexit de excelso sancto suo*. Prospicere dicimur, cum a longe intuemur. Quia ergo per Verbi Dei incarnationem non solum Judaea, quae juxta esse videbatur, sed etiam gentilitas liberanda erat per misericordiam, recte nunc dicitur: *Quia prospexit de excelso sancto suo*, juxta quod scriptum est: *Pacem iis qui longe, et pacem iis qui prope* (**Ephes. II, 17**). Redemptor noster non immerito excelsus dicitur, quia divinitatis ejus potentiam nemo mortalium intuetur; denique et sanctus exstitit, et Dei per omnia fuit. Hinc namque ipse de se in Evangelio ait: *Quem Deus sanctificavit, et misit in mundum* (**Joan. XVI, 36**). Nam quod Dei per omnia fuerit, ipse testatur cum ait: *Non potest Filius a seipso facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem* (**Joan. V, 19**). Idem autem qui excelsus exstitit, ipse etiam coelum fuit; sed excelsus propter sublimitatem, coelum vero **528** propter divinam inhabitationem. *In eo enim*, sicut testatur Apostolus, *habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter* (**Colos. II, 9**). Et per prophetam quoque Dominus ait: *Coelum mihi sedes est* (**Isa. LXVI, 1**). Quae autem major sedes Dei quam Christus? Coelum igitur Dei Christus est, de quo Dominus in terram aspexit, ut cum peccantibus quibusque spem per eum veniae tribuit, de coelo in terram aspexit, ut coelum fieret qui terra fuit. Quod aperte ostenditur, cum illico subjungitur:

(**Vers. 21.**) *Ut audiret gemitus compeditorum, ut solveret filios interemptorum.*

29. Sancti viri non incongrue compediti dicuntur, quia ligati vinculis disciplinae Dei, nequaquam ad ea quae exteriora sunt vagantur, et quasi gressum operis immobiliter figunt, dum a conditoris desiderio nusquam discedunt. De his namque compedibus scriptum est: *Injice pedes tuos in compedes ejus, et in torques illius collum tuum* (**Eccl. VI, 25**). Quia profecto cujus a pravitate gressus compescitur, ejus fides sanctarum varietate virtutum adornatur. Collum namque fides est, per quam Deo fidelis quisque conjungitur, et quasi per collum capiti suo Christo Ecclesia, quae ejus est corpus, unitur. Unde in laudem sponsae in Canticis canticorum dicitur: *Collum tuum sicut monilia* (**Cant. I, 10**). Quia enim sicut Jacobus ait: *Fides sine operibus mortua est* (**Jacob. II, 26**); quasi collum sponsae monilibus circumdatur, dum fides sanctae animae operibus decoratur. Gemunt continue compediti, quia dum exsilii sui tenebras electi considerant, ad claritatem visionis Dei indesinenter suspirant. Sed eorum gemitus nequaquam Deus audiret, nisi mediatorem nobis Filium suum dedisset.

Unde dicit Apostolus: *Per quem accessum habemus ad Patrem, et ipse est propitiatio pro peccatis nostris (Ephes. II, 18)*. Constat ergo quia nullius audiret gemitum Deus, nisi ille venisset, per quem ad Patrem habemus accessum. *Ut solveret filios interemptorum*. Filii interemptorum sunt imitatores martyrum, eorum scilicet, qui vel pro testamento Dei sua corpora tradiderunt, et in sanguine Agni laverunt stolas suas (**Gal. V**); vel qui membra sua super terram mortificantes, carnem suam cum vitiis et concupiscentiis crucifixerunt. Possumus quoque per compeditos eos accipere qui mortalitatis et passibilitatis vinculis se astrictos intelligunt, et miseriis humanae necessitatis afflicti indesinenter gemunt.

(Vers. 22.) *Ut annuntient in Sion nomen Domini, et laudem ejus in Jerusalem.*

30. Soluti a peccatorum vinculis, eo magis in Ecclesia nomen Dei annuntiant, quo eis dimissum est de peccatorum excessibus quod timebant. Quid vero aliud est nomen Domini annuntiare, nisi Dei misericordiam in Ecclesia praedicare? Dominorum enim est misereri. Hinc namque de Christo dicitur: *Benedictus qui venit in nomine Domini (Matth. XXI, ex Psal. CXVII, 26)*. Scimus enim quia mediator Dei et hominum homo Christus Jesus iudex est humani generis; juxta quod scriptum est: *Pater non judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio (Joan. V, 22)*. Qui si in primo adventu venisset in nomine judicis, nemo profecto foret, qui poenam aeternae evaderet damnationis. *Omnes enim*, ut ait Apostolus, *peccaverunt, et egent gloria Dei (Rom. III, 13)*. Venit ergo in nomine Domini, qui venit ut peccata dimitteret, non ut peccatores damnaret. Venit, inquam, in nomine Domini primo, qui in nomine judicis in adventu venient secundo. **529** In Sion ergo nomen Domini annuntiant, qui Dei misericordiam populis praedicant. Sequitur: *Et laudem ejus in Jerusalem*. Unam Ecclesiam propter diversas causas diversis appellat nominibus: Sion eam nominans, sicut quae ad alta sustollitur: Jerusalem vero, quae quasi jam mortificatis hostibus, veram in se pacem intuetur. Notandum vero quia nomen Domini prius annuntiandum, postea vero potuit esse laudandum. Agnitionem enim nominis laus sequitur confessionis. Quomodo enim credent ei quem non audierunt (**Rom. X**)? Quae autem major laus Dei, quam quod mundus in unitate fidei collectus, non solum opera ejus annuntiat, sed etiam vita eum et operibus laudat? Unde et subditur:

(Vers. 23.) *In conveniendo populos in unum, et reges ut serviant Domino.*

(Vers. 24.) *Respondit ei in via virtutis suae, paucitatem dierum meorum nuntia mihi.*

31. In unum convenerunt populi in Ecclesia per totum orbem diffusa, quae Christum credit esse filium Dei. De hac unitate dicit Apostolus: *Unus Deus, una fides, unum baptisma (Ephes. IV, 5)*. Extra hanc nemo laudat Deum, nemo annuntiat. Hanc designabat ille unus qui post motionem aquae in piscinam descendens sanabatur (**Joan. V**): Nemo namque est qui verae possit invenire salutis remedium, nisi ad unitatem fidei veniat, et per sanctificationem vitae Christum induens, unum cum eo fiat. Hinc namque per semetipsam Veritas ait: *Haec est vita aeterna, ut cognoscant te solum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum (Joan. XVII, 3)*. Per reges, eos intelligas qui animorum suorum motus secundum Dei voluntatem dirigunt, eisque regum more dominantur, dum in rationis eminentia quasi in regali solio praesidentes, repugnantia quaeque servituti subjiunt, et pacatis omnibus, aequitatis leges et innocentiae jura, in seipsis disponunt; sive etiam eos qui populis praefecti, in rerum culmine stare videntur, dum divitiis affluunt, honoribus cumulantur, terreni

praeeminent dominatione imperii, et gloria mundanae potentiae extolluntur, non absurdum videbitur, cum et illi in ipsa cordium suorum directione Domino serviant, et isti religionis Christianae documenta tenentes, orthodoxae fidei jugo mentis colla supponant.

32. In hoc igitur populorum et regum conventu quilibet fidelis respondit Deo in via veritatis positus, videlicet in Christo, qui viam se nobis proposuit dicens: *Ego sum via, veritas, et vita* (**Joan. XIV, 6**). Responsio autem haec non voce aestimatur, sed opere. Non enim respondent Domino, qui vocati perverse vivunt, qui post illud divinum semen in terra rationabili susceptum, spinas perversitatis, aut tribulos producunt nequitiae (**Matth. XIII**); sed qui in omni bono se aptantes, et de sua vocatione gratias Deo referunt, et fructum Deo centesimum, vel sexagesimum, aut etiam trigesimum in cordis innocentia ferunt. Notandum vero quod dicit: *In via virtutis* (**Joan. XV**). Virtus namque Christi est gloria resurrectionis ejus. Licet enim opera fecerit quae nemo alius fecit, et miraculorum signa divinitatis ejus fidem astruant, credendi tamen in eum nulla potentior aut condecientior via exstitit, quam quod mortuus et sepultus tertia die resurrexit. In via ergo virtutis Dei respondet Ecclesia, cum de gloria resurrectionis Christi nihil asserens ambiguum, nihil sentiens obscurum, studet in membris suis Christo per baptismum **530** et poenitentiam commori, et per novitatem vitae Christum induens, eidem convivificari. Cum enim nihil in se lucidum, nihil vitale conspiciat, a solo Deo se putat posse acquirere et luculentarum virtutum plenitudinem, et desideratam vitae indeficientis aeternitatem, quae etiam nonnisi per gratiam Dei potest advertere quot sit obnoxia defectibus, quot infirmitatibus subdita, quot miseriis vallata. Ideoque dicit: *Paucitatem dierum meorum nuntia mihi*. Quasi dicat: Qui ex meis viribus hoc consequi non valeo, ut quam pauci sint dies mei intelligam, fac ut per gratiam tuae inspirationis, et virtutum defectum, et hujus vitae brevitatem agnoscam, quatenus vitae hujus velocem considerans transitum, nullum in corde sentiam de amore illius affectum.

(Vers. 25.) *Ne revoces me in dimidio dierum meorum, in generatione et generationem anni tui.*

33. Per dimidium dierum, imperfectionem vitae accipimus, in qua se fidelis quisque non revocari de mundi hujus exorat exsilio, ne si in die exitus sui transitoriae adhuc vitae amore occupatus fuerit, ad illam aeternitatis vitam transire minus possit. In hac vita dimidium tantum dierum accipimus, quia etsi nos assidue solis hujus materialis splendor illuminet, sequitur tamen nox, quae assidue illuminatos obscuret. Roget ergo unusquisque, ut dum in vitae hujus cursu mentis amore defigitur, antequam de adipiscendis aeternis satagat, a Deo non revocetur. Sancti viri etsi sunt mortali carne circumdati, nequaquam sunt in dimidio dierum, quia perfecti desiderii amore a terrenis suspensi, illa beatae vitae aeternitate jam in spe perfruuntur. Hinc namque Paulus dicit: *Spe salvi facti sumus* (**Rom. VIII, 24**). Hinc rursus ait: *Nostra conversatio in coelis est* (**Philip. III, 20**). Sic namque inoffenso cursu ad aeternitatis statum perveniunt; sic ante hujus vitae terminum, in aeternitatis desiderio mentem fixerunt. Quod quidem evidenter ostenditur, cum protinus subditur: *In generatione et generationem anni tui*. Nota quod vitam suam dierum paucorum appellatione significat, aeternam vero annorum in generatione et generatione permanentium; ut per hoc quoque prudens lector intelligat, et infinitam illius futurae felicitatis longitudinem, et labentem temporalis gloriae brevitatem. Quis enim nesciat annos diebus multo longiores? Quia vero etiam in annis finis potest intelligi, in generatione et generatione eos permansuros dicit. Sapientia dicit: *Generatio vadit, et generatio venit, terra autem in aeternum stat* (**Eccl. I, 4**).

Haec est namque instabilis vitae istius permutatio, ut decedentibus aliis alii succedant, quibus postmodum simili modo deficientibus, alii non aequali conditione oriantur. Ex quibus tamen omnibus, quae in saeculo fuerunt vel futurae sunt generationibus, viva illa et divina generatio perficitur, quae in aeternum claritatis Dei consortio perfruetur. In hac itaque nos, id est aeternitatem Dei permansuram dicit propheta: tunc videlicet, cum generatio quae praecedit et quae sequitur, una facta fuerit, novissima utpote morte destructa, quae antequam in victoria absorbeatur, nihil stabile, nihil solidum, nihil dimittit illaesum (**I Cor. XV**).

34. Quae tamen intelligi et aliter possunt, ut ad superiora hoc modo referantur. Dictum namque est superius: *Populus qui creabitur, laudabit Dominum*. Quomodo ergo laudet, ostendit cum ait: *Respondit ei in via virtutis suae, et laudem ejus annuntiabunt in Jerusalem*. Jerusalem vero non quae servit **531** cum filiis (illa enim vocata nequaquam in laude respondet), sed illa cui dictum est: *Laetare sterilis quae non paris, erumpe et clama quae non parturis* (**Isa. LIV, I**); vocata respondet Domino posita in via virtutis suae. Via virtutis Christi est imitatio constantiae ejus. In hac via populus creatus, vel Jerusalem intelligibilis respondet Domino, quia sicut pro nobis Christus animam posuit, ita constantiam Christi sequens, pro fratribus animam ponere in filiis suis non recusavit. Quid vero responderit ostendit cum ait: *Paucitatem dierum meorum nuntia mihi*. Rogat innovatus populus, vel fecunda filiorum spiritalium mater, ut breve sibi videatur hujus tempus tribulationis, comparatione aeternae felicitatis; ne dum nimis extendi quas patitur persecutiones autumat, pro dilatione praemiorum quasi faedio victa, quam imitari proposuit Christi constantiam amittat. Tunc nobis Deus quid sequi debeamus annuntiat, cum voluntatis suae arcana nobis inspirat. Nunquid non paucitatem dierum suorum ille Deus annuntiaverat, qui dicebat: *Existimo quod non sunt condignae passionis hujus temporis, ad futuram gloriam, quae revelabitur in nobis* (**Rom. VIII, 18**)? Noverat enim quia temporalium pressura passionum veloci fine concluditur, gloriae vero coelestis felicitas nullo termino angustatur.

35. Possumus per paucitatem dierum etiam aliud intelligere. Fuerunt namque haeretici qui dicerent Ecclesiam non esse generalem, sed in tempore Donati et ante finem saeculi consummandam; non attendentes quod ei Dominus in apostolis promisit, dicens: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi* (**Matth. XXVIII, 20**). Contra eos nunc dicitur: *Paucitatem dierum meorum nuntia mihi*. Constat, quia per multipliciter dierum, perennis vita accipitur: per paucitatem vero, cursus istius saeculi designatur. Scriptum quippe est: *Longitudo dierum in dextera ejus* (**Prov. III, 16**). Quid enim per dexteram, nisi perpetua vita designatur? Quia ergo sanctorum requies nullo clauditur termino, recte in dextera Dei dierum dicitur esse longitudo. Nam quod hic dicitur: *Paucitatem dierum meorum nuntia mihi*, tale est ac si dicat Ecclesia: Sunt qui insipientiae suae caligine et perfidiae detestabilis induti erroribus asserant me in brevi finiendam, et usque in finem saeculi inhabitatorem non habituram; sed tu, de cujus non diffido promissionibus, nuntia paucitatem dierum meorum mihi. Futura dierum paucitas, inquam, data est Ecclesiae, quia toto istius vitae tempore debet fides Christiana in mundo vigere. *Ne revoces me in dimidio dierum meorum*. Per dimidium dierum, imperfectionem accipe temporum transeuntium, in qua quasi Deus revocari permetteret, si huic sententiae haeticorum faveret. Hoc autem ideo postulat, ne ab illis annis qui sunt in generatione et generatione, alicujus eam erroris perversitas abducat.

(Vers. 26.) *Initio tu, Domine, terram fundasti, e opera manuum tuarum sunt coeli.*

36. Initium Dei Filius est, de quo scriptum est; *Ipse est initium omnis creaturae (Apoc. III)*. Quod etiam ipse evidenter ostendit, cum se principium nominavit. Denique et in Apocalypsi ad Joannem idem ipse ait: *Ego sum α et ω , primus et novissimus, initium et finis (Joan. VIII; Apoc. I, 8; XXI, 13)*. In hoc initio fundata est terra, quia in ipso fundata est Ecclesia. Hinc namque Apostolus dicit: *Fundamentum aliud nemo potest ponere praeter id, quod positum est, quod est Christus Jesus (I Cor. III, 11)*. Hinc ipse Dei et hominum Mediator, ad apostolorum principem 532 ait: *Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam (Matth. XVI, 18)*. Ipse est enim petra, a qua Petrus nomen accepit, et super quam se aedificaturum Ecclesiam dixit. Terra autem dicta est Ecclesia, tum quia in messe fidelium populorum spiritali fecunditate exuberat, tum quia in soliditate fidei perpetua firmitate immobiliter perseverat. Unde per Salomonem dicitur: *Terra in aeternum stat (Eccles. I, 4)*. Terra quippe in aeternum stare dicitur, quia sancta Ecclesia in hoc saeculo a catholica Fide nequaquam deficiet, et in futuro cum Deo aeterna stabilitate permanebit. Nam quod in hac vita nullis adversitatibus frangenda sit, nullis persecutionibus superanda, ipse super quem aedificata est, evidenter ostendit cum ait: *Portae inferi non praevallebunt adversus eam (Matth. XVI, 18)*. Portae inferi haereses sunt, quae dum multos in fide infirmos fucata verborum calliditate decipiunt, quasi infernorum eis aditum pandunt. Sunt etiam portae inferi quaedam potestates hujus mundi. Quid enim Nero, quid Diocletianus, quid denique iste, qui hoc tempore Ecclesiam persequitur, nunquid non omnes portae inferi? Quis cogitare sufficiat quanti promissionibus eorum devorati sunt? Quanti eorum metu perterriti? Quanti afflictionibus eorum superati? Quos omnes perpetuae mortis profundum absorbit, et ad cruciatum damnationis aeternae infernus admisit. Sed Ecclesia in illius, de qua dictum est, petrae soliditate fundata, minarum ventis concutitur, nec persecutionum fluminibus movetur, nec corporalium poenarum incommodis titubat, nec mortis ipsius timore vacillat. Illi vero qui inferni aditum sequacibus suis utpote portas aperiunt, eam impugnare et persequi modis omnibus non desistunt. In quo quid aliud faciunt, nisi quod veritatis verba evacuare contendunt? Non praevallebunt adversus eam portae inferi, dicit Dominus, et tamen ut ei praevaleant, conantur. Sed fidelis Dominus in omnibus viis suis, et sanctus in operibus suis. *Initio enim terram fundavit, et opera manuum ejus sunt coeli (Psal. CI, 26)*. Quid per coelos, nisi praedicatores sanctos accipimus? Qui terram istam, de qua dictum est, verborum imbribus praedicantes inebriant, subjectis fidelium populis perpetuae damnationis exitium comminantes intonant, ad astruendam verborum fidem miracula facientes coruscant. Nam quod praedicantis verba pluviae sint, testatur Dominus, cum per prophetam dicit: *Quomodo descendit imber et nix de coelo, et illuc non revertitur, sed inebriat terram et infundit eam, et germinare eam facit, et dat semen serenti et panem comedenti; sic erit verbum quod egredietur de ore meo (Isa. LV, 10)*. Quid apertius? Ecce sicut de coelo descendunt pluviae, ita de praedicatoribus verba emanant doctrinae. Isti sunt nimirum qui enarrant gloriam Dei. De quibus etiam hic dicitur, quia opera manuum ejus sunt coeli. In praecedentibus dicit Propheta: *Videbo coelos tuos, opera digitorum tuorum (Psal. VIII, 4)*; hic vero ait: *Opera manuum tuarum sunt coeli*. Quid est quod ibi vocantur opera digitorum, hic vero manuum, nisi quod diversa ibi dona sancti Spiritus doctorum infundenda cordibus intelliguntur? Hic vero ipsa virtutum opera, ex eisdem tamen donis in hominum prodeuntia notitiam vocantur. Quia enim per manus omne opus agitur, ipsae virtutum operationes per manuum opera signantur. Primum namque humanis mentibus gratia spiritalis infunditur, postmodum vero in mente quid spiritus egerit, in operibus demonstratur. Coeli etiam doctores Ecclesiae dicti

sunt, **533** quia Dominus in eis praesidet, dum per eos sua judicia exercet (**Matth. XVIII**). Quibus namque regni coelorum claves tribuit, eis ligandi atque solvendi potestatem dedit (**Joan. XX**). Per eos ergo iudicat, quia quodcumque ab eis ligatum fuerit, ligat. Scimus autem quia sedere iudicantis est, et ipse Dominus per prophetam dicit: *Coelum mihi sedes est* (**Isa. LXVI**). Si ergo sedes Dei coelum est, et in rectoribus Ecclesiae Dominus iudicat, cum sedere iudicantis sit, necessario consequitur quod Ecclesiae rectores coeli dicuntur. Qui profecto coeli opera manuum sunt Dei, quia hoc ipsum quod coeli sunt, ex gratia virtutis acceperunt, sicut scriptum est: *Verbo Dei coeli firmati sunt, et spiritu oris ejus omnis virtus eorum* (**Psal. XXXII, 6**).

(**Vers. 27.**) *Ipsi peribunt, tu autem permanes, et omnes sicut vestimentum veterascent.*

37. Nemo jam spem suam ponat in homine. Ipsi enim coeli etsi sint opera manuum Dei, peribunt tamen. Quomodo autem peribunt, nisi secundum corpus? Quod si secundum corpus perituri sunt, ubi resurrectio? Quam non solum negare scelus est, sed etiam de ea dubitare, summum nefas est. Patet itaque quia non sic peribunt ut non resurgant: sed ut eas quas in hac vita patiuntur, necessitates corporis evadant. In ipsa enim corporis eorum resumptione quodammodo perisse videbuntur, cum pereunte in eis corruptione, destruetur quod animale est, ut quod spiritale est vivat; et jam quasi non sint quod fuerant, dum in aliam mutati naturam, in lumine claritatis Dei perenniter exsultant. Solus namque Deus vere immortalis est, quia solus aeternus et incommutabilis est. Unde dicit beatus Augustinus: Vera aeternitas et vera immortalitas non est nisi in Deitate Trinitatis, cui quod est esse perfectum est; quia natura initio carens, incremento non indigens, sicut nullum finem, ita nullam recipit mutabilitatem. Creaturae autem etiam illae quibus Deus aeternitatem dedit, vel daturus est, non penitus omnis finis alienae sunt, quia non sunt extra commutationem. Inter haec sciendum est, quia hi, de quibus agitur, coeli peribunt et non peribunt; quia morietur in eis illa, quam ex carnali generatione contraxerunt, corruptio. Et tamen in eis plenior erit, quam in hac vita per speculum et in aenigmate acceperunt (**I Cor. XIII**), divina inhabitatio. Coeli hoc modo esse non desinent, dum ad recipiendum in semetipsis Deum, sinum cordis amplius laxent. Unde cum eos perituros propheta dixisset, subiecit atque ait: *Tu autem permanes*. Ac si patenter dicat: Peribit quidem quidquid in eis ex humana habetur corruptione, sed permanebit in illis quod ex tua acceperunt virtute. Tu enim permanes. Liqueo ergo, quia in eis non moritur quidquid de divinitatis participatione in ipsis habetur. Caro tamen in pulverem redigetur, ut postmodum per resurrectionem in melius reformetur. Unde et subditur: *Omnes sicut vestimentum veterascent*. Vestimenta sanctorum, sunt corpora eorum. Unde de quibusdam scriptum est: *Isti sunt qui non inquinaverunt vestimenta sua* (**Apoc. III, 4**). Et iterum: *Laverunt stolas suas, et dealbaverunt eas in sanguine Agni* (**Ibid. VII, 14**). Quae profecto vestimenta tunc veterascent, cum animabus eorum ad coelum tendentibus, ipsa eorum corpora in terrae essentiam deducuntur. Quia vero mortalitatem corporis immutatio sequitur resurrectionis, consequenter adjunxit, dicens:

(**Vers. 28.**) *Et sicut opertorium mutabis eos, et mutabuntur; tu autem **534** idem ipse es, et anni tui non deficient.*

38. Non praetereundum nobis est quod cum dixisset eos sicut opertorium mutandos, subjunxit: *Et mutabuntur*. Signavit enim his verbis duplicem illam sanctorum in futura vita commutationem, in qua non solum corpora corruptioni in hoc saeculo et morti obnoxia

perpetuam percipient incorruptionem, sed etiam anima eorum et corda in aeternam transibunt stabilitatem, ut sicut mori non poterunt, ita et peccare quidem non possint; et appareat in eis multiplicis bonitatis Dei beneficium, cum et mortale induerit immortalitatem, et affectus non sentiet tentationem. Notandum quod opertorium Dei sancti dicuntur. Sicut enim homini nihil est vicinius quam vestis, ita Deo nihil est vicinius sanctis. Sicut enim vestimentis suis homo circumdatur, ita sanctis suis Deus vestitur. Hinc namque per prophetam scriptum est: *Vivo ego, dicit Dominus, quia in sublimatione tua omnibus his velut vestimento vestieris* (**Isai. XLIX, 18, sec. LXX**). Hinc rursus Deo per alium prophetam dicitur: *Myrrha, et gutta, et casia a vestimentis tuis* (**Psal. XLIV, 9**). Quia enim omnium virtutum odora a sanctis prodeunt, recte dicitur quia a vestimentis Dei myrrha et gutta et casia procedunt. Hinc namque Apostolus ait: *Christi bonus odor sumus Deo* (**II Cor. II, 15**). Vestimenta ergo Dei mutantur, quia sancti post mortem corporis, in felicitatem transeunt vitae coelestis. Sequitur:

39. *Tu autem ipse es*. Haec est vera Dei aeternitas, et vera ejusdem immortalitas, quod non solum nullius finis limite sempiterna ejus virtus et divinitas concluditur, sed quod potestas ac voluntas ipsius nullatenus imperfectionis cujusque, aut inconstantiae varietate permutatur. Unde ad Moysen de seipso ait: *Ego sum qui sum* (**Exod. III, 14**). Et iterum: *Haec dices filiis Israel: Qui est, misit me ad vos* (**Ibidem**). Ideo hic dicitur: *Tu autem idem ipse es*. Homo namque etsi ipse sit, non tamen idem est, quia hoc ex suae mortalitatis corruptione accepit, ut in eodem statu diu permanere non possit. Quod de Deo sentire nimis absurdum est. Sicut enim est aeternus, ita incommutabilis, non diminutionem sentiens, nec augmentis excrescens, non mutans propositum, non improbens quod semel est approbatum. Unde et subditur: *Et anni tui non deficient*. Si per annos Dei, aeternitatem accipimus, qualiter anni ejus non deficient, aperte videmus. Quod si per annos ipsam sanctorum multitudinem intelligere volumus, anni non deficient, quia cum illo qui nunquam deficit, unum fient. Revolutionem enim quamdam dierum, annum vocamus. Quid autem sunt sancti, nisi dies; et quid peccatores, nisi nox? Hinc etenim scriptum est: *Dies diei eructat verbum, et nox nocti indicat scientiam* (**Psal. XVIII, 3**). Anni ergo non deficient, quia sanctorum chori postquam illam incomprehensibilem semel in semetipsis acceperint lucem, nullam amplius sentient ignorantiae vel tentationis obscuritatem. Tunc enim dies videtur deficere, cum aut nubium, aut noctis tenebris obscuratus coeperit non lucere. Quod ab illa vita alienum erit, quia vera lux, quae obscurari non potest, in sanctis fulgebit.

(**Vers. 29.**) *Filii servorum tuorum habitabunt, et semen eorum in saeculum dirigitur.*

40. Qui sunt filii in annis, id est in aeternitate Dei habitaturi, nisi apostolorum imitatores, cum Deo in coelesti regno perenniter mansuri? Omnes enim fideles apostolorum dicuntur filii, quia ab eis fuerunt in fide generati. Hinc namque ad Galatas **535** apostolus ait: *Filioli mei, quos iterum parturio* (**Galat. IV, 19**). In eo quod dicit filios illic et non servos habitaturos, ostendit quod ad coeleste regnum aliquis pervenire non valeat, nisi prius vetustate abjecta, per novitatem vitae filius fiat. Nam et ipsi quos servos vocat, apostolorum filii fuerunt, veterem videlicet conversationem abdicantes, et in novitate vitae per Christum ambulantes. Fuerunt igitur servi, fuerunt et filii: servi propter laborem operis, filii propter mutationem novitatis. Hinc est quod ex filiis Israel, qui ex Aegyptiaca servitute liberati sunt, et mare Rubrum praevio ductore Moyse transierunt, nullus terram promissionis, exceptis duobus, intravit (**Exod. XIV**); sed filii eorum postea intraverunt, et patribus eorum repromissa divinae largitatis beneficia acceperunt. Significabatur namque per hoc, quod

ad promissam nobis aeternae hereditatis terram nemo potest ascendere, nisi qui prius per amorem spiritus in novitate vitae didicerit ambulare. Duo, Caleb videlicet et Josue (**Josue XIV**), caput designant et corpus, Christum scilicet et Ecclesiam, qui soli ingrediuntur illam viventium terram.

41. Quod vero ait, *Semen eorum in saeculum dirigetur*, electorum voluit opera intelligi, quae tunc profecto diriguntur in saeculum, cum omnia spectant ad Deum. Semen quippe suum nequaquam dirigit, qui ex operibus suis aliquid transitorium quaerit. Opera autem nostra idcirco semen dicta sunt, quia sicut ex semine fructum colligimus, sic ex operibus nostris mercedem exspectamus. Hinc namque apostolus ait: *Quaecunque seminaverit homo, haec et metet* (**Gal. VI, 8**). Qui enim in hac vita semen boni seminaverit operis, in futura fructum aeternae consequetur remunerationis. Per saeculum vero, illius beatæ vitæ intelligitur aeternitas, quæ quia per varias temporum mutationes nullatenus dividitur, unius saeculi appellatione non inconvenienter signatur. In illud ergo saeculum dirigamus semen nostrum, et cibum operemur non qui perit, sed qui permanet in aeternam vitam. Dum tempus habemus, operemur bonum, ut cum ad indeficientem vitæ illius beatitudinem pervenerimus, perpetuos fructus in coelo colligamus. Ille enim vere perpetuus est fructus, per quem perpetuo vivimus, et perenni panis et vini satietate gaudemus. Perpetuus, inquam, quia et mandendo non minuitur, et vetustate non deterioratur.

PROOEMIUM IN SEXTUM PSALMUM POENITENTIALEM. *Canticum graduum.*

Inter innumeras et rutilantium operum et eminentium structurarum varietates, quibus templum Salomonicum adornatum fuit, hoc quoque fuisse describitur, quod quindecim ad illud gradibus ascendebatur (**III Reg. VI**). Quod quidem non casu vel sine causa factum credendum est. Salomon quippe coelestium scrutator secretorum, et divinae receptaculum sapientiae, sic templum illud manufactum edidit, ut exinde templum aliud non manufactum signaret, quatenus ex corruptibili terrenae domus aedificio, incorrupta coelestis templi quodammodo imaginaretur pulchritudo. Ad illud namque templum quod ex vivis in coelo lapidibus construitur, non plana aut spatiosa pervenitur via, vel gressu ascenditur corporeo, sed processu fidei et charitatis ascensu. **536** Hinc namque Propheta dicit: *Beatus vir cujus est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit* (**Psal. LXXXIII, 6**). Dixit ascensiones in corde beati viri dispositas, et unde ascendere debeamus ostendit, cum ait: *In valle lacrymarum*. In ea namque exsilii nostri damnationem deplangimus, et innumerabiles corruptionis humanae deflemus molestias. Quis enim immunis a molestiis? Hinc etenim Job dicit: *Si impius fuero, vae mihi est; si autem justus, non levabo caput, saturatus afflictione et miseria* (**Job. X, 15**). Et iterum: *Tentatio est vita hominis super terram* (**Ibid., VII, 1**). Quia enim in hac vita omnia vidit esse plena laqueis et tentationibus, non in ea tentationes esse dixit, sed ipsam esse tentationem memoravit. Laboriosa enim est vita temporalis, levior

fabulis, velocior cursore, instabilitate fluctuans, imbecillitate nutans; cujus habitatio in luteis domibus, imo ipsa in luto subsistens, cui nulla est fortitudo, nulla propositi constantia, nulla a turbationibus requies, nulla a laboribus reclinatio. Quis denique est quem non excruciet dolor, sollicitudo non urgeat, non subruat timor? Risus fletum sequitur, gaudium tristitia comitatur; esurie succedit saturitas, saturitatem iterum excludit esuries; in nocte dies optatur, in die nox quaeritur; in algore calor, in aestu refrigerium; ante cibum suspiria, post cibum tribulatio; irae, indignationes exagitant, et innumerabiles miseros homines motus perturbant. Haec est vallis, de qua sancti viri mentis affectibus indesinenter exire disponunt, et ad illud ineffabile bonum, ad illud inaestimabile gaudium ascendere, quod nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit (**I Cor. II**). Qui etsi corpore quidem inter homines esse videantur, animas tamen suas ad coelestia elevant; et illi puro et summo bono atque immortalis et perpetuo adhaerentes, temporalia et corruptibilia deserunt, et mundo superiores facti, in sinu divinae contemplationis quiescunt. Ibi in illo coelesti templo cordis oculis Deum conspiciunt, imo et in ejusdem templi structura ipsi quoque lapides fiunt. Per quindecim vero illius templi gradus, spiritalis Sanctorum signatur ascensus. Numerus enim iste in septem et octo dividitur, et ideo per eum gemina justorum vita signatur, activa videlicet, et contemplativa. Activa namque in mundo versatur, contemplativa vero ad coelestia erigitur. Quia vero septenario numero temporalis, octonario vero perpetua vita signatur, recte per eosdem numeros et contemplativa vita exprimitur et activa. Hinc namque praedicti templi auctor Salomon Dominum exorans ait: *Da mihi, Domine, partes septem, necnon et octo* (**Eccle. XI, 2**). Optabat enim regiae dignitatis potentia praeditus, ita sibi subditos populos regere, ut tamen contemplationis divinae non defraudaretur perfectione. Ipsa namque officii administrativa necessitate constrictus cogeatur temporali actioni insistere, sed suavis eum contemplationis divinae dulcedo reficiebat in mente. Potest etiam intelligi quod ille quindecim gradus ad illud divinae illuminationis templum ascendit, qui sempiternae virtutis Dei amore correptus, temporalibus, quae per septenarium numerum designantur, gradatim contemptis, per scalas octo beatitudinum ad sublimia provehitur, donec Deus deorum in Sion mentis oculis videatur. *Sed videmus nunc*, sicut ait Apostolus, *per speculum in aenigmate* (**I Cor. XIII, 12**). Impossibile est enim ut quis lutei hujus corporis ergastulo inclusus, aut mortalis carnis circumseptus volutabro, **537** ascendente super cherubim, et super pennas ventorum (**Psal. XVII**) volentem Deum conspiciat, vel quanta sit ejus potentia divinitatis agnoscat. Unde per Joannem dicitur: *Deum nemo vidit unquam* (**I Joan. IV, 18**). Et Moysi Deum videre quaerenti, responsum est a Domino: *Non videbit me homo et vivet* (**Exod. XXXIII, 20**). Quod si tanta claritas est solis, ut oculis in eum corporalibus non valeamus intendere, quanta est illius claritas qui fecit solem, ut eum possimus in hac qua sumus corruptione videre? Ipsum vero per speculum in aenigmate intueri, quod humili adventu sponsi accepit Ecclesia, illius aeternae visionis signum est, et futurae perfectionis imago, in qua non jam per fidem, sed per speciem ambulabimus, et revelata facie ipsam divinae majestatis gloriam irreverberatis oculis conspiciemus. Quia ergo hi quindecim psalmi quamdam spiritalis ascensus continent formam, recte sub eodem titulo omnes prae notati sunt, ut sicut ad illud materiale templum per gradus ascendebatur lapideos, ita coeleste illud templum haec nobis cantica praeferant, per quae in Deo exsultans anima, quasi per quosdam gradus ascendat. Ascensuri ergo non corpore sed spiritu, non passibus sed affectibus, hunc psalmum decantemus, et in eo studeamus Dei meditatione appropinquare, dicentes cum Propheta:

EXPOSITIO PSALMI SEXTI POENITENTIALIS.

(Psal. CIX.---Vers. 1.) *De profundis clamavi ad te, Domine; Domine, exaudi vocem meam.*

1. Attendat unusquisque in quo profundo jaceat, et quam longe a Deo perverse agens effectus sit. Clamet ad eum totis viribus qui intuetur abyssos, et sedet super cherubim, donec de profundo tenebris erutus, superno illustretur lumine, et claritate perfruatur cognitionis divinae. Clamavit Jonas ad Deum de ventre ceti, de altitudine maris, de profundo inobedientiae, et ad aures Dei oratio illius pervenit, qui eum eruit a fluctibus, eripuit a bestia, absolvit a culpa. Clamet et peccator, quem a Deo recedentem cupiditatum tempestas contrivit, quem malignus hostis absorbit, quem praesentis saeculi fluctus involvit, agnoscat se esse in profundo, ut ad Deum sua perveniat oratio. Quia vero psalmus iste ad ascendentes pertinet, videamus qualiter ad Deum justus de profundo clamet. Quomodo enim non profundus est, qui ascensiones suas in corde suo disposuit, qui intentionem cordis ad Deum dirigit, qui laboris studium ad coelos attollit? Sed sciendum quod sancti viri eo se magis infirmos et abjectos sentiunt, quo per mentis desiderium erecti, vicinius ad Deum accedunt. Tunc enim primum miseriam suam incipiunt perfecte cognoscere, cum Dei praesentiam coeperint in corde sentire. Hinc est quod Abraham, qui colloctionis divinae gratiam meruit, pulverem se esse et cinerem memorat, dicens: *Loquar ad Dominum, cum sim pulvis et cinis* (**Gen. XVIII, 27**). Hinc Jacob postquam Dominum vidit, nervo femoris emarcescente, uno pede claudicavit (**Gen. XXXII**); quia profecto debiles se esse et infirmos reputant, qui se ad videndum Deum per studium sanctae contemplationis levant. Qui dum spem suam in carne ponere desinunt, quasi unius cruris vires amittunt. Eoque assuescunt coelesti duntaxat desiderio inniti, quo senserint se a spe rerum temporalium debilitari. Et quasi nervum non habent **538** in femore, dum non confidunt in carnali generatione. Omnia quae sub coelo sunt, vanitatem aestimant, et cum praesentis vitae miseriis plenos se esse et obsitos circumquaque conspiciunt, quasi de profundis ad Deum clamant. Magna profunditas vita mortalis, in qua nihil est certum, nihil vitale, nihil tutum, nihil tranquillum. Magna, inquam, profunditas, in qua peccator obruitur, impius immergitur, justus turbatur. Ideo namque clamat et dicit: *De profundis clamavi ad te, Domine.*

2. In quo notandum quia non ait, clamo, sed clamavi. Habes in hoc perseverantiae documentum, ut si primo non exaudiris, ab oratione non deficias, imo precibus et clamori insistas. Vult Deus rogari, vult cogi, vult quadam importunitate vinci. Ideo tibi dicit: *Regnum Dei vim patitur, et violenti rapiunt illud* (**Matth. XI, 12**). Esto ergo sedulus in oratione, esto in precibus importunus, cave ne ab oratione deficias. Si dissimulat audire quem rogas, esto raptor, ut regnum coelorum accipias; esto violentus, ut vim etiam ipsis inferas coelis. Quid hac rapina locupletius? quid hac gloriosius violentia? Bona violentia, qua Deus non offenditur, sed placatur; proximus non laeditur, sed juvatur; peccatum minuitur, non multiplicatur. Bona, inquam, violentia, qua non quaeritur lucrum cito perituum, sed regnum acquiritur sine fine mansurum. Discant qui res alienas, divino postposito timore, diripiunt, et

rapinis pauperum magis peccata cumulare quam lucra augere non cessant, aliquid rapere quo et veras sibi vindicent divitas, et gloriam laudis perpetuae acquirant; ne in hoc quoque stultitiae arguantur, si cum possint pretiosa et aeterna diripere, vilia solum et transitoria videantur auferre. Inferant et ipsis coelis violentiam, et regnum coelorum quadam orationis vi rapiant. Sint in precibus importuni, ut ex longo clamoris usu dicere possint: *De profundis clamavi ad te, Domine; Domine, exaudi vocem meam*. Nominis venerandi repetitio, precandi adauget affectum. Movetur enim desiderium, si nomen quod diligitur, replicatur. Videtur hic qui loquitur quamdam exauditionis causam praetendere, cum se insinuat clamasse, ut quasi jure debeat exaudiri, qui dudum institit clamori. Hanc et apostoli causam Domino dedisse leguntur, cum, Chananaea rogante, dixerunt: *Dimitte eam, quia clamat post nos* (**Matth. XV, 23**). Ideo namque a Domino exaudiri meruit, quia prima Domini responsione repulsa, clamare nequaquam cessavit. Fide quippe et dilectione accensa, a clamore non antea destitit quam optatam filiae salutem acquisivit.

(Vers. 2.) *Fiant aures tuae intendentes in vocem deprecationis meae.*

3. Ascendens iste majus aliquid rogare aggreditur, et in ipsa etiam sua oratione ascendit, cum hoc a Deo expostulat, ut quasi quodammodo aures inclinans orationi suae Deus intendat; ne forte sit mora in exauditione, si longe sint aures ab oratione. Videtur enim quemdam divinae miserationis praecipuum precari affectum, cum rogat eum quodammodo ad audiendum affectari, ut cum vocem velit audire supplicantis, opus non differat exercere miserentis, humanae in hoc sequens locutionis modum, quasi hujusmodi Deus affectione indigeat, quem non effugit cogitatio, non latet voluntas, dum ei nec intentio silet, nec desiderium tacet. Nam dum potens quilibet supplicantem aliquem audire negligit, quasi primo aditu repulsus, exaudiri qui supplicat diffidit. Si vero qui rogatur, primo 539 libenter audire coeperit, et aliis postpositis negotiis, verbis solummodo rogantis intendere, continuo ille qui rogaturus advenit, quamdam concipit impetrandi fiduciam, et ipsa quodammodo spe animatus, suam liberius proloquitur causam. Magnum quippe bonae voluntatis suae Dominus illi dedit indicium, cum loquenti se praebuit incunctanter intentum. Sic et nos cum dari nobis veniam a Deo quaerimus, et coelestis gratiae vitalia dona conferri, si nobis Deum praesentem aliquibus suavitatis et dulcedinis suae senserimus indicium, ad ipsius desiderium studiosius animamur, super his quae cupimus adipiscendis aliquatenus certiores effecti, cum ille quem anima nostra desiderat, desiderantibus nobis per misericordiam appropinquat. Ascendens igitur iste, qui ad illius incorruptibilis celsitudinem mentem levare proposuit, aures Dei deprecationi suae intentas deposcit; ut quia oratio sua ad Deum per rectae studium intentionis dirigitur, circa eum quem rogat, velociter exaudiatur. Ascendenti autem et provento viro a Domino per Prophetam dicitur: *Adhuc loquente te dicam: Ecce adsum* (**Isai. LVIII, 9**). Inter orationem et deprecationem hoc interest, quia oratio pro virtute perseverantiae, deprecatio vero fit pro peccatorum impunitate. Ideo qui ad celsitudinis arcem ascendere contendit, dicit: *Fiant aures tuae intendentes in vocem deprecationis meae*. Deprecatur enim Deum ut peccatorum suorum obliviscatur, ut pater esse velit, non iudex. Ideoque subjungit, dicens:

(Vers. 3.) *Si iniquitates observaveris, Domine, Domine, quis sustinebit?*

4. Nomen repetit, ut affectum excitet. Iniquitatem Deus observaret, si peccatoribus veniam negaret. Si solummodo ostenderet severitatem, non etiam adhiberet pietatem. Quod si faceret, nemo aeternae gloriae felicitatis exspectaret; nemo ad patiendum justis examinis poenam

sufficeret. *Omnes enim peccaverunt*, ut ait Apostolus, *et egent gratia Dei* (**Rom. III, 23**). Verum quia poenitentibus ex corde ignoscit, et peccatore converso omnium iniquitatum ejus obliviscitur (**Ezech. XVIII**), quis jam de misericordia dubitet? quis jam de venia desperet? Haec etenim per prophetam Dominus pollicetur, dicens: *Ego sum, ego sum, qui deleo ut nebulam iniquitates tuas, ut justificeris* (**Isai. XLIII, 25**). Attende qualiter peccati confessio peccata oblitteret, quae justificat iniquum, tollit a Deo memoriam peccatorum. Confiteamur ut deleantur nostra peccata, nec post confessionem ad ea revertamur, sed juxta Apostolum, in anteriora nos extendentes, quae retro sunt obliviscamur (**Philip. III**). Non gestiamus reverti in Aegyptum aut sedere super ollas carnum (**Exod. XVI**); nec simus concupiscentes malorum (**I Cor. X**), nec idola mentis veneremur, nec Deum tentemus, nec in deserto mundi hujus murmuremus. Confiteamur de praeteritis peccatis nos accusantes, confiteamur de peccatorum indulgentia Deum laudantes. Est namque confessio peccati, et confessio laudis. Si enim confessio laudis non esset, Salvator noster nequaquam dixisset: *Confiteor tibi, Pater Domine coeli et terrae* (**Matth. XI, 25**). Nam quomodo peccatum confiteretur, qui peccatum non fecit (**I Petr. 2**)? Praecedat itaque confessio, ut laudatio sequatur, sicut scriptum est: *Rectos decet collaudatio* (**Psal. XXXII, 1**). Habemus enim Pontificem, qui possit compati infirmitatibus nostris (**Hebr. IV**), de quo et aperte sequitur:

(**Vers. 4.**) *Quia apud te propitiatio est, et propter legem tuam sustinui te, Domine.*

5. Quis est propitiatio nisi Christus Jesus (**Hebr. IX**), qui **540** se obtulit sacrificium Deo, ut nos redimeret ab omni iniquitate, et mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum (**Tit. II**)? Denique Joannes ait: *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris* (**I Joan. II, 2**). Qui est apud Deum: quia sedet ad dexteram Dei, sicut dicit Propheta: *Dixit Dominus Domino meo, Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum* (**Psal. CIX, 1**). Apostolus quoque perhibet, quod ad dexteram Patris sedens pro nobis interpellat (**Rom. VIII**).

6. *Et propter legem tuam sustinui te, Domine.* Lex Dei misericordia est, qua peccantibus veniam contulit, revertentibus aeternae vitae aditum patefecit. Hanc legem pro crucifixoribus suis patrem exorans (**Luc. XXIII**) Christus implevit, hanc nobis tenendam verus magister indixit. Ait enim: *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui vos oderunt, et orate pro persequentibus et calumniantibus vos, ut sitis filii Patris vestri qui in coelis est* (**Luc. VI, 27**). In quo profecto ostendit quia filii Dei aliter esse non possumus, nisi misericordiae legem servantes, inimicos diligamus. Hanc etiam nobis Paulus tenendam insinuat, cum ait: *Fratres, etsi praeoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spiritales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans teipsum, ne et tu tenteris. Alter alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi* (**Gal. VI, 1**). Quis autem portat alterius onera, nisi qui charitatem habet? Qui enim veraciter diligit, laesus non laedit, contumeliis vicem non reddit, detrahentibus sibi non detrahit, qui eum oderunt, non odit. Scriptum namque est: *Charitas patiens est, benigna est* (**I Cor. XIII, 4**). Patiens quidem, ut aliena mala toleret; benigna vero, ut ipsos etiam quos portat, amet. Qui ergo illata mala aequanimiter tolerat, quasi infirmi fratris onera portat. Haec est lex misericordiae, per quam perpetuam evadere damnationem confidimus, per quam etiam salvatorem Dominum nostrum Jesum Christum exspectamus (**Phil. III**): Qui si, ut supra dictum est, iniquitates observaret, nemo sustinere sufficeret. Sustinemus autem eum propter legem suam, qui peccantibus in nos idcirco

dimittimus, ut peccatorum nostrorum ab eo veniam percipiamus. Hinc namque per semetipsam Veritas ait: *Dimittite, et dimittitur vobis* (**Luc. VI, 37**).

(Vers. 5.) *Sustinuit anima mea in verbo ejus, speravit anima mea in Domino.*

7. Vide perfectae charitatis ordinem. Ascendens iste et in amore divino proficiens, qui fide et dilectione introrsus accenditur, desiderio ad aeterna erigitur, spe ad summa levatur, proximorum non negligit curam, non postponit salutem; ad eos inter ipsa divinae gaudia contemplationis convertitur, et ut gradibus eisdem ad Deum accedant, hortatur; eis nimirum exemplum se proponens, ut si infirmitate aliqua impediantur a desiderio proficientis, jam et pervenientis promoveantur exemplo. Ideoque ait: *Sustinuit anima mea in verbo ejus*. Nolite diffidere, nolite dubitare, ponite corda vestra in virtute ejus (**Psal. XLVII**); quia *sustinuit anima mea in verbo ejus*. Qui manet in verbo, non fraudatur a regno. Aliter namque fructum facere non possumus, nisi in eo maneamus. Ideoque ait: *Manete in me, et ego in vobis* (**Joan. XV, 4**). Ubi enim manendum, nisi in ipso? Deficient dominus, palatia corruent, destruentur civitates, ab imis sedibus turres evellentur; postremo coelum et terra transibunt, verbum autem Domini manet in aeternum (**Matth. XXIV**). Maneamus ergo in eo qui manet in aeternum (**Isai. XL**). Non sequamur vanitatem, deserentes veritatem: nec contristemur sicut caeteri, **541** qui spem non habent (**I Thess. IV**), sed sustineamus eum. Et si moram fecerit, exspectemus, ne contingat nobis quod per prophetam dicitur: *Vae his qui perdiderunt sustinentiam* (**Eccli. II, 16**). Unde et subditur: *Speravit anima mea in Domino*. Quicumque mundanae adversitatis fractus molestiis, diabolicae tentationis infestatione dejectus, a spe coelestium promissionum deciderit, sustinentiae quam prius habuerat, mercedem amittit. Qui vero sustinebit, magnam reportabit remunerationem. *Fidelis enim Dominus in omnibus viis suis* (**Psal. CXLIV, 13**). Promisit in hac vita poenitentibus veniam. Manifestum est ergo quia sicut confitentibus remissionem tribuit peccatorum, ita a spe non decidentibus dabit regnum coelorum. Ideo qui in verbo ejus sustinuit, in Domino sperare se dicit. Sicut enim maledictus homo, qui confidit in homine (**Jerem. XVII**); ita et beatus cujus est nomen Domini spes ejus, et non respexit in vanitates et insanias falsas (**Psal. XXXIX**).

(Vers. 6.) *A custodia matutina usque ad noctem speret Israel in Domino.*

8. Si ad litteram hoc accipiamus, dehortari nos potius quam monere videtur. Quis enim tam pusillanimis, ut una tantum die speret in Domino? Ubi jam erit illa Pauli sententia, qua ait: *Si autem quod non videmus, speramus, per patientiam exspectamus* (**Rom. VIII, 25**)? Quam parva unius diei patientia, et quam brevis exspectatio! Sed ut hunc locum melius intelligamus, ad vicesimi primi psalmi titulum curramus. Intitulatur enim, *Pro assumptione matutina* (**Psal. XXII, 1**). Quae est assumptio matutina, nisi resurrectio a Deo mane facta? Ibi nempe et custodia facta fuit, ad hoc usque prorumpente Judaicae perfidiae caecitate, ut quem viderant mortuum, crederent non resurrecturum; et ne eum discipuli nocte raperent, custodibus sepulcrum munierunt. Alia translatio habet, *A vigilia matutina* (**Matth. XXVII**); per quod aptius ipsa Domini resurrectio exprimitur. Qui enim dormivit in morte, vigilavit in resurrectione. Ideoque dicit: *Ego dormivi, et soporatus sum, et resurrexi* (**Psal. III, 6**). Et iterum: *Vigilavi, et factus sum sicut passer solitarius in tecto* (**Psal. CI, 8**). Haec itaque resurrectio spei nostrae fundamentum est, quia illuc nos perventuros speramus, quo caput nostrum praecessisse cognoscimus. Multos enim ante hanc resurrectionem legimus resuscitados, et tamen dicit apostolus: *Quia primitiae dormientium Christus* (**I Cor. XV, 20**).

Joannes quoque primogenitum mortuorum eum nominat (**Apoc. I**). Quotquot enim ante eum resurrexerunt, iterum mortui sunt: *Christus vero resurgens a mortuis, jam non moritur* (**Rom. VI, 9**). Christi ergo resurrectio spei nostrae fundamentum est; quia in illa vita resurrecturos nos credimus, in qua nos cum eo victuros sine fine speramus. Nec debet jam homo de resurrectionis veritate ambigere, cum sciat verum hominem Christum a mortuis resurrexisse. Ad hoc enim mortuus est, ut viveremus, accepit a nobis ut offerret pro nobis. Moriendo itaque mortem destruxit, resurgendo vitae aditum nobis patefecit. Hinc est quod eidem Ecclesia dicit: *Notas mihi fecisti vias vitae* (**Psal. XV, 10**). Ante adventum quippe ejus, vitae via omnibus ignota fuerat, tendentibus cunctis ad mortem, et ad inferos descendentibus etiam electis, donec ille veniret, qui et impios ad justificationem, et mortuos vocaret ad vitam, veram fidem astruens mortis et resurrectionis suae indiciis, et doctrinae novae nos formans institutis, per quae nimirum et mortem possemus evadere, et in novitate vitae, per adjunctam Spiritus sancti gratiam ambulare.

542 9. Possumus quoque per custodiam matutinam ipsa fidei nostrae rudimenta accipere, ut a tempore accepti baptismatis, post illustrationem gratiae salutaris, intentionem suam unusquisque ad eum dirigat, et spem suam in eo singulariter ponat. Quasi enim matutinam lucem recipit anima, cum tenebris infidelitatis expulsis, et vitiorum deterisa caligine, et emundatis peccatorum maculis per lavacrum regenerationis, paulatim incipit Deum agnoscere, et in lumine jucundari cognitionis divinae. Est enim lumen cognitio Dei, de qua scriptum est: *Illuminate vobis lumen cognitionis* (**Osee X, 12, sec. LXX**). Magnum lumen quod tenebras cordis evacuat, mentis oculos purgat, animos erigit, corda accendit, edocet semitas justitiae, desiderium virtutis adaugere. Magnum lumen, per quod vitamus offendicula, praecipitia praecavimus, evadimus pericula, pertransimus laqueos, non timemus prospera, sustinemus adversa, respuimus errorem, sequimur veritatem. Quis non desideret hoc illuminari lumine? quis non hoc fulgore illustrari exoptet? Hinc est quod Propheta nos admonet, dicens: *Accedite ad eum, et illuminamini* (**Psal. XXXIII, 6**). Qui accedit per fidem, illuminatur per cognitionem. Statim autem post illuminationem, gratiae spem sequi oportet. Hoc enim monet qui dicit: *A custodia matutina usque ad noctem speret Israel in Domino*. Quae est haec custodia? Nunquid auri vel argenti? Num monilium, vel lapidum pretiosorum? Num vestium, vel pecuniarum? Nonne haec sunt quae mergunt hominem in interitum? Sed est his multo pretiosius, quod illuminatum custodiri oporteat. Dicit enim Propheta: *Judicia Domini vera, justificata in semetipsa; desiderabilia super aurum et lapidem pretiosum multum* (**Psal. XVIII, 10**). Denique de Sapientia dictum est, quia est pretiosior cunctis opibus, et omnia quae desiderantur, huic non valent comparari (**Prov. III**). Hae sunt ergo divitiae quas custodire debet qui de nocte ad matutinum pervenit, multo pretiosiores terrenis, et temporalibus veriores, quas nec ignis exurere, nec tinea comedere, nec praedo potest auferre (**Matth. VI**). Haec etiam mihi videtur Propheta sensisse cum in praecedentibus quaereret: *In quo corrigit adolescentior viam suam* (**Psal. CXVIII, 9**)? Ne si hoc sine discussione assereret, videretur quod adjunctum est, magis praecipitatione prolutum, quam ex judicio definitum. Et ut consilium eo salubrius crederetur, quo propensiori meditatione examinatum videretur, secutus adjunxit: *In custodiendo sermones tuos*. Conversus autem ad Deum, ad interrogata respondet, ut divinae pietatis remedium crederetur, quod esset inventum non praesumptione humana, sed inspiratione divina. Hinc Jeremias ait: *Bonum est viro cum portaverit jugum ab adolescentia sua. Sedebit solitarius, et lacebit* (**Thren. III, 27**). Jugum est verbum Dei mentis nostrae collo impositum, ut nec alta cervice, aut nutibus procedamus oculorum (**Isa. III**), nec de accepta qualibet gratia inflemur,

nec extollamus in altum cornu nostrum, nec adversus Deum iniquitatem loquamur (**Psal. LXXIV**); sed in omnibus sicut Dei ministros nosmetipsos exhibentes (**II Cor. VI**), animas nostras humiliemus, et juxta Apostolum, imitatores Dei sicut filii carissimi existamus (**Ephes. V**).

10. Portandum autem hoc jugum ab adolescentia, ut juventutis annos congrua disciplinae correctione unusquisque praeveniat; ne si post decursae juventutis annos jugum tulerit, suorum stimuletur rememoratione peccatorum, et erroris usu et peccandi consuetudine exagitetur, et novis semper insurgentibus praeliis, eos in seipso sentiat impugnationum tumultus, **543** per quod quotidie aut victor existat, aut victus. Nam si ab ipsis adolescentiae primordiis cervicem verbi jugo subdiderit, omnibus in seipso rite compositis, in pace sedebit. Sedebit quidem, animae carnem subjiciens, et de tribunali rationis, quasi de judiciaria sede omnibus internis motibus velut quibusdam civibus edicta proponens. Sedebit, inquam, nullum metuens hostem, nullam sentiens impugnationem. Stare namque pugnantis est, sedere vero feriat. Sedebit quoque solitarius, id est ab omni carnalium desideriorum tumultu remotus. De hac solitudine David dicit: *Elongavi fugiens, et mansi in solitudine* (**Psal. LIV, 8**). Neque enim rex potentissimus qui tot millibus populorum praeerat, in solitudine habitabat. Habitabat autem in solitudine cordis sui, in qua nullos hostium spiritualium impetus, nullos perversarum cogitationum strepitus, nullos pateretur clamoris iniqui tumultus. Qui vero solitarius sedet, tacet, intelligens melius esse silere quam loqui incaute. Hinc etenim scriptum est: *Homo sapiens tacebit usque ad tempus* (**Prov. XI, 12**). Prius namque oportet discere quam docere. Ideo dictum est: *Audi Israel* (**Deut. VI**). Neque enim prius dixit, loquere, sed audi. Sed prophetae dictum est a Domino: *Fili hominis, sta super pedes tuos, et audi quaecunque loquar ad te* (**Ezech. II, 1**). Qui audit, tacet. Tacet ergo qui in lege Dei meditatur die ac nocte, et audit quid loquatur in eo Dominus Deus qui loquitur pacem in eos qui convertuntur ad cor (**Psal. LXXXIV**). Restat ergo ut dicamus quid sit quod usque ad noctem sperandum in Domino dicit. Quis dubitat noctem finem esse diei? Sic et unicuique homini finis; istius vitae mors sua est. Potest quoque per noctem intelligi illa extremi iudicii dies, quam propheta diem nominat tenebrarum et caliginis, in qua ad coeleste regnum vocantur electi (**Joel. II**), ubi jam spes eorum terminabitur, receptis omnibus quae in hac vita speraverunt, et ad laudem Dei concinentibus sanctis: *Sicut audivimus, sic vidimus in civitate Domini virtutum* (**Psal. XLVII, 9**). Quod enim videt quis, quid sperat (**Rom. VIII**)? Speravimus ergo in hac vita, ut quod hic in spe concipimus, ibi in te habeamus.

(**Vers. 7.**) *Quia apud Dominum misericordia, et copiosa apud eum redemptio.*

11. Commendat nobis Dei charitatem, ut nos ad sperandum hortetur. Ex hoc enim usque ad noctem speramus, quia eum misericordem credimus, longanimem scimus. Unde non incongrue per quemdam sapientem dictum est: *Tribularer, si non scirem misericordias tuas, Domine* (**Ezec. XXXIII**). Tribulationi quippe cordis nostri remedium miserationis divinae occurrit; et contra diffidentiae malum firmissimae spei adhibet consolationem, promissionum divinarum certa nobis proponens exempla, quibus peccantium salutem se malle asserit quam perditionem; quorumdam quoque correctionem ad animum reducens, quos etsi a statu rectitudinis error subruit, conditoris tamen gratia in melius reformavit. Ecce gravium delictorum mole obrutus, et de meritorum qualitate diffusus aspicio Zachaeum (**Luc. XIX**), intueor Mariam (**Luc. VII**), considero Petrum (**Matth. XXV**), perpendo latronem (**Luc. XXIII**); in quibus miserationis divinae splendor apparuit, atque per eos spem veniae

peccantibus dedit. Hae sunt inestimabilis miserationis Dei divitiae, humano quidem generi a saeculis absconditae, novissimis vero temporibus per mediatorem Dei et hominum declaratae (**I Tim. II**). Quae pro sui immensitate adeo incomprehensibiles sunt, ut in explanatione eorum manus torpeat, fatiscant ingenia, eloquentiae conticescant. **544** Superant enim sensum, sermonem transcendunt, intellectum excedunt. Quis enim digne enarrare sufficiat quantae misericordiae fuit, unigenitum Dei Filium de sinu Patris ad publicum nostrum descendere, carnem mortalem assumere, irrisiones pro nobis, vincula, flagella, crucem, mortemque tolerare? Quis cogitare valeat quantae fuerit gratiae, ovem perditam quaerere, quaesitam invenire, inventam in humeris portare? Quis exponere queat, quantae fuerit miserationis, sacratissima pretiosi sanguinis effusione genus humanum redimere, et sacrosanctum vivifici corporis et sanguinis sui mysterium membris suis tribuere? cujus perceptione corpus suum, quod est Ecclesia, pascitur et potatur, abluitur et sanctificatur? Ideo et plenitudo temporis tempus gratiae nominatur, in quo juxta Pauli vocem: *Apparuit gratia Salvatoris nostri Dei omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem et saecularia desideria, sobrie et juste et pie vivamus in hoc saeculo* (**Tit. II, 11**). Et iterum: *Apparuit benignitas et humanitas Salvatoris nostri, non ex operibus justitiae quae fecimus nos, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit* (**Zac. XIII, 1**). Hinc per Zachariam prophetam dicitur: *In die illa erit fons patens domus David inhabitantibus Jerusalem, in ablutione peccatorum et menstruatae*. Quis est iste fons, nisi unigenitus Dei Filius? de quo per prophetam dicitur: *Apud te est fons vitae* (**Psal. XXXV, 10**). Qui nimirum tunc patens exstitit, quando in mundo visibilis apparens, pro liberatione nostra carnem suscepit (**Rom. I**). Qui etiam domus David dictus est; quia ex semine David secundum carnem natus est. Jerusalem vero visio pacis interpretatur. Hi ergo Jerusalem inhabitant, qui ad amorem coelestium mentem levant. Peccator vero et menstruata est, vel is qui delinquit in opere, vel mens quae labitur in prava cogitatione. Menstruata namque mulier ita in seipsa polluitur, ut aliena carne minime tangatur. Quasi ergo menstruata illa est anima, quae etsi in pravi operis effectum non ducitur, in immundarum tamen cogitationum delectatione versatur. Quia igitur jam patet nobis fons misericordiae Redemptor noster, toto hunc pectore hauriamus; ut extinguere sitim carnalium desideriorum valeamus. Lavemus in eo maculas criminum, notas diluamus carnalium cogitationum. Et qui fontem misericordiae, si clausus esset, quaerere debuimus, saltem apertum et patentem non negligamus. Sperandum namque nobis est, quia ibi poenitentiae nostrae locus non deerit, ubi innumerabilium hominum compunctio locum invenit. Ad hoc enim patet ut lavet, ad hoc fluit ut laetificet, ad hoc redundat ut purget. Nam subditur:

(Vers. 8.) *Et ipse redimet Israel ex omnibus iniquitatibus ejus.*

12. Restat igitur ut Israel efficiamur, et omnem transcendentem creaturam, in eum qui omnia creavit, mentis aciem dirigamus. Disponamus ascensiones in corde nostro, et per eas ad conditorem angelorum puro et simplici intellectu ascendamus. Quid enim tam suave et tam jucundum, quam mentis oculis et cordis desiderio contemplari Deum, atque ejus suavissimam degustare dulcedinem, dulcissimamque sentire suavitatem? Adest nobis gloria Redemptoris nostri, quae nos a terrenis ad coelestia erigat, oculos cordis nostri ad videndum solem justitiae aperiat, ac per hoc ex omnibus nos iniquitatibus nostris redimat. Qui vivit et regnat Deus per omnia saecula saeculorum. Amen.

545 PROOEMIUM IN SEPTIMUM PSALMUM POENITENTIALEM.

Psalmus David, quando persequebatur eum Absalom filius ejus.

De psalmi centesimi quadragesimi secundi titulo, juxta quod pietas divina contulerit, locuturus, prius volo modos aperire prophetiae; quatenus dum ejus diversitas ostenditur, ejus et intelligentia facilius acquiratur. Sciendum namque est quia prophetia tribus modis fit: videlicet verbis, factis, somniis. Quicumque enim propheta futura innotuit, aut verbis, aut factis, aut somniis prophetavit. Verbis namque futura praedixit Isaïas, cum ait: *Ecce virgo concipiet et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel* (**Isa. VII, 14**). Somniis vero Nabuchodonosor futura praevidit, quae Spiritu sancto Daniel repletus enodavit (**Dan. II**). Factis Abraham futura nuntiavit, quando unicum filium suum ad sacrificia obtulit (**Gen. XXII**). Quem nimirum, quem in hoc opere designat, nisi eum qui proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum? Ipsa enim antiquorum patrum gesta nobis prophetiae sunt, qui dum aliud agunt, et aliud innuunt, occulta nobis quasi per operis linguam produnt (**Rom. VIII**). Quod hoc in loco evidenter ostenditur, cum Absalom facta ad memoriam reducuntur. Absalom namque patrem persequens (**II Reg. XVIII**), ad hoc usque livore feralis prorupit invidiae, ut in seipso destrueret jura naturae. Quem enim naturaliter amare debuerat ut patrem, eum inhumane persequebatur ut hostem. Absalom autem pax patris interpretatur, non quod ei pax ulla cum patre fuerit, sed quia quantae pacis et patientiae exstitit, in ejus perversitate pater ostendit. Quis autem per Absalom, nisi Judaicus populus; quis vero per David, ni Redemptor noster signatur? Hinc namque per Prophetam Veritas ait: *Filii alieni mentiti sunt mihi, filii alieni inveterati sunt* (**Psal. XVII, 46**). Denique ipse est filius senior, qui adolescentioris inventioni invidens et saluti, domum renuit intrare (**Luc. XV**) Ecclesiae. Qui profecto canticum non cantat laetitiae, nec concinentium admiscetur choris, et annulo carens fidei, nec stola immortalitatis induitur, nec vituli saginati alimento satiatur. Qui etiam haedum quaerit, quia agnum qui tollit peccata mundi, non sequitur: et ideo inter haedos in judicio statuitur, nec ad coenam nuptiarum ejus vocatur Patrem ergo Absalom persecutus est, quia Judaicus populus dum monita salutis respuit, in propria venientem Dei Filium recipere recusavit (**Joan. III**). In tantum autem vesaniae suae extendere conatus est rabiem, ut suum occidere praesumeret Creatorem. In quo nimirum facto patientia Christi declarata est, qui non solum eis malum pro malo non reddidit, verum etiam ad mortem ductus pro eis oravit, dicens: *Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt* (**Luc. XXIII, 34**). Unde et apostolus admonet, dicens: *Christus pro nobis passus est, relinquens nobis exemplum, ut sequamur vestigia ejus, qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus, qui cum malediceretur, non maledicebat, cum pateretur, non comminabatur* (**I Petr. II, 21**). Orat autem caput in hoc psalmo pro membris, Christus pro Ecclesia, virtus pro infirmitate. Orat quippe ut non severe judicentur, sed misericorditer exaudiantur. Persequitur etiam hoc tempore schismaticus corpus Christi, impugnat haereticus Ecclesiam, unitatem infidelis perturbat. **546** Sed clamat ad Deum Ecclesia, capiti suo Christo in unitate spiritus conjuncta. Quae etsi omni tempore ad Deum clamat, praecipue tamen in tribulatione se ad

orandum excitat, unde et dicit: *In die tribulationis meae clamavi ad te* (**Psal. LXXXV, 7**). Sed videamus quid dicat:

EXPOSITIO SEPTIMI PSALMI POENITENTIALIS.

(Psal. CXLII.---Vers. I.) *Domine, exaudi orationem meam, auribus percipe obsecrationem meam in veritate tua, exaudi me in tua justitia.*

1. Sancta universalis Ecclesia secundum digniorem partem sui in spe coelestium praemiorum roborata, sicut in electis habet quod conservari desideret, ita in infirmis invenit quod sibi dimitti exoret: sciens omnes divino egere auxilio, quos infelicis vitae conditio angustat, cum et justus inter pericula securus esse non valeat, et peccantem non nisi sola gratia divinae miserationis absolvat. Utrobique ergo pavida, utrobique suspecta, et pro currentibus orat ut perveniant, et pro regressis obsecrat ut currant. Inter orationem autem et obsecrationem hoc interest, quod oratio pro perseverantia virtutum, obsecratio vero fit pro indulgentia peccatorum. Orat ergo caput vel Ecclesia, ut et bene operantes in justitia roborentur. In eo vero quod ait: *Auribus percipe obsecrationem meam*, delinquentium designat debilitatem, qui ad similitudinem aegrotantium quadam omnipotentis medici indigent condescensione, cum se non valeat ad eum peccator levare. Vel auribus percipe, id est obsecrationibus intende. Hoc namque per prophetam pollicetur, dicens: *Convertimini ad me, et ego convertar ad vos* (**Zac. I, 3**). Unde et subditur: *In veritate tua*. In hoc enim vera apparet promissio, quia converso tribuitur remissio peccatorum, juxta quod scriptum est: *Justificeris in sermonibus tuis, et vincas cum judicaris* (**Psal. L, 6**). *Exaudi me in tua justitia*. Qui gloriatur in se, non exauditur. Non exaudiuntur illi qui ignorantes Dei justitiam, et suam volentes statuere, justitiae Dei non sunt subjecti. Denique pharisaeus justitiam suam in templo statuere voluit (**Luc. XVIII**), et ideo a Domino reprobatus fuit. Gloriamur ergo in justitia Dei si exaudiri quaerimus, ut nos cum Propheta dicere possimus: *Exaudi me in tua justitia*. Quis autem gloriatur in justitia Dei, nisi qui nihil boni suis meritis tribuit, et justum esse quidquid adversi tolerat, sentit? Gloriabatur Paulus in infirmitatibus suis (**II Cor. XII**), nihil boni non accepti se habere testabatur, humilitatis nobis exempla proponens, *ut qui gloriatur, in Domino gloriatur* (**I Cor. I, 31**).

(Vers. 2.) *Et non intres in judicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.*

2. Qui contra conditoris flagella murmurat, quasi cum eo in judicium intrat. Dei namque accusat judicium, qui se aestimat injuste percussus. Et quasi cum Deo in judicio contendit, qui inter flagella innocentem se ostendit. Hinc etenim Dominus ad beatum Job loquitur, dicens: *Nunquid qui contendit cum Deo, tam facile conquiescit* (**Job. XXXIX, 32**)? Utique qui arguit Deum, debet et respondere illi. Tunc beatus Job quasi Deum arguit, cum de percussione sua an fuerit justa dubitavit. Nullius quippe delicti sibi conscius, injuste se

percussum credidit, quia merita sibi augeri ex percussione nescivit. Sed qui multa de operatione sua locutus, audita sanctorum vita tacuit, quasi cum Deo contendens **547** facile conquievit. Vel certe ille cum Deo in iudicium ingreditur, qui cum oraverit, murmurat si non exauditur. Quibus dicitur: *An vultis mecum iudicio contendere* (**Jerem. II, 29**)? Quasi enim iudicio contendebant, qui dicebant: *Quare jejunavimus, et non aspexisti? humiliavimus animas nostras, et nescisti* (**Isai. LVIII, 53**)? Siquidem stultum est ab oratione deficere, si Deus differat, cum rogatur, exaudire; et iniquum arguere conditorem, si effectus non sequitur orationem, praesertim cum quid oremus sicut oportet, nesciamus. Nonnullis quippe impatientibus Dominus quod petebant saepe concessit iratus: sicut e contra Apostolo negavit propitius (**I Cor. IX, 2**). Dedit enim regem petentibus secundum desideria cordis eorum (**I Reg. VIII**): dedit etiam postulanti diabolo, ut Job simplicem et rectum et timentem Deum tentaret (**Job. I, 2**). Malignos spiritus exaudivit, et in porcorum gregem daemonum concessit legionem intrare (**Matth. 8**). Non igitur pro magno quis habeat si fuerit exauditus, cum aliquid petat quod non impetrare plus prosit. Quod si postulata non obtinet, non se abjiciat, aut de divina erga se miseratione desperet, cum forte ea peteret quibus acceptis vel affligatur atrocius, vel inutilius prosperetur. Scriptum quippe est: *Aversio parvulorum interficiet eos, et prosperitas stultorum perdet eos* (**Prov. I, 32**). *Quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens*. Scio multos in conspectu hominum justos videri, et ad spem coelestium promissorum evectos innocenter in mundo vivere; qui etsi non delinquant in opere, labuntur tamen aliquando vana aut perversa cogitatione. Cujus enim mentem cogitationes vanae non laniant? cujus cor tentationes non vexant? cujus animum desideria carnis non turbant? Non ergo in conspectu Dei justificatur qui corde delinquit, quod intuetur Deus.

(**Vers. 3.**) *Quia persecutus est inimicus animam meam: humiliavit in terra vitam meam.*

3. Quis sit generis humani inimicus, ostendit qui parabolam zizaniorum exponens (**Matth. XIII, 39**), ait: *Inimicus autem diabolus est* (**Luc. VIII**). Et apostolus Petrus ait: *Inimicus vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quaerens quem devoret* (**I Petr. V, 8**). Ipse enim est qui animas persequitur, qui mortem inferre perpetuam molitur. Ipse est, inquam, qui incautos decipit, et in via hujus vitae gradientibus laqueos tendit. Ideo propheta ait: *In via hac qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi* (**Psal. CXLI, 4**). Rursum de eo scriptum est: *Abscondita est in terra pedica ejus, et decipula illius super semitas* (**Job. XVIII, 10**). Dum enim humanae saluti invidens perdere innocentem appetit, prius ei aliquid quod libeat ostendit: quod dum appetere incautus nititur, occulto peccati mucrone transverberatur. Quasi ergo in terra pedica absconditur, dum in terrenis commodis peccatum occultatur. Decipula quoque ab antiquo hoste super semitam ponitur, cum in actione hujus mundi quam mens appetit, peccati laqueus paratur. Ita namque in terra decipula ponitur, ut exposita esca ipsa non videatur. Sic nimirum sic antiquus hostis dum subruere aliquem cupit, quasi escam in muscipula, lucrum in culpa ponit. Ad quod dum aviditatis amore viator inhiat, ex improvviso eum peccati laqueus suffocat. Quis hujus hostis versutias non metuat, qui tanto est perniciosior, quanto occultior? Non enim quae extra nos sunt auferre nititur, sed diripere thesauros interiores conatur. Nulla sibi temporalium bonorum cupiditas, nulla divitiarum ambitio, nullum dignitatis desiderium, sola interiora appetit, solas virtutes diripit, solam animam occidit. Quod si aliquando exteriora **548** tetigerit, non ea aufert ut habeat, sed ut ea auferendo animam evertat. Novimus quomodo multos quotidie fraudibus suis occupet, quomodo vestimentis gratiae exspoliet, deceptos virtutum privet ornatu, divitiis opum defraudet, livoribus infuscat tentationum, vulneribus peccatorum transfigat. Haec est namque

perversitatis ejus intentio, ut omnibus noceat, omnes dejiciat. Denique quos in viis Dei ambulantes viderit, et in proposito justitiae cognoverit fortiores, eos gravius persequitur, a statu rectitudinis subruere conatur. Ideoque ait: *Persecutus est inimicus animam meam; humiliavit in terra vitam meam*. Gravis persecutio. Qui coeperam amore coelestium terrena relinquere, et contemptis divitiis saecularibus, in coelis conversari, jam impulsione diabolica cogor summa et aeterna despicere, et de mundi hujus providentia incerta cogitare. Terrenarum rerum curis aggravor, carnalium voluptatum captus illecebris, ad ima deducor. *Deprimit enim terrena habitatio sensum multa cogitantem* (**Sap. IX, 15**). *Humiliavit in terra vitam meam*. Qui contemptis coelestibus, ad ima solummodo appetenda deducitur, ejus vita in terra humiliatur. Unde fit, ut eo morti fiat proximus, quo a Deo factus est per dissimilitudinem longinquus. Hinc namque Apostolus ait: *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, et in laqueum diaboli, et desideria multa inutilia, quae mergunt homines in interitum* (**II Tim. VI, 9**). Unde et apte subditur:

(**Vers. 4.**) *Collocavit me in obscuris sicut mortuos saeculi, et anxius est super me spiritus meus, in me turbatum est cor meum*.

4. Quid infelicius? Vivebam olim Deo, mortuus saeculo, nunc e contrario mortuus Deo mundo vivo. Quid est enim peccatum, nisi mors? Hinc etenim scriptum est: *Non est in morte qui memor sit tui* (**Psal. VI, 6**). Et iterum: *Intravit mors per fenestras nostras* (**Jer. IX, 21**). Mors namque est quae animam a Deo separat, sensuum internorum intercludit officia, divinam deturpat imaginem, lucis adimit claritatem. Denique qui Christo moritur, in sepulcro conscientiae tumultatur, ligatur concupiscentiarum institis, a conspectu Dei projicitur, duritie operitur, lapide iniquitatis intus clauditur. De talibus scriptum est: *Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum* (**Psal. LXXII, 7**). Hos tamen aliquando resuscitat Jesus, et sublato impenitentiae lapide, a tenebris ad lucem revocat. Et cum pro eis Ecclesia intercesserit, per ministerium eos sacerdotum absolvit. Venit ipse ad monumentum, ad lacrymas Ecclesiae commovetur; jubet ut ad justitiam resurgat, qui pridem in iniquitate jacuerat. Tantummodo opus est ut per confessionem foras veniat, sentiat cordis dolorem, timeat judicium Dei, ab iniquitate recedat. Habet etiam in hoc prophetae documentum. Nam subditur: *Anxius est super me spiritus meus, in me turbatum est cor meum*. Poenitentis viri spiritus anxietur, cum superna desiderans, carnis corruptione deprimitur. Cum enim terrena labis pondere praegravatus, sustolli ad altiora nititur, ipso suo conamine fatigatus lassatur. Sed eo enixius superiora desiderat, quo verius sarcinam agnoscit quam portat. Turbatur vero cor peccatoris in recordatione peccati, cum primum coeperit seipsum cognoscere, et quam longe a Deo recesserit cogitare. Nec vacat quod addidit, *In me*. Quasi enim extra se fuerat, qui spretis salubribus et aeternis, de noxiis et temporalibus cogitabat, qui aegritudinis suae molestias non sentiebat; qui se videre cum caecus esset, putabat. Sed **549** eo in se rediit, quo seipsum qualis fuerat, recognovit. Scriptum namque est: *Redite praevaricatores ad cor* (**Isai. XLVI, 8**). Sed de filio prodigo narravit Dominus, quia cum distractis et profusis paternis bonis, vitae coelestis alimento egeret, in se reversus sit (**Luc. XV**). Non enim in se reverteretur, nisi a se prius exisset. Ideoque et pater ejus ait: *Hic filius meus mortuus fuerat, et revixit: perierat, et inventus est* (**Luc. XV, 24**). Si ergo a patre, a quo per inobedientiam discesseras, inveniri desideras, et deliciose in domo illius epulari, ad teipsum statim revertere, et discussis actibus tuis, unde excideris recordare, ut eo magis movearis ad poenitentiam, quo incipies cognoscere quod amiseris, et perdere quod inveneris. Sequitur:

(Vers. 5.) *Memor fui dierum antiquorum, meditatus sum in omnibus operibus tuis, et in factis manuum tuarum medilabar.*

5. Felices antiqui dies, nihil tenebrarum, nihil caliginis praeferentes. Quas divinitatis illustrabat praesentia, securitatis purgabat serenitas, laetitiae immensitas decorabat. Dies gaudiorum et luminis, dies virtutum et pacis, dies deliciarum et suavitatis; quos non perturbabat moeror, non infestabat angustia, non obumbrabat infirmitas. Hos dies in paradiso habuit anima, antequam a statu rectitudinis per culpam caderet praevaricationis: sed eosdem tunc infeliciter perdidit, cum praecepta conditoris servare contempsit. Potest quoque intelligi per antiquos dies, primorum parentum transgressio, per quam oculos eorum apertos testatur Scriptura (**Gen. III**). Vel etiam illecebrosa istius mundi prosperitas, fraudulenta quadam amoenitate stultis arridens, cui maledicit justus, dicens: *Pereat dies in qua natus sum* (**Job. III, 3**). Sancti etenim viri mundi hujus prospera magis quam adversa metuentes, in ipsis successibus suis seipsos discutiunt, et quam cito transeat mundanae felicitatis fumus, attendunt, revolventes quod scriptum est: *In die malorum ne immemor sis honorum* (**Eccli. XXVII, 11**). Si quem vero in mundo prosperari viderint, et in gloria divitiarum suarum exsultare, non culmen dignitatis ejus considerant, sed finem illius mente pertractant, ut tanto obnixius vera bona considerent, quanto apertius bona non esse quae transeunt vident. Hinc namque Job dicit: *Ego vidi stultum firma radice, et maledixi pulchritudini ejus statim* (**Job. V, 3**). Qui enim in multitudine divitiarum suarum confidit, quasi in terra radicem firmavit. Sed vir sanctus ejus maledicit pulchritudini, cum illius derogat prosperitati. *Meditatus sum in omnibus operibus tuis*. Qui mundi hujus divitias fallaces esse agnoverit, et amore coelestium contempserit terrena, meditatur in operibus bonis, quae vita hac transeunte permaneant, et aeternae vitae praemia ferant. Neque enim tempore utiliter vivitur, nisi ad comparandum meritum quo in aeternitate vivatur. Sequitur: *Et in factis manuum tuarum meditabar* (**Psal. CI, 26**). Loquitur propheta ad Deum: *Opera manuum tuarum sunt coeli*. Et alibi: *Coeli enarrant gloriam Dei* (**Psal. XVIII, I**). Illi sunt coeli, qui enarrant gloriam Dei: qui opus manuum Dei dicuntur, quia divinam in se non deformant imaginem, charismatum non excludunt dona, animae speciem non demoliuntur. Qui nihil boni sibi, sed totum gratiae Dei tribuunt, scientes se nihil habere quod non acceperunt (**I Cor. IV**). Hoc enim operatus est in eis, qui vasa misericordiae fecit eos (**Rom. IX**), qui illos ante mundi constitutionem in seipso elegit, ut in se non gloriantur, nec altum sapiant, sed timeant (**Ephes. I**), nec dicant in abundantia sua: *Non movebor in aeternum* (**Psal. XXIX**). In his **550** meditabitur, qui de Babylone reversus, exempla eorum sibi ad imitandum proponens, ne deceptus conversatione eorum qui terrena sapiunt, in eadem quae dimiserat relabatur, et fiat deterior erroris confusio (**Luc. IX**), si post acceptum aratrum coeperit retro aspicere; aut ad tollendam tunicam in domum remeare (**Matth. XXIV**). Eorum itaque exemplo se ad bene operandum excitat, et cum eis absens corpore, mente conversatur. Gloriam ergo beatitudinis aeternae quam receperunt, aut recepturi sunt, attendit; ut eo magis ad opus bonum animetur, quo coeperit agnoscere quod egerunt, et sperare quod acceperunt.

(Vers. 6.) *Expandi manus meas ad te: anima mea sicut terra sine aqua tibi.*

6. Non sufficit bene velle, nisi sequatur et facere. ideo qui in operibus bonis meditatum se dixerat, et in meditatione laudis sanctorum immoratum, secutus adjunxit: *Expandi manus meas ad te*. Hinc namque propheta nos admonet, dicens: *Levemus corda nostra cum manibus ad Deum* (**Thren. III, 41**). Quid est manus ad Deum expandere, nisi operationem ad

omnipotentem levare? Denique ille manus suas contrahit, qui indigentibus nihil tribuit, qui vocem pauperis non exaudit. Hinc quidam sapiens admonet, dicens: *Non sit manus tua ad dandum contracta, et ad accipiendum porrecta* (**Eccli. IV, 36**). Docuit ille manus expandere, qui dixit: *Date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis* (**Luc. XI, 41**). Et propheta testatur, dicens: *In die tribulationis meae Deum exquisivi manibus meis* (**Psal. LXXV, 3**). Quid est enim manibus Deum exquirere, nisi operibus sanctis Salvatorem invocare? Nec otiose additum est, *Ad te*, quia sunt plerique qui in eo quod bene agunt, laudari ab hominibus appetunt. Hi manus suas ad Deum non expandunt, quia per opera sanctitatis non Deum, sed mundi gloriam quaerunt. De talibus dicit Dominus: *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam* (**Matth., VI, 2**). Expandamus ergo manus nostras ad Deum, ne justitiam nostram faciamus coram hominibus (**Ibidem**); nec cum fatuis virginibus lampades vacuas accipiamus; sed in vasis nostris oleum sumentes, venienti sponso occurramus, ut dicere cum Apostolo possimus (**Matth., XXV**): *Gloria nostra haec est, testimonium conscientiae nostrae* (**II Cor. I, 12**).

7. *Anima mea sicut terra sine aqua tibi*. Hoc est propter quod magis timoratus quisque se ad bene operandum excitat, si se non extollat de meritis, si in se superbiam humanae praesumptionis exstinguat, si nihil se esse reputet, si virtutis incrementum a conditore exspectet. Ideoque ait: *Anima mea sicut terra sine aqua tibi*. Quasi enim terra sine aqua, est anima sine gratia. Sicut enim terra quae imbre non perfunditur, non vestitur herbis, non venustatur floribus, non abundat messe; sic anima gratia carens non operitur virtutibus, non cogitat de coelestibus, non insistit utilibus. Vitiato namque in primo parente libero arbitrio, jam nec velle quidem bonum possumus, nisi illius gratia adjuvemur, apud quem gressus hominis diriguntur. Scriptum quippe est: *Praeparatur voluntas a Domino* (**Prov. VIII, 35, sect. LXX**). Et Dominus discipulis ait: *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos* (**Joan. XV, 16**). Et Apostolus: *Deus est, inquit, qui operatur in vobis et velle et perficere, pro bona voluntate* (**Philip. II, 13**). Et iterum: *Gratia Dei salvati estis, per fidem* (**Ephes. VII, 8**). Si ergo fidem sine gratia Dei nemo habet, quis se facere fructum aestimet sine adjutorio illius, qui ait: *Posui vos ut eatis, et fructum afferatis, et fructus vester maneat* (**Joan. XV, 16**)? Quicumque enim plantet aut riget, incassum vox correptionis exterius perstrepat, nisi ille incrementum **551** dederit, sine quo nihil possumus facere (**I Cor. III**).

(**Vers. 7.**) *Velociter exaudi me, Domine, defecit spiritus meus.*

8. Non incongrue a quodam sapiente dictum est: *Cupiditati ipsa celeritas tarda est*. Parum enim est desideranti justificationes Dei ut exaudiat, nisi etiam velociter exaudiat. Addit etiam causam, quare exaudiri debeat, quasi instantem jam spiritum non habeat, qui spem suam omnino in Deo ponit. Dicendo enim: *Defecit spiritus meus*, pauperem spiritu se esse testatur, et de seipso non praesumere, sed sacrificium Deo spiritum contribulatum offerre. Agnoscit hoc etiam se ex gratia Dei habere quod humiliatus est, confidens se ejus auxilio erigendum, cujus gratia se sentit elisum. Hinc namque propheta Dominum exorans, ait: *Auferes spiritum eorum, et deficient, et in pulverem suum revertentur; emittes spiritum tuum, et creabuntur* (**Psal. CIII, 29**). Non enim receptaculum spiritus Dei quisquam efficitur, nisi spiritu suo primitus evacuetur. Nam nec requiescit spiritus Dei nisi super humilem et quietum, et trementem sermones Dei (**Isa. LXVI**). Denique qui tremit, deficit. Hinc propheta ait: *Defecit in salutari tuo anima mea* (**Psal. CXVIII, 81**). Nisi enim quis a semetipso deficiat, ad eum qui supra ipsum est, non appropinquat. Hinc de regina Saba scriptum est

quod audita sapientia Salomonis, et visis ministris domus ejus, non habebat ultra spiritum (**III Reg. 10**), quia electorum Ecclesia de gentibus congregata, cognita Christi gratia et Evangelicae doctrinae inventis magistris, abjecto superbiae spiritu, omnique elationis fastu deposito, didicit de seipsa diffidere, et in Regis sui misericordia magna sperare.

(Vers. 8.) *Non avertas faciem tuam a me, et similis ero descendentibus in lacum,*

9. Solent domini irati ab his quibus offensi sunt servis oculos avertere, et si quando illi pro gratia supplicaverint, in partem aliam faciem declinare. Et quia recto eos intuitu conspiciere nequeunt, animorum suorum motus in ipso corporis habitu ostendunt. Deus quoque idem delinquentibus avertitur, quia turpitudinem eorum sereno vultu inspicere dedignatur. Sed qui abjicit delinquentem, convertitur ad poenitentem, vocat etiam aversos, donat peccata conversis, hortatur pigros, consolatur afflictos, docet studiosos, adjuvat dimicantes, confirmat laborantes, exaudit corde clamantes. Ipse namque per prophetam dicit: *Convertimini ad me, et ego convertar ad vos (Zach. I, 3)*. Sed quia converti ad eum sine ipso non possumus, quotidie cum propheta clamemus: *Ne avertas faciem tuam a me, et similis ero descendentibus in lacum*. Avertente Domino faciem, peccator in lacum descendit, quia nisi illum Deus misericorditer respexerit, post multa perpetrata scelera in desperationis foveam cadit. Nam et Petrus amare non flevisset, nisi eum Dominus respexisset. Est enim poenitentia unum de perfectis donis descendentibus a Patre luminum. Nisi ergo benigna Dei misericordia mentem hominis illuminaverit, impossibile est ei in novam naturam mutari (**Jac. I**), cum scriptum sit: *Non potest a se facere quidquam, nisi datum fuerit desuper (Joan. XIX, 11)*. Et Apostolus: *Fiduciam, inquit, talem habemus per Christum ad Deum, non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est (II Cor. III, 4)*. Si ergo nec cogitare aliquid a nobis sufficimus, quomodo sine respectu misericordiae Dei poenitentiam agemus? Sunt enim tenebrae ubi Christus non respicit, ubi lux illa vera non ingreditur; quae sic lucet in tenebris, ut tamen non comprehendatur **552** a tenebris (**Joan. I**). Ideoque propheta Dominum exorans dicebat: *Faciem tuam illumina super servum tuum (Psalm. CXVIII, 135)*. Quid est autem facies Dei, nisi quaedam claritas cognitionis ejus? Hanc cognitionis ejus claritatem non vident, qui misericordiam ipsius ignorant, qui de peccatorum suorum venia desperant. Illi denique in lacum descendunt, ubi lumen non videant misericordiae, intentionem cordis non dirigant ad coelos, carnis satisfaciant desideriis, Deum contemnant, sicut scriptum est: *Peccator cum in profundum venerit, contemnit (Prov. XVIII, 3)*. De talibus per Amos prophetam Dominus intonat, dicens: *Si celaverint se ab oculis meis in profundo maris, ibi mandabo serpenti, et mordebit eos (Amos IX, 3)*. Quid est enim celari in profundo maris, nisi in altitudine delitescere desperationis? Celat vero se qui non confitetur peccata sua. Non confitetur autem qui desperat de misericordia Dei. Vel certe ille se ab oculis Dei celat, qui a mandatis ejus avertitur. Oculi enim Domini, spiritus Dei, qui legem, id est mandata dedit. Qui ergo se ab oculis Dei in profundo desperationis celaverint, potestatem accipit diabolus ut eos mordeat, et in ventrem eos suae malitiae inducat. Ipse est enim serpens, cui dictum est: *Terram comedas omnibus diebus vitae tuae (Gen. III, 14)*.

(Vers. 9.) *Auditam fac mihi mane misericordiam tuam, quia in te speravi.*

10. Quid est mane, nisi sequentis diei initium? Quae autem dies, nisi illa de qua propheta dicit: *Melior est dies una in atriis tuis super millia (Psal. LXXXIII, 11)*? Et

Apostolus: *Nox, inquit, praecessit, dies autem appropinquavit, abjiciamus ergo opera tenebrarum, et induamur arma lucis; sicut in die honeste ambulemus (Rom. XIII, 12)*. Illa est enim dies quam verus ille sol illuminat, qui nescit occasum, quem non obtenebrat nubes, non obscurat nebula, non obumbrat turbo. Quae recte una dicitur, quia nullius finis termino angustatur. In hac quippe vita diem non habemus, in qua per fidem, non per speciem ambulamus. In qua caecitatis nostrae patimur tenebras, et erroris humani deflemus caliginem. In qua assiduis moeroris et angustiae premimur nebulis, et per devia trahimur, quasi captivi lumen sapientiae non habentes, et in cogitationibus nostris evanescentes. Cum autem Christus apparuerit vita nostra (**Col. III**), et revelata facie Deum videre coeperimus, tunc omnis effugiet caligo tenebrarum, omnis evanescet ignorantiae fumus, omnis dissipabitur tentationis nebula; quia et corruptibile hoc induet incorruptionem, et mortale hoc induet immortalitatem (**I Cor. XV**). Illa erit claritatis et lucis dies, quam electis omnibus praeparavit, qui eripuit nos de potestate tenebrarum, et transtulit in regnum filii dilectionis suae. Hujus diei mane est futura resurrectio, juxta quod scriptum est: *Mane astabo tibi et videbo, quoniam non Deus volens iniquitatem tu es, neque habitabit juxta te malignus (Psal. LV)*. Et iterum: *Bonum est confiteri Domino, et psallere nomini tuo, Altissime, ad annuntiandum manae misericordiam tuam (Psal. XCI, 1)*. In ea quippe justorum lucescet felicitas, apparebit gloria, videbitur exultatio; ubi absterget Deus omnem lacrymam ab oculis sanctorum (**Apoc. XXI**), ubi novissima destruetur mors, ubi justi fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum (**Matth. XIII**).

11. In illo autem mane auditam faciet Dominus misericordiam suam, cum segregatis justis ab impiis, ovibus scilicet ab haedis, dicet his qui a dextris ejus erunt: *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi (Matth. XXV, 34)*. Ibi nota fiet misericordia Dei, quam in praesenti vita **553** mens humana capere non potest. Praeparavit enim Dominus diligentibus se, quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit (**I Cor. II**). Ideo qui per bonam conversationem a gratia Dei venientem, ad desiderium aeternae vitae erigitur, dicit: *Auditam fac mihi mane misericordiam tuam* scilicet aeternam. *Misericordia enim Domini ab aeterno usque in aeternum super timentes eum (Psal. CII, 17)*. Quod si illa sanctorum felicitas misericordia est, et non meritis acquiritur, ubi erit quod scriptum est: *Et tu reddes unicuique secundum opera sua (Psal. LXI, 13)* Si secundum opera redditur, quomodo misericordia aestimabitur? Sed aliud est secundum opera reddere, et aliud propter ipsa opera reddere. In eo enim quod secundum opera dicitur, ipsa operum qualitas intelligitur, ut cujus apparuerint bona opera, ejus sit et retributio gloriosa. Illi namque beatae vitae in qua cum Deo et de Deo vivitur nullus potest aequari labor, nulla opera comparari, praesertim cum Apostolus dicat: *Non sunt condignae passionibus hujus temporis ad futuram gloriam, quae revelabitur in nobis (Rom. VIII, 18)*. Quanquam et ex hoc quoque misericordia jure possit nominari, quia pro illis operibus datur, quae sine praeventu misericordiae Dei nemo assequitur. Unde in Psalmis dicitur: *Deus meus, misericordia ejus praeveniet me (Psal. LVIII, 11)*. Nisi enim vasa irae fecisset vasa misericordiae, neminem ab illa perditionis massa conversatio sancta discerneret, neminem a poena perpetuae mortis justitia propria liberaret. Constat ergo quia quibus misericorditer tribuit ut in hac vita bene operentur, eis misericordius largitur ut in aeterna beatitudine centuplicato fructu remunerentur. Haec est gratia, quam pro gratia dandam sanctus Dei apostolus perhibet, ut quibus in hac vita divinitus datur gratia sanctificationis, eis ex hac quoque in futuro detur gratia aeternae felicitatis. Quod vero ait: *Quia in te speravi*, quasi causa est justae petitionis, quia cum spem suam quis in Deo posuerit, ad exorandum Deum

confidentior erit. Dixerat quoque superius: *Defecit spiritus meus*, nunc vero in Deo sperare se dicit. In quo majoribus usus confidentiae remediis, spei nostrae saluberrimum adhibet documentum, ut discamus parum esse quod a nobis deficimus, nisi nos transcendent, in Deo proficiamus.

(Vers. 10.) *Notam fac mihi viam in qua ambulem, quia ad te levavi animam meam.*

12. Quis est qui pervenire possit ad audiendam mane vocem misericordiae, nisi ambulaverit in via iustitiae? Hinc propheta Dominum exorans, ait: *Viam justificationum tuarum instrue me (Psal. CXVIII, 27)*. Et illud: *Dirige me in semitam rectam propter inimicos meos (Psal. XXVI, 11)*. Et, *Dirige in conspectu tuo viam meam (Psal. V, 9)*. Sciebat enim viam esse quae recta videtur hominibus, cujus novissima ad mortem ducunt (**Prov. XIV**). Ideoque ait: *Notam fac mihi viam in qua ambulem, quia ad te levavi animam meam*. Vide ordinem. Primum est ut a teipso deficias, nec super te causa jactantiae rapiaris, sed omnibus inferiorem te sentias, et sic in te spiritum superbiae exstinguas. Non te generis nobilitas extollat, non erigat honor, non inflet prudentia. Qui enim confidit in homine, maledicto subjacet (**Jerem. XVII**). Deinde sequitur ut in Deo speres, ut derelictus (juxta prophetam), a patre et matre (**Psal. XXVI**), assumaris a Domino, et ejus praesidio gubernaris inter fluctus mundanae tentationis. Postremo ut animam ipsam leves ad Deum, et omni vanitate expulsa, in coelestibus converseris, ubi deliciarum Dei reficiaris dulcedine, et visionis ejus perfruaris claritate. **554** Non tibi subrepat terrenarum delectatio cupiditatum, non vanitatum phantasmata mentem occupent, quae cum animum in diversa traxerint, tantam inducunt caliginem negligentiae, et caecitatis tenebras opponunt, ut cum appetere coeperit infima, nullatenus erigatur ad summa. Si amore coelestium accensus fueris, et per istos ascenderis humilitatis gradus, poteris et tu dicere cum propheta: *Ad te, Domine, levavi animam meam (Psal. XXIV, 1)*. Beatus qui hoc potest dicere. Beatus plane quem iniquitas non onerat, non revocat delectatio, non inclinat voluptas, quem non gravat cupiditas, non deprimit opulentia, non trahit ambitio, sicut scriptum est: *Beatus vir cujus est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit (Psal. LXXXIII, 6)*.

(Vers. 11.) *Eripe me de inimicis meis, Domine, ad te confugi; doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu.*

13. Qui in via ambulat, insidias metuit, hostium timet incursus, praedonum impetus perhorrescit. Ideo qui viam nosse salutis desiderat, ut etiam ab inimicis eripiatur exorat. Novit quia inter inimicos graditur, in medio laqueorum, undique pericula imminet, undique ponuntur insidiae, undique incauti praecipitantur. *Adversarius enim noster diabolus tanquam leo rugiens circuit, quaerens quem devoret (I Petr. V, 8)*. Occupat incautos, inermes sauciat, incautos exspoliatur. Alios necat, alios captivat, alios suffocat. Aliquando transfigurat se in angelum lucis, et incautae menti quaedam agenda bona proponit (**II Cor. XI**); ut dum a proposito tentatus deciderit, et tentationum ventis velut arundo coeperit agitari, facilius ad delicti inducatur consensus. Inserit inutiles cogitationes, vana adhibet desideria, virtutum figmenta depingit. Si quem vero invenerit fortiolem, in bono proposito perseverantem, eum acrius persequitur, et gravioribus admotis tentationum aculeis, exstinguere conatur. Habet quoque secum nequitiae ministros, duces et satellites suos, cum quibus adversus humanam fragilitatem congregitur, ut ea tanto facilius superetur, quanto non ab uno, sed a multis impugnatur. Contra hunc potentem adversarium ejusque plurimos

apparatus nos instruebat Paulus, cum diceret: *Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiae in coelestibus* (**Eph. VI, 12**). Quis tot inimicorum catervas evadere, eorumque insidias investigare potest? Non gravantur carne, nullis occupantur curis, sed sunt ad nocendum parati. Quis hominum adversus eos dimicans illaesus abire potest, nisi auxilio divinae gratiae vallatus fuerit, et scuto bonae voluntatis ejus coronatus? Etiam si bonae operationis studio floreat, si lumine polleat virtutum, non poterit inimici ruginis superare nequitiam, nec potestatis iniquae reprimere vires, nisi illius fuerit fretus praesidio, qui sic manet in nobis, ut etiam pugnet pro nobis.

14. Restat ergo ut in omnibus divinae gratiae auxilium postulemus, et ad illud inexpugnabile occurramus semper refugium, in quo nullius hostis timeamus incursum. Ad illud nempe refugium confugerat qui dicebat: *Eripe me de inimicis meis, Domine, ad te confugi*. Et alibi: *Domine, refugium factus es nobis* (**Psal. LXXXIX, 1**). Notandum vero quia non ait, protege me, sed eripe me, quasi dicat: Jam me fraudum suarum laqueis implicant, jam deceptionum astringunt nodis, jam retribus iniquitatum involvunt. Quis autem ad eripiendum idoneus, nisi ille, cui **555** cum propheta cantamus: *Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium; laqueus contritus est, et nos liberati sumus* (**Psal. CXXIII, 7**) Et ne quis sibi placens de ereptione sua gloriatur, adjunctum est: *Adjutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit coelum et terram* (**Ibid., 8**). Ambulantes itaque in via hac in qua absconderunt laqueos nobis, totis ad Deum medullis cordis clamemus: *Eripe me de inimicis meis, Domine, ad te confugi; doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu*. Justum est ut Deo suo omnis homo serviat, creatura obediat Creatori, Domini sui mandata servus non transgrediatur. Contendat christiana anima facere voluntatem Dei sui, agnoscat Creatorem suum, audiat vocem ejus, dirigat viam ejus, obediat praeceptis ejus. Oret ut doceatur, postulet ut dirigatur, supplicet ut confirmetur. Hoc quippe sine auxilio divinae inspirationis assequi nemo potest, sed in omnibus divina nobis est exoranda clementia; ut infuso cordibus nostris spiritu, cujus unctio docet nos de omnibus (**I Joan. II**), discamus quae sit voluntas Dei bona, beneplacens et perfecta (**Rom. XII**).

(**Vers. 12.**) *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam; propter nomen tuum, Domine, vivificabis me in aequitate tua*

15. Qui a spiritu suo defecit, a spiritu Dei deducitur. Dixerat autem superius suum spiritum defecisse. Constat itaque quia ad malum eum suus spiritus deduxerat. Et fortasse deduxerat eum in regionem longinquam, in qua substantiam suam dissipasset (**Luc. XV**), in qua fames esset verbi Dei, in qua uni civium, videlicet diabolo, qui princeps est mundi hujus nuncupatus (**Joan. XIV**), adhaerens, ad porcos mitteretur pascendos; ubi porcorum cibus ventrem suum cuperet implere, id est malignorum spirituum suggestionibus carni suae satisfacere. Jam vero malo spiritu deficiente, a Dei bono assumptus, in terram rectam speret introduci; quae tribulos non germinet et spinas, nec deserta sit, vel invia, vel inaquosa; sed centenis exuberet fructibus, et deliciis abundet aeternis. *Qui enim spiritu Dei aguntur, hi juxta Apostoli vocem, filii Dei sunt* (**Rom. VIII, 15**). Si autem filii, et haeredes; et si haeredes, haereditatem possidentes. Quae est autem haereditas, nisi terra viventium? Hinc namque propheta ait: *Mansueti haereditabunt terram, et delectabuntur in multitudine pacis* (**Psal. XXXVI, 11**). Hinc rursus ait: *Benedicentes ei, haereditabunt terram* (**Ibid. XXII**). Et ne quis crederet terram illam quae transitura est, benedictibus et mansuetis

haereditatem promitti, subjunxit atque ait: *Justi autem haereditabunt terram, et inhabitabunt in saeculum saeculi super eam (Ibid., 29)*. Et: *Novit Dominus dies immaculatorum, et haereditas eorum in aeternum erit (Ibid. 18)*. Si ergo haereditas filiorum est, et illi sunt filii Dei, qui aguntur spiritu Dei, cum haereditas terra viventium sit; qui spiritu Dei illuminantur, in terram rectam deducuntur. Ad quam quicumque deducitur, in multitudine pacis delectatur. Hanc pacis multitudinem Dominus per prophetam pollicetur, dicens: *Dabo illis solatium verum, pacem super pacem (Isa. LVII, 18, 19, sec. LXX)*. Super pacem enim quam dilectis suis in hac vita tribuit, in aeterna felicitate aliam divina miseratio dabit; ut jam caro non repugnet spiritui, nec aliqua ullius tentationis subrepat occasio, omnibus jam compositis; ut reformata in melius humana natura, nemo jam cadere, nemo possit peccare. Haec est pax Christi quam apostolis ipse promisit, dicens: *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis (Joan. XIV, 17)*. In quo notandum quia cum bis eis suam pacem promisit, **556** intelligamus sanctos Dei quamdam in hac vita pacem habere, sed veram perfectamque pacem ibi solummodo inventuros, ubi eos jam nulla vana movebit cogitatio, nulla turbabit illusio, cum eripuerit Deus animas eorum de morte, oculos eorum a lacrymis, pedes eorum a lapsu. Hanc pacem Christus solus habuit, quia solus inter mortuos liber, peccati aculeum in corde non sensit. Nos vero quandiu corruptibili carne premimur, et corporis innectimur nodis, integrae illius perfectaeque pacis ignari vane conturbamur, irrepentibus nobis terrenarum illecebris cupiditatum, et cogitationibus vanis, quae frequenter quasi facto agmine ex improvviso erumpentes, mentem confundunt, atque alio quam proposuerimus, animum trahunt. Non enim in potestate nostra est cor nostrum; non ad Deum secundum voluntatem nostram erigitur; deducitur ad ima, trahitur ad devia. Si ergo in terram rectam cupimus ingredi, a spiritu Dei bono optemus deduci.

16. *Propter nomen tuum, Domine, vivificabis me in aequitate tua*. Non vivit justitiae, nisi qui moritur iniquitati. Sicut autem quod seminavimus non vivificatur, nisi moriatur prius; sic qui mundo et concupiscentiis ejus non moritur, in fructu bonorum operum non multiplicatur (**Col. III**). Superest ergo ut mortificemus membra nostra quae sunt super terram, quatenus vivificet nos auctor vitae. Ad hoc enim ipse mortuus est, et resurrexit, ut nos peccatis mortui, justitiae vivamus (**I Petr. II**). Hinc propheta dicit: *Vivificabit nos post duos dies, et in die tertia suscitabit nos (Osee VI, 3)*. Illa nempe resurrectio, nostra vita fuit, per quam a morte animae liberati sumus, atque vitae restituti perpetuae. *Si enim credimus quod Jesus mortuus est et resurrexit, ita et Deus eos qui dormierunt per Jesum, adducet cum eo (I Thessal. IV, 13)*. Vides quia qui Christo commoritur, cum eo convivificatur, sicut testatur Apostolus, dicens: *Si enim complantati facti sumus similitudini mortis ejus, simul et resurrectionis erimus (Rom. VI, 5)*. Plus est autem vivificari in aequitate quam vivificari aequitati. Denique qui in aequitate vivificatur, in ipsam aequitatem introducitur, ut nihil iniquum sapiat, nihil impium agat. Potest etiam per aequitatem ipse Christus intelligi, in quo vivificatur qui mundo moritur. Denique corpore suo et sanguine pascimur et vivificamur, alimur et saginamur. Nec otiose additur: *Propter nomen tuum*. Ad omne enim bonum quod agimus, non nostram, sed Domini gloriam quaerimus. In eo namque opus bonum Deo acceptum efficitur, si ex virtute operis non servi, sed Domini nomen glorificetur.

(**Vers 13.**) *Educes de tribulatione animam meam, et in misericordia tua disperdes inimicos meos.*

17. Inter multiplices humanae animae tribulationes, et innumerabiles afflictionum molestias, nulla est major afflictio quam conscientia delictorum. Cum enim exterius patitur homo, ad Deum confugit, ad virum fortitudinis recurrit. Singulare namque et saluberrimum est consolationis remedium tribulationes exterius patienti; ut si eum contristat orbitas, si angit paupertas, si venit infirmitas, recedat ab eo qui foris est strepitu, et ingressus in interiora mentis penetralia, ibi Deum invocet, ubi nemo videt. Restat quoque ut ostium cordis contra illatas claudat molestias, ut saevientium exterius non sentiat impetus, sed in spe coelestium promissorum exsultans postponat damna, molestias negligat, saeculi blandimenta contemnat, humiliet se in confessione peccati, magnificet et laudet **557** Deum corripientem et consolantem. Quod si malae conscientiae tribulationem perferens, in arcano cordis Deum non invenit, quoniam forte recessit ab hospitio cordis pro abundantia iniquitatis, quid facturus est homo? ubi consolationem inveniet? ubi requiem perquiret? Grandis tribulatio, ubi nullus evadendi aditus, ubi nulla libertatis spes, ubi nulla ereptionis fiducia. Si ad exteriora recurrit, si in transitoriis consolationem quaesierit, ibi animi afflictio urgebit, sollicitudinum stimulat calamitas, miseriarum turba vallabit. Quae enim in temporalibus consolatio? quale in divitiis gaudium? Nunquid nobiscum permansurae sunt? Nonne illae sunt spinae, quae semen verbi suffocant (**Luc. VIII**)? Quae sicut acquisitae laetificant, sic etiam amissae contristant. Superest itaque ut in tribulatione positus peccator ad eum recurrat in quo solo vera est consolatio, et per istius vitae noctes in lectulo cordis Deum quaerat. Quem si primo non invenit, magis ad quaerendum animetur, surgat ad amorem coelestium, civitatem circumeat exultatione universae terrae fundatam, interroget vigiles qui custodiunt Ecclesiam, nudetur pallio saecularis ornatus, et charitatis sagitta interius vulneretur (**Cant. III**). Nec prius a quaerendo desistat, quam moerentium consolatorem inveniat. Inventum autem summopere teneat, donec redemptus ope adjutricis gratiae, a conscientiae eripiatur tribulatione. Si enim naufragus cupiens vitam in undis servare, semel adeptam tabulam non ante dimittit, quam fractus labore saevientium procellarum deficiat, aut vehiculi praesidio adjutus, optatum littus attingat; quis in hujus maris magni et spatiosi naufragio Dei non amplectatur sapientiam, cujus gubernetur praesidio, regimine deducatur? De ipsa namque scriptum est: *Lignum vitae est his qui apprehenderint eam, et qui tenuerint eam, beatus* (**Prov. III, 18**). Quae est autem Dei sapientia, nisi Christus? secundum quod Apostolus ait: *Christum Dei, virtutem, et Dei sapientiam* (**I Cor. I, 25**). Teneamus ergo lignum salutis in pelago procellosae tempestatis, per quod possimus et a periculo horrendae mortis eripi, et de tribulatione diabolicarum tentationum educi. Dat nobis magnam ereptionis nostrae fiduciam quod subditur: *Et in misericordia tua disperdes inimicos meos*. Qui sint inimici humani generis, et Christianae animae impugnatores, superiori satis expositione declaratum est. Quos tunc clementia divina disperdit, cum eis vires nocendi adimit; cum adversus jacula tentationis diabolicae scutum opponit suae protectionis. Quasi enim confusi abscedunt, cum se ad praevalendum impotentes agnoscunt.

(**Vers. 14.**) *Et perdes omnes qui tribulant animam meam, quoniam ego servus tuus sum.*

18. Justum est ut bonus servus a bono domino adjuvetur, contra hostiles muniatur incursus, a periculo liberetur. Sed quid est quod se nominat servum, cum servus non maneat in domo in aeternum? Hinc ipsa Veritas discipulis ait: *Jam non dicam vos servos, quia servus nescit quid faciat dominus ejus* (**Joan. XV, 15**). Et Apostolus: *Non accepistis, inquit, spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba pater* (**Rom. VIII, 15**). Sed sciendum, quoniam sicut sunt duo timores, ita etiam sunt

duae servitutes. Est enim timor poenam habens, quem perfecta charitas foras mittit (**I Joan. IV**). Est et timor Domini sanctus permanens in saeculum saeculi (**Psal. XVIII**), de quo etiam scriptum est: *Initium sapientiae timor Domini* (**Psal. CX, 10**). Et iterum: *Timentibus Deum nihil deest* (**Psal. XXXIII, 10**). Ille igitur timor qui a charitate excluditur, **558** ad servum non manentem in domo pertinere videtur. Timor vero sanctus servo illi convenire noscitur cui voce Dominica dicitur: *Euge, serve bone et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium domini tui* (**Matth. XXV, 21**).

19. Quod vero ait: *Perdes omnes qui tribulant animam meam*, ad illam beatæ vitæ felicitatem referendum est, in qua nullum habebimus adversarium, nullum metuemus inimicum, cum absorbebitur mors in victoria, cum illa novissima inimica destruetur mors, cum immutati fuerimus, et aequales angelis effecti (**I Cor. XV**). Modo enim nihil quietis aut securitatis invenire possumus, dum adhuc in nobis ipsis ingemiscimus gravati, adoptionem exspectantes, redemptionem corporis nostri (**II Cor. V**). Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc nulla erit diabolicæ fraudis impugnatio (**I Cor. XV**), nullum hæreticæ pravitatis dogma, nulla infidelis populi impietas, omnibus ita pacatis et compositis, ut in tabernaculis justorum sola audiat vox exultationis et salutis. Ibi sancti sine fine laudabunt Deum, et in lumine claritatis ejus exultabunt (**Psal. CXVII**), cives effecti illius civitatis, quæ libera est, et æterna in coelis (**Galat. IV**). Quam non obscurant tenebrae, non obumbrat nox, non consumit vetustas, non in ea rutilat lumen solis, aut lunæ splendor, aut stellarum jubar, non ibi lucerna quaeritur, non lampas accenditur, non lychnus aptatur. Claritas quippe divina eam illuminat, sol clarificat justitiæ, lux vera illustrat, lux, inquam, inaccessibilis, quæ non clauditur loco, non finitur tempore, non obumbratur tenebris, non variatur nocte. **559** Hoc immenso et indeficiente et lucidissimo lumine illustrata Jerusalem sancta, quæ est mater nostra, filios abdicat tenebrarum, cives recipit pacificos; filios videlicet lucis et diei, filios adoptionis, consortes supernæ hæreditatis. Nullus in eam ingreditur impius, nullus habitat iniquus, nullus intrat immundus. Muri ejus ex lapidibus construuntur vivis, portæ ejus ex optimis adornantur margaritis, plateæ ejus ex auro purissimo sternuntur, et canticum lætitiæ sine fine in ea cantatur (**Apoc. XXI**). Ibi est lux sine defectu, gaudium sine gemitu, desiderium sine poena, amor sine tristitia, satietas sine fastidio, sospitas sine vitio, vita sine morte, salus sine languore. Ibi sancti et humiles corde (**Dan. III**); ibi spiritus et animæ justorum, ibi cuncti coelestis patriæ cives et beatorum spirituum ordines Regem in decore suo videntes, et in gloria virtutis ejus exultantes. Perfecta viget in omnibus charitas, una omnium lætitia, una jucunditas.

Bone Jesu, Verbum Patris, splendor paternæ gloriæ, in quem desiderant angeli prospicere, doce me facere voluntatem tuam, ut a spiritu tuo bono deductus, ad beatam illam perveniam civitatem, ubi est dies æternus, et unus omnium spiritus; ubi est certa securitas, et secunda æternitas; et æterna tranquillitas, et tranquilla felicitas, et felix suavitas, et suavis jucunditas; ubi tu, Deus, cum Patre et Spiritu sancto vivis et regnas per infinita sæculorum sæcula. Amen.